

poštšina plačana v gotovini

VSEBINA:

Z MLADIMI PREK JULIJCEV...	
Ing. Pavle Segula	481
PRIGORJE KARNIJSKIH ALP	
Dr. Viktor Vovk	486
BRDA, BRDA...	
Ludvik Zorzut	491
NA KOMNO	
Janez Cundrič	495
V STENI	
Tone Oman	497
GOSPOD LIPAH	
Jože Vršnik	498
ULLU-AUS	
Martin Gričar	498
PO POTEH XIV. DIVIZIJE	
Marica Rošar	499
MISLI IN BESEDE O GORSKIH IMENIH	
Ing. Stanko Dimnik	500
PLANINSKA VERA	
Leopold Stanek	501
ŠIRJE SRCNI MOŽJE	
Franc Ceklin	506
DRUSTVENE NOVICE	518
ALPINISTIČNE NOVICE	524
IZ MLADINSKIH ODSEKOV	528
VARSTVO NARAVE	529
IZ PLANINSKE LITERATURE	530
RAZGLED PO SVETU	530
OBCNI ZBORI	535

NASLOVNA STRAN:

MECESNI V JESENSKEM VETRU — Foto: Jelko Podobnik

PeKo

TOVARNA OBUTVE TRŽIČ

KIRK
12-01235
Črn goveji boks
in lama krzno
39 — 46
Cena: 105 N din

PLANICA
25-21002
Bronze hunting
in krom. okrajci
35 — 42
Cena: 74 N din

MODELI:
JESEN - ZIMA
1967-1968

MATO
12-83461
Črn, corona mamut
bronz hunting
40 — 46
Cena: 90 N din

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS-urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

Z MLADIMI PREK JULIJCEV...

Ing. Pavle Šegula

Vroč, soparen četrtek je pritiskal z vso pezo, kakršno zmore samo dan, ki ga je narava bogato obdarila s sončno toploto in z zrakom, v katerem je na pretek vlage. Tako je bilo, če tako rečem, fizično obeležje našega srečanja in prvih vtisov na Jesenicah. Z radovedno iskrenostjo smo si pogledali v oči, večina izmed nas prvič, in si kar takoj bili na jasnem »Postali si bomo dobri prijatelji!«

Na Jesenice sem prišel sam, tog in ves razglašen. Notranjost je bila vsa raztrgana, razparana in neubrana; po ustih se je plazil tisti zoprni okus po slabosti in živčni napetosti. To moje srečanje je pač padlo v dni in razmere, ki jih tako ali drugače doživlja večina ljudi vsaj enkrat v življenju in ko nam življenje razen samega sebe ne nudi prav nič lepega, vzpodbudnega. To so trenutki, ko se dogajanje zaustavi in ne najdemo izhoda, kakršnega bi si želelo srce. To so hipi, ko ne najdemo prave smeri in poti in nam ne preostane drugega, kot da nekako potrpiamo in potuhneni počakamo, da se neke v ČASU odpre tisti odrešilni prehod k pomirjenju in sprostitvi.

Ves v takih tujih, odsotnih misli sem sklepal prva znanstva z novimi planinskimi prijatelji in se nehote razvedril že v mislih, da mi bodo ti dobri fantje, možje in dekleta s svojo vedrino prav gotovo pomagali ubiti tale nenaklonjeni, ta hip sovražni SEDAJ, ko bomo skupaj dvorili vse-mogočni, nepristranski, odrešujoči gorski naravi.

Nad raznji se je leno vrtinčil zrak in dim Stanetovega in Lovrovega ognjišča, ko so v umirjeno, lenobno tamarsko popoldne zaštropotale deževne kaplje. Po nas so se razgledovali Travnik, Mojstrovka, Šite in grebeni Ponc. Jalovec je valoval v plesu meglá in oblakov in nam skopo razodeval zdaj to, zdaj ono dražest, da bi nam jo že v naslednjem hipu spet koketno izmaknil

izpred oči. Iz naročja gora je bela in razpenjena, razposajeno vrela voda in bobnela v svetlo prostost. Po tratih so poležavali redki gostje, cingljale so bele ovce.

V kratkem času smo si postali že kar dobri znanci. Guy iz Grenobla, čokati Henry iz Belgije in njegova dva fanta, nekoliko zadržani Španec Anglada s soprogo in tovarišem, s katerim sta se nekdanj tako uspešno prebila prek Eigerjeve stene, fantovsko razposajeni Avstrijci in Nemci z vedro, neprisiljeno vabljivo in neponarejeno nagajivo Dunajčanko Kristl, prijateljska in zavoljo skromnosti komaj opažena Holandca: Frits, ki smo mu nagajivo rekali »France Presse« zavoljo nenehno pripravljenega fotoaparata, in molčeči Frank, Slovak Josef, Bolgara Konstantin in Mišo, sivolasa in v srcih mladostna Švicarja Marcel in Charles, zgovorna Tržačana in nazadnje še mi: Francka, Lilo ter Tomaž pa Štef iz Zagreba ter Jelica in Bato iz Beograda. Vse je kramljalo in se seznanjalo, mladež je vrvela, da so se dobrohotnemu Charlesu že kar takoj od začetka začele prikupno lesketati oči in nam je vsem skupaj zlezal v srce, da bi za vedno ostal v njem, podoba moža, ki mu je življenje že davno prineslo zrelost in ki je veliko te svoje zrelosti razdal mlajšim ter to delo še danes...

Pregnala nas je ura, treba je bilo dalje. Hrup našega vozila je zarezal v tišino Planice ter se zagrizel v cesto proti Kranjski gori. Kmalu so bobneli motorji v klance proti sedlu med Prisojnikom in Tičarico. Sprejel nas je prostorni Tičarjev dom na Vršiču in za nekaj ur postal prijetno skupno domovanje mladim planincem evropskih članic UIAA. Drugih gostov skoro ni bilo, fantje pa so radi pogledali za prikupnimi strežajkami ter občudovali topel pogled upravnice, da so jo kar prepogosto povpraševali po nepomembnih malenkostih in smo se starejši muzali nad njihovo zavzetostjo in načinom, kako je ona neopaženo sprejemala drobne in neizrečene poklone. Pravzaprav lep začetek desetega jubilejnega srečanja, ki naj bi z delovnimi razpravami praznovalo deset let obstoja mladinske komisije v Mednarodni planinski zvezi.

Pravzaprav sem že precej hodil po svetu ter spet in spet, zdaj tu zdaj tam ugotavljal, kako malo je treba človeku, da bi bil srečen: toplo domače zavetje, delo, zdravje, mir med sosedi in narodi

so vrednote, ki jih brez pridržka postavlja na prvo mesto vsak preprost, normalen, sodelujoč človek. Ko sta v pozdravnih besedah in referatu oba predsednika — dr. M. Breclj in naš dr. Miha Potočnik — pozdravlja goste, so se njune misli spet in spet ustavljale prav pri sožitju in vzpodbujale k sodelovanju mimo vseh razlik. Če so skupne naše osnovne želje in pogledi na svet, če imamo skupen tako mogočen imenovalec, kot je ljubezen do gora, potem so vera, narodnost in svetovni politični nazor pač stvari, ki sodelovanje lahko samo pestrijo in ga krepé, ne razdvajajo.

Obrazi navzočih so pričali, da za nas ni problemov, da je soglasja na pretek, obeti so bili dobri in vabljeni, da smo se takoj počutili blizu drug drugemu in se je večer zavlekel pozno v noč. Videti je bilo, kot da se poznamo od nekdaj in kot da smo skupaj ubrali že prenekatero planinsko pot...

Zjutraj je bilo veselje videti dolgo vrsto planincev, kako se vije proti Prisojniku. Bela steza prek meli, na nebu tu in tam mrenasti oblaki, vse obzorje nam preprezajo gore, iz katerih mogočno izstopijo Srebrnjak, Bavški Grintavec in drugi velikani. Telesa čutijo prvi napor, rosne kapljice potu se zasvetijo na licih.

Hodimo ravno prav počasi, da lahko kramljamo. Jelica je odločen tovariš, ko obuja spomine na predvojne dni, ko je kot mladenka osvajala bele steze prav tod naokoli in nosila smučarske trofeje domov v Zagreb. Tu in tam se ustavimo in počivamo, Frank prevzame Franckin nahrbtnik. Ponekod lezemo na divje in tudi dolinski Bato si ne da blizu, ko molče grebe navzgor in po spominih na dni, ko je kot mlad nadobuden lahkoatlet osvajal vrhunske uspehe na tekališčih doma in v tujini. Kdo ve, kaj se skriva za brezizraznim obrazom. Najbrže mu še danes ne gre iz misli usodni udarec, ki mu ga je bil nešportno zadal grobijanski nogometaš ter mu s kitami in meniskusom presekala tudi vse poti, ki so mu obetale, da ga bodo povedle v športne arene po vsem širnem svetu...

Tu in tam nas obda megla, ki nas blagodejno brani pred sončno pripeko. Tako hlajenje prihrani srcu mnogo nepotrebnih naporov, čeprav je hkrati škoda, da v megli izginejo tudi lepi razgledi in širna obzorja. Pač zopet opomin: nikomur ni dano vse hkrati; za tisto, kar si želimo, moramo dati nekaj tega, kar že imamo, pa če-tudi imamo radi in bi si to radi pridržali. Umetnost sreče je v tem, da si ne želimo preveč in da je tisto, kar si želimo, tako popolno preprosto, da nas izpopolni tudi za jutri in za pojutrišnjem, kadar nam je pač dano. Na vrhu ni bilo dosti

razgledov. Tu in tam se je utrgala luknja v sivi zastor, posijalo je celo tisto slepeče, v megli razpršeno sonce, toda za razglede smo bili opeharjeni do kraja. Odšli smo navzdol v neznano, proti zahodnemu oknu po Jubilejni poti. Oblaki in megla so prizadevno skrivali ves zrak, kar ga je tako polno pod to prekrasno potjo. Neuki Francki vrv pomaga premagovati tremo, čudim se, kako ta neznatna vez vliiva zaupanje. Obdaja me dobra zavest in prijeten občutek, da nekomu koristim in pomagam, da nisem samo navaden občudovalec narave. Res lepa kombinacija: gore, delo in pomoč sopotniku, ki ga doslej nisem niti poznal in ga morda nikoli več v življenju ne bom srečal. Vse je preprosto in brez nepotrebnih ozirorov; mimogrede se potikamo, saj v gorah čas in razdalje, lepote in nevarnosti štejejo dvojno in desetkratno. Zdi se nam, da se poznamo že od nekdaj, nič ni skrivnosti, pa čeprav smo na skupni poti komaj nekaj ur...

Za nami je bilo veličastje okna z zasneženimi policami in obiljem ledu ter trdega snega v notranjosti. Že smo se spuščali proti Mlinarici, kjer si je najprej Štef dobobra premikastil zadnjico, da so mu zacvetele hlače in je mišičje pozelenelo in pomoderelo v dolgotrajen neprijeten spomin. Za njim so se na spolzki, nevarni, mestni stezi, ki visi tik nad vrtoglavimi prepadi nad melmi pod Mlinarico, kotalili še drugi. Tomaž kmalu povija koleno Batu, Frank si liže umazani, okrvavljeni palec. Kaj bi bilo, če bi bili tako neoprezni gori, ko smo šele šli proti Oknu? Spet se srečamo s staro modrostjo: Ko nam sega po duši vrag, se izvijamo in otepamo z vsemi silami in z vsemi zvijačami. Žilavo in hrabro se zoperstavljamo težavam. Pa mine napor trenutka in borbe in proč je budnost, kot bi je nikdar ne bili poznali. Izgubi se kot izvir v pesku. Nenadoma se vse vidi lahko in rožnato, vse brez nevarnosti in zla. Takrat jo najlažje skupimo, pa naj bo kjerkoli že: v gorah, na cesti ali ko legamo k počitku.

V goste so nas sprejela obsežna snežišča. Po policah v steni Razora zijajo tu pa tam še robne počiče, ki na srečo niso hude, vendar le dajo toliko opravka, da vemo: smo v gorah in treba jih je spoštovati.

Vrhov nad nami in okoli nas ni videti, enoličnost beline, ki ne neha niti na tleh, motijo samo sledovi predhodnikov, ki vodijo neusmiljeno naravnost do sedla med Planjo in Razorjem. Od sedla pa samo navzdol, nikjer ni videti kake sledi proti bližnjemu vrhu nad prostrano Krnico. Mar bomo res takole neopaženo šli mimo Tebe? Pustili Tvoj vrh nedotaknjen?

Spet misel: Kako težko se je odpovedati ciljem, posebno če smo jim blizu in nas vabijo vsi mikavni tik pred nami in se nam zde, kot da smo jih že davno dosegli! Človek rad zmaguje: druge, sam sebe, svojo lagodnost, svoj strah, svojo lenobo, zanikrnost. Včasih se v njem s posebno silo zdrami želja, da bi zatrl svojo sebičnost in se daroval drugim. Toda ni vedno uspeha. Včasih se moramo umikati, da bi poiskali boljše izhodišče in ugodnejšo priložnost. In spet so včasih zmage samo delne, za konec uspeha je treba žrtvovati tudi kaj takega, da zaboli, ko mislimo, da se ne bo več vrnilo. In takrat ostaja le še spomin; ves lep, dejal bi, kar preveč ozalšan in pogosto bolj imeniten, kot bi pravzaprav zaslužil. Tak, svetel in želje vzbujajoč nas vabi, ves neotipljiv, bolj proizvod srčnih želja kot resničnosti gre z nami pogosto vse dni tja do samega konca...

Iz sanjarjenja in enolične hoje sta nas zdramila Marcel in Charles. Utaborila sta se v kotanji pod potjo ter varila limonado iz raznih praškov, da se je v kozarcu kar penilo. Povabila sta nas, da jima delamo družbo pri kletu in pitju in radevolje smo se jima odzvali. Stara fanta sta premlevala nekake švicarske nacionalne težave in se razvnela prav tako kot podpisniki naših proslulih deklaracij. Bilo mi je v prijetno dolžnost, da sem ju tovariško pomiril, nakar smo družno pili limonado, grizli kekse in udrihali čez vse nacionalizme, kar jih je doslej rodila človeška nespamet. V takem smo kar pozabili na to, da bo treba še dalje, in le stežka smo odrinili naprej v negostoljubno meglo, navzdol proti Pogačnikovemu domu.

Kmalu smo bili tam, pri lepem, znanem zavetju in si segli v roke s prijateljskim Poljancem ter njegovimi sodelavkami in sodelavcem. V prostorni dnevni sobi se je že trlo planincev, še najmanj naših, če pomislim na Angleže, našo skupino, Nemce in nekaj tabornikov.

Razigrana Kristl se je morala hočeš nočeš izkazati kot dobra šivankarica. Z ročnimi prijemi, mojim sukancem in Poljančevo šivanko je vdihnila novo življenje v razcefrane zaplate Štefovih hlač, da so dobile staro, spodobno obliko, medtem ko je njihov obtolčen lastnik v spodnjicah potuhnjeno tičal nekje med svojimi varovanci iz dežel na vzhodu, da ne omenjamo proslulega »vzhodnega bloka«. Fantje so zijali v brhko šivankarico, da je bilo takoj videti pripravljenost, da tudi sami prenesejo kako prasko, če bi se je le hotela lotiti tale postavna smučarka s črnimi kitkami in belo jopico. Vendar na glas nihče ni izrekel kaj takega. Bali so se pač, da bi se kdo zares opogumil in jih pristrigel za

revne obete, kolikor jih jim je naslikala domišljija. Le Lilo je pripomnil, da bi se že »našla kaka luknja, ki bi mu jo kazalo zaflikati.«

Rodil se je krmežljiv dan in kazalci so šli proti petim. Pogled proti Stenarju in Križu je obetal spremenljivo. Natanko tako, kot je prejšnji večer povedal Poljanec. Sklenili smo, da s Škrlatico pač ne bo nič in da bomo ubrali preprostejšo in krajšo pot preko Gamzovca na Luknjo in v Vrata. V naši izbici so že od četrte ure dalje navidezno potihem, v resnici pa z dokajšnjim trščem vstajali trije stari Nemci. Zato ni bilo čuda, če je tudi ostala posadka že kmalu po peti uri zlezla na beli dan. Trmoglavil je samo Španec na vrhnjem ležišču, da sem moral k njemu in ga lastnoročno postaviti v kruto sedanost. Zasetili so se beli zobje in razpotegnile tanke, črne brke. »Buonas magnanas« — dobro jutro se mi je zarežal na moj francoski jutranji pozdrav. Lilo so vodile misli asociacije, da je napol zares, napol za šalo odsotno ponovil: »Ja, ja, buona Marjana, ne bi se branil, a sedaj zadosti. Vstati pa naprej!« Vrh Gamzovca smo se spet srečali z možakarji iz Münchena. Kakšna volja in energija. Invalid z nogo, trdo od kolena naprej. Star kakih 70 let. Hodi z berglami, navezan na vrv, ki jo spretno upravlja najstarejši izmed treh, petinsedemdesetletni Hainz. Tudi tretji, ki mu tudi ne manjka mnogo do sedemdesetih, je napol invalid.

Poznam dosti normalnih in zdravih ljudi, ki nikoli ne bodo prišli na Gamzovec. Strah jih je višine, strah nepotrebne napora, odpovedi. Nelagodno jim je pogledati v prepad, nositi na plečih breme od jutra do pozne noči. Tu pa nas gane pogled na te korenine, ne glede na to, kakšne narodnosti so. S togimi, napol odmrliimi udi trgajo naravisto, kar jim je pri srcu in kar ji s poštenim bojem še lahko vzamejo. Ne dajo se prikrajšati. Naj bo blagoslovljena ta sla po doživetjih, po lepem, po dejavnosti tja do zadnjega dne. Sreča, da je takih ljudi dovolj povsod, da jih ne manjka med nami in da jih bo vedno nekaj za seme in zgled...

Ko človek pomisli na ljudi v vsem njihovem blišču in tudi bedi, ne more mimo nemega pri-znanja čudoviti naravi. Samo naše telo, kakšna mojstrovina je to! Vsako vlakno, vsaka celica v njem imajo svojo vrednost, svoj namen in pomen. Vsak gib, vsaka misel je harmonija, plod bliskovitega, toda zapletenega procesa in součinkovanja dolge vrste drobčenih organov in milijonov celic. Kakšna smotrnost in povezanost, kakšna vsklajenost. Vsa naša umetna orodja, naprave, sistemi in avtomatizacija so samo reven ponaredek, nepopolna kopija. Gotovo, naravi moramo biti hvaležni za to, da nas je ustva-

rila, in še sam začetek je prečudovit, ko se iz ljubezni dveh sorodnih bitij prične razplet jeder, beljakovin, hromosomov, genov in še vsega tistega, česar ne poznamo. Drobčno in komaj vidno, a vse v pravi meri in času se razraste v novo bitje, ki misli, joče, dela, je, se razplaja in ob svojem času umira, da bi dalo prostor novemu bitju. V bitje, ki kdaj pa kdaj tudi trpi ali trpinči druge, hote ali nehotе, ustvarja in uničuje ter kdaj pa kdaj doživi samega sebe, se sreča z lastnim jazom, kot v prebliskih spoznanja odkriva svoje bistvo in se zave ničevosti, da bi še bolj spoštoval neizmerne moči vesoljstva, ki so ga ustvarile in postavile za nesluteno kratek hip med prebivalce zemlje, s katero kot drobec vesoljskega prahu od nekdaj do nekdaj tava po prostranstvih večnosti izgubljen med snov in energijo.

Nekam ganjeni smo vzeli slovo od starčkov. Dlane so se razšle obotavljaje, saj je v takem poslovilnem stisku več kot zgolj navadno slovo.

Pred teboj je obraz, srečajo se oči, iz katerih si dvoje bitij razbira izraze neizgovorjene simpatije in se zazro do poslednjih globin. To ni »adijo« za mesec dni, za leto dni. »Danes in nikoli več!« si mislita oba partnerja, saj gredo naša pota preveč narazen in leta pritiskajo prehudo, da bi se moglo spet naključiti novo srečanje kar samo od sebe. Vse to so stvari, zavoljo katerih mi je tako slovo trikrat težje, pa četudi se poslavljamo od neznanca. Komaj se rodi znanstvo, že se prične konec in v jeseni življenja je vsa ta simbolika še toliko težja in pomembnejša... Še dolgo smo se ozirali nazaj. Mi starejši nekoliko bolj pogosto kot mladi, saj se jim misli še ne sučejo okrog izvora in ponora življenja, ki ga raje brez posebnega razmišljanja jemljejo v njegovi sredini in bistvu, naravnost in v obilju, brez ovinkov tako, kakršno se kaže na prvi pogled!

Kadar sem v Vratih, je skoro gotovo dež. To bi si lahko zapomnili tudi drugi in me jemali kot nekako slabo vremensko napoved za ta del naših gora. Stvar je obveljala tudi tokrat, tako da je kilavi soboti sledila še bolj nesrečna in še manj uravnovešena nedelja. V soboto sta prišla tudi dr. Faber, predsednik mladinske komisije UIAA, in predsednik Avstrijskega turističnega društva z Dunaja, Knaupe. Skupaj smo sejali, prebirali referate in razpravljali. Mleli smo misli in brskali po problemih, ki nastajajo, ko se tudi v alpinizmu mešajo stare in nove misli, ideje in rešitve, še posebej ko si utirajo pot nove tehnične rešitve. Planinska mladina, tisti mladi alpinisti, ki so najprej vzljubili naravo in gore kot celoto in šele nato stene, niso razočarali. Ne zaostajajo za časom in ne odklanjajo njegovih pridobitev. Toda

njihov odnos do alpinizma je fair, ljubša jim je zasluzena, težka zmaga kot nepotrebna telovadba od klina do klina, od lestvice do lestvice. Četudi je lepa in težka! Zato tudi njej ne odreka pravice do obstoja, posebno, če nikomer ne škoduje, in takrat, ko v reševalni akciji predstavlja edino možnost, da rešimo človeka iz stiske in smrtne nevarnosti.

Nedeljskim razpravam so dali življenje in ton številni besedniki, da mi je bilo zadovoljstvo voditi in usmerjati razpravo, kakor so to zvito odločili moji mlajši kolegi in zvalili breme na tuja ramena. V Ilov referat o varstvu narave je s širokim znanjem in gladkim jezikom izdatno posegel profesor France Avčin. Marsikdo od navzočih se je morda šele tisto nedeljsko popoldne zavedel, kako širok pojem je varstvo narave in kako je ni stvari okrog nas, ki ne zasluži vse naše pozornosti: živali in cvetje, vode, stanovi, gozdovi, oblikovanje prebivališč in izkoriščanje talne vode, zastrupljanje insektov na sadnem drevju ali gojitev ptic pevk... Vseobsegajoče dogajanje, ki mu ni konca in kraja, ki usodno vpliva na način našega življenja in ki se ga človek v vsej teži zave navadno šele tedaj, ko je za določeno stvar že prepozno. Profesor nas je spomnil na čudovito Bohinjsko jezero, na svetovno znano Sočo. Kako je le mogoče, da je nekdo razmišljal o posegih, ki bi tako do kraja uničili ta dva bisera. Za nekaj megawatov in navidezno blagostanje.

Pod večer smo predramili Petrača, ki je smrčal svoj zakasneli popoldanski sen, in se škodoželjno zarežali premočenim rinežem, ki so odšli v steno kljub moči. Mladost je norost; ko bodo Tonač, Jule, Cicko in Šravf, pa tudi sicer umirjeni Matjaž začutili prve popadke revmatizma, se bodo spomniti takih nedelj in rekli: »Lomili smo ga, lepo je bilo pa vendarle.«

Prišla sta še dva Poljaka, geolog Andrej in njegov prijatelj pa še drugi Slovak Andrej z nekoliko dolgimi lasmi, a ljubeznivim, mladim srcem. Za nameček še trije zakasneli Španci.

Švicarja sta nas povabila na čašo vina, ki sta ga na kontrabant pritororila od doma. Ko je kapljica ob preštevilni zasedbi kaj hitro izhlapela, je profesor naročil merlot, da bi kozarci ne ostali predolgo suhi in da bi klobasa iz zaseke in kruh ne vedrila v suhih želodcih. Alpinisti pri sosednji mizi so rezali popevke, da je šlo skozi ušesa in se v njih nagajivo spomnili tudi profesorja Avčina. Ne bi mogel reči, da jim na tihem ni bil hvaležen. V tistih par besedah je skrito priznanje za to in ono tehniko, za škripcе in potege, za študij plazov in vse drugo. Nekaj hvaležnosti ne škoduje!

Ob zgovornih Švicarjih smo se lahko prepričali, da ga tudi oni radi srknejo, če tako nanese priložnost in da tudi oni cenijo brezdelje, če jim ne škoduje. O takih, ki imajo dve levi roki, sta povedala Marcel in Charles, da jih tudi v Švici ne manjka. Italijani so neke ustanovili klub takih, ki so trudni že od rojstva. Tem »fatigés de naissance« se upira že misel na delo in videti je, da niso osameli. Bilo je preveč pozno in preveč smo bili zaspani, da bi se lotili natančnega določanja, kje so tiči take sorte. Bilo bi preveč dela. Ne v iskanju, pač pa v izdelavi evidence.

Proti Pragu smo odšli in trdni veri, da nas bo napralo do kože in kosti. Edina tolažba je bila zavest, da so še bolj neumni tisti, ki so odšli v »ta kratko nemško«. Kot resna pripravnika za naziv gorskega vodnika sva s Tomažem spet navezala svoji »klientki«. Ker se je Tomaž bolj ogreval za našo »francozinjo« Francko, sem mu kot dobro vzgojen starejši individuum izročil v varstvo mladenko, sam pa prevzel peresno lahko Španko, ki sta jo mučila utrujenost in krči v mečih. Mislim sem si pač: »če katera odpove, bom jaz lažje nosil teh španskih štirideset kil kot ti kranjskih...«. Ni da bi govoril, saj menda tudi Francka ni tako zelo težka, oziroma sploh ni težka. In končno se je tudi vse dobro izteklo. Vsi smo z lastnimi nogami prilezli do Kredarice in se pri priči napojili s sladkim čajem.

Bučal je vihar in gonil razcefrane megle in oblake križem kražem po nebesnem svodu. Kot zlati prameni so od skrite, žareče krogle lili snopi zlatih žarkov na skalnato puščavo in vrhove okrog Razorja in trentarskih gora. Bilo je kaj videti. Čeprav premrazeni, smo nekateri zanesenjaki ginjeno zijali v dogajanje. Spominjalo me je večera 1. avgusta 1965, ko smo z Dušanom in Zlatkom postavili šotor na sedlu Canner in se zazrli v hudournu vzdušje nevihte, ki je bežala nad prostranstvi okrog Užbe in Elbrusa. Spet so bili tu spomini. Kako nas priklepajo, kako z vsemogočno silo domujejo v naši podzavesti, da bi se zdaj pa zdaj sprostili in nam vračali v objem dogodke in doživetja, ki so že davno minuli.

In tako sem stal pod Triglavom ter v duhu bil na tisoče kilometrov proč, z Zlatkom in Dušanom pod Gestolo in Ljalverjem. In iskriva luč sonca je — kot sedajle nad Kriškimi podi — spet stresala ogenj po strmih vesinah ledenika Canner... Piš je zagrnil zastore svetlobe in senc, pritisnil je mraz, da so se v mrzlem nelagodju kmalu razteple in porazgubile iluzije in sem se vrnil nazaj k svojim v koč.

Zgrabili so me ljudje, občutek, da sem sestavni del te družbe. Dobra volja je naravnost vrela in kipela iz src, ko so si mladi pevci dajali

duška s pesmijo. To je bil pravi dinamit, energija v najbolj prirodni, čisti in izvirni obliki...

Guy s svojo »Alouette« in v »Toreadorju«. Belgijski Henry z besedilom brez vsebine in sodelovanjem vse družine. Španci s staro »Valencijo«, plesom in kopico manj znanih, a nič manj veselih viž. Vmes so zarohneli Petrač, Tonač in kosmati mladenič Jule s Stefanovega instituta, Cicko, Štef in celo midva, mirni Matjaž in jaz, sva zagodla kako vižo, da bi v zboru ne bilo nikogar, ki ne sodeluje.

Gledal sem goste. Naše ljudi in družbico Angležev. Nihče se ni vznemirjal nad tem, da je bila naša svatovščina kaj glasna. Še Martin, oskrbnik doma, je kdaj pa kdaj pokazal k nam in se nasmejal. Bili so veseli a trezni, da to se pač prenese, čeprav je nekolikanj glasno. Mislim sem na spremenljivo, nemirno človeško naravo; na to, kako nestalni smo ljudje. Kako radi se znamo imeti, si pomagati, se razumeti. Kako znamo živeti v skrajni skladnosti. In spet je dovolj le nekaj preračunljivih besed, da se skrhajo prijateljstva, da si skočimo v lase in se — če treba — spoprimejo na življenje in smrt. Kako potrebni so nam takile vzgledi, dobro tovarišstvo, takole srečanje, če si res želimo mir in prijateljstvo med narodi!

Mladež pa je pela mimo teh misli in si želela lepega slovenskega narodnega petja, Lilo, meteorolog Andrej, Tomaž in Štef so nas očarali. Posebno Štef, ta zlati zagrebški fant, ki zna več naših pesmi kot mi sami. Globok glas je vodil speve in sipal bogastvo melodij, da so še kuharice zapustile kuhinjo in prišle v jedilnico. Charles je še in še prosil »še kako narodno, slovensko, ali rusko, samo, da ne bo koračnica«. Zavrtel se je čas in ob Andrejevi harmoniki tudi nekaj parov. Štef je potrkal v polki, kot bi le malokateri slovenski fant, in bil nenadkriljiv mojster. Štef, Štef. Naj brez tebe več ne bo zborovanja te sorte v naših gorah. Gotovo boš nekoč siv, toda vem, da star ne boš nikoli in tvoja vedrina bo do kraja dni spremljala vse tiste, ki bodo imeli priložnost prebiti nekaj dni v tvoji prijetni družbici. Hrvat, Slovenec, Španec... Karoli. Kje ste vse nesmiselne deklaracije, ki rodite in trosite mržnjo. Pojdite med ljudi, preroki, in v vsakdanjem življenju ter prijateljstvu uresničujte, kar hočete dobrega povedati z umetelnimi besedami. Mi deklaracij nismo rabili, bili smo otroci dvanajstih narodov, govorili smo dvanajst jezikov. Pa noben ni bil ogrožen, nikomur se ni skrivil las, nikogar ponos ni trpel...

Letos je sneg trdovraten, vzpenjal se je hkrati z nami; od Kredarice navzgor je stari odeji dru-

goval bleščeči, hermelinski plašč zadnjih dni, pretkan z umazanimi sledmi naših podplatov in prepikan od cepinov.

Zlezli smo na teme ljubemu očaku in si ogledali dve panorami. Tisto, ki se je tu in tam trgala iz objema oblakov in meglá ter begala med redkimi prostimi vrhovi, in spet tisto staro, ki jo je za Aljažev stolp po Marku Pernhartu narisal Jeseničan Dolinšek in so jo po dolgih letih spet slovesno odprli javnosti v nedeljo 9. julija letos.

Boječnica je bila spet na vrhvi, ko smo se spuščali proti Planiki. Pa je bilo strahu kmalu konec, ko smo se še enkrat srečali s starimi Nemci. Mi dol, oni gor. Počasi, pa čeprav z bergljo, se daleč pride. In še smo se pozdravili z roso mladim drobižem iz Holandije, ki je nekam začuda lahko napravljen in brez prave opreme rinil v naročje našemu božanstvu. Počitek pri Planiki nas ne zamudi za dolgo. Krenemo do Doliča in se odločimo: Niti prek Hribaric niti po gredeh pod Kanjavcem. Gremo na vrh, preko Kanjavca. Nekaj časa sledimo stari avstrijski stezi, nato planemo po snegovih in skalovjih, da naše neuke dame spoznajo enojko in pod škrbino celo dvojko ter so na mah korajžne in podjetne. Ves trop je na vrhu in uživa razglede. Le nekaj jih je odšlo prek sedla na Hribarice. Ko se dodobra namavžamo s snegom in nagledamo, ko se nafotografiramo, uberemo navdol. Ko se spuščamo, nekam s težavo prepričam belgijskega medicenca, ki šepa, da bi dober povoj ne škodil njegovi razboleli kiti. Potem gre res bolje in kmalu smo ob jezerih pod Zelncrico.

Botaniki: profesor Lechner iz Innsbrucka, vzgojitelj mladine, Španec, spet drug Avstrijec in nekaj diletantov uživa nad cvetano. V tem letnem času je edinstvena in to vsi povedo na glas. Šklopotajo fotoaparati. Vse je najbolj sveže, čisto, lepo, mlado in vablivo. Še trava je najbolj sočna. Lepote ni kraj in nas spremlja vse do koč pri Triglavskih jezerih, kjer se spoprímemo z zadnjo razpravo. Obdelamo Tomaževo orientacijo v gorah in ugotavljamo, kdaj je treba nehati s tekmovanjem. Ugotovimo, da v nevarnosti ne bomo hodili, orientacija pa je potrebna, saj je že marsikdaj komu rešila življenje. Po večerji nas vročina prežene k jezerom, kjer v mraku posedemo po skalah, kramljamo in se kličemo s popevkami. Opazujemo satelite in ugotovimo, da je pravzaprav nocoj konec našega srečanja. Res nas čakata še Bohinj in potem Ljubljana. Toda konec je naše izolacije, časa, ki smo ga prebili v naravi, ko nas je ves dan pokrivalo odprto nebo in so nas obdajale prostrane stene svobodne narave. Ganjen je tudi Tomaž, ki ta dan modruje nekaj o Platonu. Po stari navadi je tudi

malo strupen, tak, kot ga poznamo od nekdaj in kakršnega imamo radi.

Bohinj je minul po bliskovo. Sestop mimo vsega svetlega Črnega jezera in Komarče, k Savici in v Mladinski dom. Čofanje ob jezeru popoldne, metanje v vodo »na draj«, pri čemer seveda najbolj trpi nežni spol. Zvečer popevke, zadovoljstvo, obisk Mihe in Fedorja in kratka noč. Kopanje po polnoči (seveda brez nas umirjenih). Še obisk na Bledu, pri Elanu, kjer je radovednost velika, časa pa presneto malo. Skok na Šmarjetno, izgubljeni Španci in Avstrijci in končno neizogibno slovo v domu slovenskih planincev. Besede zahvale, slovesa, hvaležnosti enih in drugih za nepozabno srečanje in vse lepo, kar smo si dali na poti prek Julijcev. Še stisk roke in trdna misel, da se še srečamo...

PRIGORJE KARNIJSKIH ALP

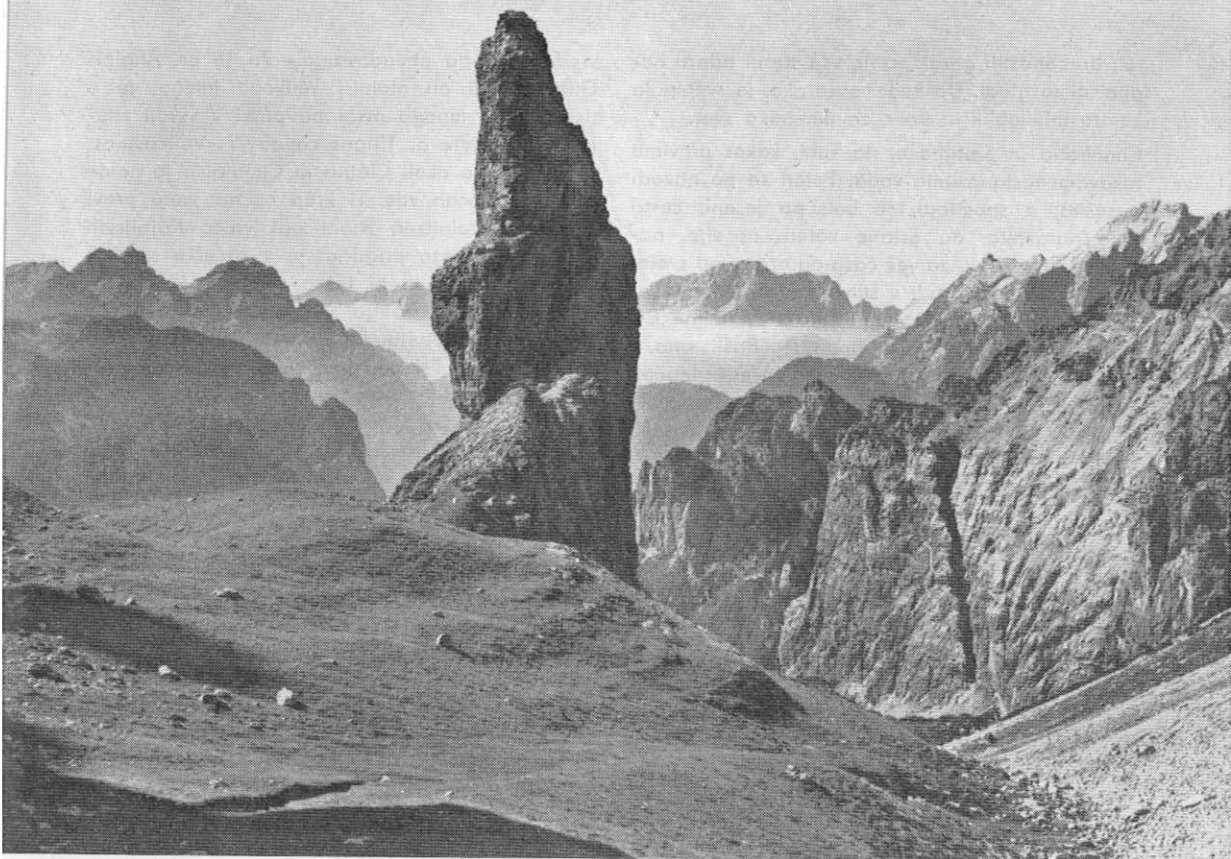
(Nadaljevanje)

Dr. Viktor Vovk

V

CLAUT IN CIMOLAIS

Naredil se je lep dan. Zarana sem se odpravil iz Clauta v 7 km oddaljeni Cimolais in se sprehodil še naprej po divji, veleromantični dolini Cimoliana. Božansko lep, čez vse veličasten gorski svet se mi je spotoma odpiral na vse strani. Popotniki velikega slovesa so ostrmevali nad prizori, ki jih tod človeku dobrotljivo razgrinja vsemogočna narava. Seveda niso potovali tako udobno, kakor mi danes hodimo in se vozimo okoli. Tako so v prvih letih našega stoletja slaviti Viktor Wolf von Glanvell, njegova žena in Karl Günther von Saar po strmih krivuljah sopihali iz Longarona navzgor v vrh Šentožbolt (Passo S. Osvaldo) in potovali naprej skozi Casso in Erto ter zvečer dosegli Cimolais. Vso dolgo in tiste čase kaj nerodno pot jih je spremljalo 18-letno dekle, ki so ji bili nprtili neznansko težak tovor, na koncu pa ona ni vprašala več zaslužka ko tri lire. Pogumni Avstrijci so šli iz Cimolaisa po dolini Cimoliana do jezera Meluzzo, 14 km sedanje ceste. Tam so morali prenočiti v revni planini Casera Meluzzo. Tako so

Campanil di Val Montanaia (2171 m)

pisali: »Prostor je tesen, a nešteto je bolhá. Pastirji so pred nekaj dnevi odšli, in one, revice, so v zapuščenem stanu do našega prihoda umirale od lakote. Tako smo med tistimi gorami potovali pionirji.« Toda le nekaj dni po tistem neugodnem postanku sta von Glanvell in von Saar krenila prav od ondod, z bolhate planine Meluzzo, pa kot prva od tal do vrha preplezala slavni Campanil di Val Montanaia in s to zmago opravila eno od najsijajnejših dejanj, kar jih pozna zgodovina dolomitskega alpinizma.

Zdaj stoji ob idiličnem, svetlo zelenem jezercu Meluzzo, sredi mogočnih dolomitov Spalti di Toro, Monfalconi in Vacalizza nova, prijazna, dobro oskrbovana planinska koča Rifugio Pordenone (1205 m), od koder je le slabi dve uri vzpona do pod silni Campanil di Val Montanaia. Lepa, na moč zanimiva gorska pota drže od koče do drugih planinskih postojank, med temi so najbolj znani in obiskovani Rifugio Padova, Rifugio Giau, Bivacco R. Granzotto — T. Marchi, Bivacco G. Perugini na severni strani samega Campanila itd. Nekaj čisto posebnega, v resnici nepozabno je potovanje po samotni dolini Cimoliana. Zadnja

leta skušajo cesto od Cimolaisa do koče Pordenone vzdrževati v dobrem stanju in v resnici je na splošno godna tudi za avtomobilsko vožnjo. Vendar se v večjem dežju ruši nanjo s krajnih pobočij debelo kamenje in se dol zvalijo tudi cele skale. Tako smo morali predlanskim nekajkrat stopiti iz voza pa s trdom in zamudo na stran odmikati nevšečne prometne ovire. No, tudi kadar je cesta slaba, je potovanje po nji, po dolini Cimoliana, zmerom izredno doživetje.

Na desno in levo gredo v strmine ozke doline, žlebovi, tako da so vrhovi zakriti od navpičnih, zamegljenih sten. Le skozi kakšno temačno deber doseže pogled visoko gori skalnat vrh, ki v svetlem ozračju strmi v dozdevno nedosegljive višave. Prečuden molk vlada vsepovsod, skrivnostna tišina. Nikjer šumečih voda, nobenih slapov, samo gruščnate tesni se kakor beli potoki iz doline plazijo v neznana višavja. Divje, odljudno, mrko, neusmiljeno — to so posebnosti furlanskih dolin. A tudi idiličen mir, spokojna tihota, veličastje v hladni samoti. Nikjer pomožnih vrvi, nič klinov. Paradiž za mizantropce, piše Münchenčan dr. H. Steinitzer o tistih krajih. A z vrhov, z vseh vrhov

teh grebenastih gora,¹ so na vse strani odprti nepopisni razgledi. Do koder seže oko, je svet poln kontrastnih oblik in barv, za umetnika svet.

Cimoliana in Settimana sta suhi, kakor pravimo tokavam nestanovitnih voda. Poleti se po navadi posušita, a spomladi, še bolj pa jeseni, često tako narasteta, da ostane katero naselje, ponajveč prav Claut, za več časa odrezano od sveta. Vendar sta dolini tudi v suhem času čez vse veličastni. Ko je l. 1869 stopil Tuckett v dolino Cimoliana, je vzkliknil ves prevzet: »Prišli smo v Cimoliano, tisto tesen resnično zvišene lepote, grandiozen alpski svet.« Slavni Ball je prišel okoli l. 1870 v Cimolais in pripoveduje: »Kraj je tako svojevrsten, da njemu podobnega ali celo enakega ni lahko še kod drugod dobiti. Čez vse je

¹ Italijani pišejo o grebenastih gorah, monti grebenosi, nad Cimolaisom. »I monti di Cimolais sono la più parte asprosi e grebenosi«, je pisano že v listini iz l. 1726, kjer je šlo za pridobitev nekih pravic, ki jih je terjalo siromašno dolinsko ljudstvo. Pa so se sosedje z onstran meje splašili, da ja ni prišla beseda »grebenoso« iz slovenskega v italijanščino. In je zapisal jezikoslovec: Razširjenost izraza po krajih nasprotuje domnevi o njegovem slovenskem poreklu. V beneščini pomeni »grebano« skalnat, grebenast svet, Furlani mu pravijo »grebens«, po génovsko (Genova) je »greban«, ladinsko »greva«, francosko »grève«, v angleščini pomeni beseda »gravel« grušč. V Pistojski pokrajini, v Toskani, pomeni »grebiccio« nerodovit svet. Beseda izvira mogoče iz predlatinskega, piše Gianni Pinguetini: »Dizionario del dialetto triestino«, Trst, zal. Eugenio Borsatti, 1954, str. 105.

Motiv iz Karnije

vreden našega občudovanja.« Pa še en Anglež, Gilbert, tudi on alpinist velikega imena, je o tistih krajih mnogo pisal pa pravi v vsvoji znameniti »Cadore or Titians country«: »Veličastnost dolin in gora okoli Clauta in Cimolaisa je name naredila močan vtis. Ti kraji so na svetu pravi paradiz.« Steinitzer, znani odkrivalce Karnijskih Alp in njihovega prigorja, je v začetku stoletja takole pisal: »Bilo bi težko dobiti v Alpah samoto, ločeno od vsega sveta, kakršna je tule v Cimolaisu in Clautu. Lazijo ljudje mimo teh čudovitih krajev, slepo rinejo naprej v Dolomite, ker se jim zdijo premalo udobni dostopi v ta edinstveni gorski svet, koder se vije komaj kakšna skromna potka, le redkokje je videti kakšno cesti podobno napravo, in nič ni mostov.« Naj pridejo planinci semkaj, vabi navdušeno Steinitzer svoje rojake, radi bi premagali napore, ako bi vedeli, kakšen raj počitka, koliko resnične lepote jih tule čaka. Nepopisen je razgled, ki ga popotnik uživa z razsežne peščene, naredkoma z ruševjem posejane planote pod Cimolaisom preko stebrov na začetku tesne doline Cimoliana v zelenkasta, za pokrajino značilna ostenja. In ko stopaš po tej planoti naprej proti Clautu, vznikajo sproti mogočni gorski masivi, čim dalje bolj dominantni, čim višji se kažejo izza belih, od erozije izjedjenih, z zelenim pritlikavjem poraščenih dolinskih skal. Zdaj se je pokazal silni Duranno, zdaj zagledaš visoko Cima dei Preti, na severu stoji široka gmota Vacalizza, na jugu sivijo velike grmade Crep Nudo, Teverone, Col Nudo. Gore, gore vsepovsod, in tu v dolini, kakor da je odrezana od sveta, gorska samota v razkošju sonca in senc. Tako je pisal veliki alpinist Steinitzer pred šestdesetimi leti.

Dežela pa ni imela zmerom lepega miru današnjih časov. Kraji so v preteklosti mnogo trpeli ob pogostnih povodnjih, vse uničujočih udorih, strašanskih plazovih, snežnih zametih in drugih ujmah. Naselja so bila uničena po potresih. V srednjem veku so kuge pomorile cele vasi po Furlanskem. Ta ali oni kraj so občutno zdelali požari. Po starem so imeli hiše lesene, zgrajene v posebnem, za tiste kraje značilnem slogu. Zaradi pogostih požarov so začeli zidati hiše iz kamnja, ki nimajo več tistega toplega, domačega lica. Vsekakor je tudi pri tistih gorjanih viden napredek. Danes se tudi pri njih uspešno razvija turistovski promet, kar jim pomaga k znatnemu zboljšanju življenja. Domačini, ki govore v svojstvenem, za jezikoslovca zelo zanimivem narečju, so delavni, varčni, resni in mirni, prijazni. Popotnik, zlasti planinec, bo pri njih mogoče kdaj bolj preprosto postrežen, a zmerom prisrčno sprejet.

SEVERNA STRAN MT. BLANCA je za zares dobre alpske smučarje imeniten preizkus. 16. maja 1966 sta jo presmučala z vodnikom Andréjem Contaminom, ki ga na teh straneh zasledujemo že več kot 10 let, dva francoska de Gaullova ministra Valéry Guiscard d'Estaing in Maurice Herzog. Z vrha Mt. Blanca na Grand Plateau je 800 m višinske razlike. (Prvi je to presmučal Lionel Terray z ameriškim smučarjem Billom Dunnayem pred 12 leti, ko sta snemala smučarski film.) Na vrh so Contamine in oba ministra prispeli — s helikopterjem, si takoj omotali na noge smuči in počez drsili v globino ter v poldrugi uri dosegli Grand Plateau, seveda ne brez težav. Drugi odsek drži z Grand Plateau na Grands Mulets, je lažji, vendar samo za dobre smučarje. Tu se je d'Estaingu strgal jermen, sledil je padec na robu ledenega odloma, a k sreči se je minister obdržal. Z Grands Mulets so zavili na ledenik Bossons. Ves čas so imeli slab sneg: poledenel, sren, spihan, zapihan, skratka pisana smučarija, bolj tveganje kakor užitek, a vendar dejanje, ki ima v zgodovini Mt. Blanca svoj pomen.

JAPONSKA TRAGEDIJA V SEVERNI STENI EIGERJA je imela še žalosten epilog. Nekaj mesecev po smrti Vatabeja je japonska javnost ostro grajala Mitsumasa Takado, ki je smrti v Eigerju ušel. 20 000 km od kraja smrti so se odpirala nadrobna tehnična vprašanja o razmerah v Eigerjevi steni ob nesreči, ki se je pripetila 22. 8. 1965. Ob 16. uri v nedeljo sta prispela pokojni Vatabe in Takada preko vseh glavnih težav na rob izstopnih poči. Še eno strmo mesto ju je čakalo do vršnega snega — tedaj pa je kriknil Vatabe: »Pazi, padam!« Plezal je 20 m stran počez navzgor. In res, Vatabe je padel. Najprej navpično v strmi žleb, po žlebu navzdol na rob prepada, klin med Vatabejem in Takadom je že odletel, Takada je bliskovito potegnil vrv k sebi, da bi s tem zmanjšal padec, tedaj pa je po 40 m padanja prišlo do sunka, ki ga je Takada zdržal, ker je nekaj metrov od njega dobro držal varovalni klin. Vatabe je obvisel na vrvi in začutil na desni nogi hudo bolečino. Verjetno si je pri padcu zlomil nogo. S pomočjo vrvi se je Vatabe zrinil na mesto, kjer je lahko sedel. Poškodba pa je bila tolikšna, da plezati ni več mogel.

Kaj naj stori Takada! Izbiral je lahko med dvema možnostma:

1. Ostati pri ponesrečencu in čakati na pomoč. To ne bi bilo dobro, ker je bilo vreme slabo, s Kleine Scheidegg nesreče niso mogli videti. Nobene opore za napoved lepega vremena ni bilo, torej tudi pomoč ni mogla biti blizu.
2. Ponesrečenca zavarovati pred ponovnim padcem, priti na vrh in iti po pomoč v dolino. — Takada se je odločil za drugo, ugodnejšo možnost. Pritrdil je vrv, na katero je bil privezan Vatabe, na dva varovalna klina, pustil prijatelju ves proviant, kuhalnik, bencin in toplo vetrovko ter ga pustil samega. — V torek 24. 8. 1965 so našli Tsuneaki Vatabeja mrtvega pod steno brez plezalskega pasu in brez ostankov vrvi. Ta Vatabejev padec si lahko razložimo takole: Morda je v spanju ali prehudi utrujenosti naredil kak neroden gib, na kar je zdrsnil, preveč obtežil kline in s tem povzročil nesrečo. Toda v tem primeru bi bil vzel s seboj v prepad ostanek odtrgane vrvi. Te pa ni bilo najti. Druga možnost: Morda je varovalno vrv presekala kamen? Toda tudi v tem primeru bi moral ponesrečenec odnesti v globino nekaj vrvi, drugi konec vrvi pa bi obvisel v steni in kaj lahko bi bilo ugotoviti vzrok, zakaj je vrv šla na dvoje. Tretja možnost je najstrašnejša, vendar najverjetnejša. Tsuneaki Vatabeja so zmlele bolečine, mraz, brezmejna zapušenost, brezizhodnost in obup tako, da je sklenil skrajšati si muke. Odvezal si je vzel na prsni zanki in se vrgel v brezno. Za tako odločitev ni bilo treba hladnokrvnosti ali zaničevanja smrti, kakršno je prevečevalo »kamikaze« in kakršno radi pripisujemo Japoncem. Za tako odločitev ni bilo treba velikih nagibov. To lahko razume samo tisti, ki razume duševno in telesno stanje ponesrečenca v taki steni, kot je Eiger. Za zunanjega opazovalca je to samomor, v resnici pa je nekaj drugega. Če velja tretja možnost, potem mora biti na koncu izstopnih poči nepoškodovana vrv. In res, vrv so s Kleine Scheidegg ugleдали, švicarski žurnalist Rudolf Rohr pa je s pokojnim Hermannom Geigerjem odletel v Eigerjevo steno in vrv fotografiral ter s tem prinesel Takadi avtentičen dokument zoper očitaje, ki so ga napadali v njegovi odsotnosti. Takada je namreč 11. 10. 1965 odšel na Aconcagua. Februarja 1966 je prišel v Ženevo in tu mu je nek japonski prijatelj pokazal, kaj pišejo o Takadi na

Japonskem. Takoj je odšel na Kleine Scheidegg in bil sredi hrupa, ki ga je l. 1966 dvigala zimska direttissima.

Kdo so bili očitarki? Med drugim celo 70 let stari Maki Yuko, slavni japonski alpinist, ki je l. 1921 prvi prišel po grebenu Mittellegi na Eiger. Ta se je spravil na opremo japonskega Eigerja 1965, češ da je nylon za Eiger preveč gladek. Drugi je bil Kiičiro Kato, ki je l. 1956 prvi prišel na Manaslu (8125 m). Ta je grajal, zakaj naveza ni sestopila takoj po prvem padcu Takade. Urednik lista »Gakujin« (Planinec) pa je na javni skupščini vpričo Takade izrazil sum: »Če ni bilo vrvi, saj so jo lahko zažgali švicarski vodniki, da bi zaščitili Takado.« Komentar je odveč. Najtežji udarec pa je bila kritika, ki jo je v milijonskem dnevniku »Asahi« napisal znani publicist Samitaro Uramatsu. Verjetno je Rohrov posnetek iz stene vse te težave in stvari dovolj zarobil in Takado pred japonsko javnostjo rehabilitiral.

EUGEN GUIDO LAMMER je v zgodovini alpinizma neizbrisno ime. Krenil je na plezalsko turo med prvimi brez vodnika, v svojih spisih pa pravzaprav vpliva še danes, vsaj posredno. Že l. 1877 je stal pod severno steno Matterhorna, odločil pa se je za zapadno. V tej steni je s svojim tovarišem Lorrio doživel padec, padel je 200 m globoko. Takole pravi: »Letel sem pri zavesti in lahko vam rečem: To je lepa smrt. Bolj te boli, če se zbodeš s šivanko, kakor pa tak padec.« Natančno je opisal, kako je prišlo do nesreče in končal članek: »Tako je bilo — zdaj pa vrzite kamen name!« Izšel je v letu 1887, ko so bile v časti Wagnerjeve junaške opere in ko je Nietzsche končal »Zarathustro«. Tudi Lammer je bil otrok svoje dobe, vedno nezadovoljen sam s seboj, ves v svojem sanjskem svetu. Kot tak je s svojimi heroičnimi idejami postal »alpinistična nevarnost«, saj je odkrito pisal, da ni objektivne nevarnosti v gorah, da je to samo pomanjkljiva »geognostika«, če še ne vemo, kdaj se bo odkrnil kamen, kdaj se bo sprožil plaz... »Najlepša smrt je smrt v gorah,« je zapisal. »Resnična smrtna nevarnost je dar božji.« Preteklo je 75 let, odkar je razširjal te misli: »Pred očmi mi stoji Ahasver v luči nove, strašne tragike: bedni človek, ki ne pozna več strahu, strahu pred smrtjo, te čudovite začimbe za živce. Mnogim užitkom na zemlji se rad odpovem, če pa mi vzamete strah, bo bivanje puščobno in dolgočasno tako, da bom hrepenel po smrti.«

Kdor razume tiste čase ali jih vsaj poskuša razumeti, bo razumel to Lammerjevo izpoved zoper objektivne nevarnosti v gorah. Seveda ni imel prav in čas ga je popravil, ne da bi mu ljudje zato kaj hudega očitali. Govoril je iz svojega sanjskega sveta, ki si ga je sam ustvaril, z vsemi simboli, ki so bili takrat v navadi. Strah pa iz sveta ni pregnan. Bertrand Russel upravičeno pravi, da bi človek postal popolnoma drug, če bi se strahu osvobodil.

ALPINISTIČNA ZVEZA SZ (mednarodni naslov: Fédération d'Alpinisme d'U. R. SS.) je od 9. februarja l. 1967 članica UIAA. Na ta dan je UIAA dobila potrdilo, da je A. Borovikov po sklepu skupščine UIAA v Courmayeuru sprejel članstvo v tej svetovni planinski zvezi. Za redno članstvo SZ v UIAA se je močno zavzel med drugim Sir John Hunt, ki je izjavil, da je prišel na skupščino samo zaradi te sovjetske zadeve. S sprejemom SZ v UIAA je šlo z dnevnega reda vprašanje, ki je v tej planinski asociaciji ostalo kot ostanek hladne vojne in kot odmev ideoloških nasprotij, ki so se vsiljevala brez potrebe. Ko so zapadne ekspedicije na Kavkaz od blizu spoznale sovjetski način hoje po gorah, so odpadli vsi predsodki in pomisleki. Izkazalo se je, da bistvenih razločkov ni, pač pa polno stičnih točk in vezi, predvsem pa je enaka in ista ljubezen do gora.

TESTIRANJE je zdaj v navadi vselej, kadar hočemo preizkusiti znanje o čemerkoli — hic et nunc, v danem trenutku. Tako je testiranje prišlo prav tudi tistim, ki skrbе za planinsko izobrazbo, za planinsko vodniško spričevalo. Avstrijski planinski pedagog Seibert je preizkusil s testom precejšnjo »populacijo« planincev, ki imajo za seboj ledeniške ture. Iz odgovorov je ugotovil, da 51 % nima nobenega znanja, 34 % nekoliko teorije, le 12 % jih je bilo v tečaju in komaj 3 % med njimi so bili taki, da bi v primeru resne situacije znali prav ravnati.

BRDA, BRDA...

(Konec)

Ludvik Zorzut

3. Planinci se vračajo mimo Gradnikove domačije

Ni lepše sprehodne-promenadne poti v okolici, kot je iz Dobrovega v Medano, ki se kot pléteni venec vije med starimi brajdami in novimi trtnimi nasadi, manjšimi kompleksi z odprtimi pogledi na zapadno in vzhodno stran Brd. Prijetni, nasmejani brdohodci, še vedno v dobri formi sta-

bilne hoje, so Postarina obmetavali s tolikimi radovednimi vprašanji, da jim je raje kar sproti opisoval »visibilia et invisibilia«, vse vidno in nevidno:

Najprej, prijatelji, je začel, bodimo zadovoljni, v kleti je poteklo po židani liniji dobre volje, da nas bo glasilo Vinske kleti, Briški list, gotovo pohvalilo. Ne utegnemo pa prav sem vasicam pogledati od blizu v njih iskrene lepe oči, čeprav bi jih radi pritisnili na rodoljubno srce, recimo, mogli bi se iz Dobrovega vzdigniti v Višnjevik, v Gradno, na Breg, v te tihe, v doljni svet zamaknjene vasi, že zunaj motornega šuma, ki nam v okolju viteških, romantičnih, sedaj razvaljenih gradov vedno ponudijo najboljšega, se pravi naturalnega vina, ali bi lahko pogledali na Križado pri Neblem, shajališče sosednih Furlanov in bi z njimi malo »počakovali« ali v Kožbanski kot k Peternelu, kjer so Nemci 1944 zmetali 22 živih ljudi v gorečo hišo. Tam na zapadnih gričih in vršičih, vidite Fojano in Barbano, na videz dve skromni ponižni vasi, v resnici napredni in pre-

Furlani v narodnih nošah v Gorici

Spomenik Srečka Kumarja v Kojsem

možni, obe se še grejeta na naših prsih, za njima dol ob potoku pa se že sramežljivo skriva nič kaj pametna državna meja. Onstran so Rutarje bolj z naravnim furlanskim pritokom odprle slovenski jez, na zadnjem obronku Brd. Nastala je jezikovna mešanica; rodovitne Brike oplajajo in množijo furlanski rod. V Fojani sami, od koder je doma glasbenik in skladatelj Rado Simoniti, se je zgodil čudež, da so se grajski koloni in mali poljedelci združili in so se z odkupom grofovske zemlje osamosvojili in se že 1941, pred narodno priključitvijo, rešili Dobrovskega gradu. Na vzhodu tam, kjer sonce — vzeto po pesniku Gradniku — »nad Čavnom kakor bakla zagori,« se ves dan sončijo briške, od daleč tako čedne vasi, od blizu, od znotraj pa takó raztrgane?

Tovariši, planinski tovariši, ne da bi mi zamerili, je pa le prav, da vas vprašam, če ni komu kaj dobro, če koga obhajajo recimo notranje slabosti in se mu kaj v želodcu preobrača? Sagen sie nur — pri prvi hiši dobimo — zdravilo — methano žganje — medicinalno! Kakšno je to? Janež ali kamaráč, pélin, ródca, brinje, ménta, kimel, salbija, encijan — zelišč je devet, perijce zrezat in zrnca zmlet, v žakljiček vse žavbe na

cev jih pripét, tropine pomešat s sladkorčkom zavrét — zdravilo priteče vsem Bricem v priznanje — to je, da veste metháno žganje. Če vam slabo je, — kar z mano v Biljano, v Kozano, Fojano, Barbano, Kožbano, Medano — povsod vam ponudijo žganje metháno. Od kod, porečete, končnica — ana, ana. Že dolgo raziskujemo. Bo le keltskega izvora? Ni važno. Vse briške ane so nam simpatične.

Medtem so oživljeni gostje, hvaležni gostje, seveda vsi zdravi, dosegli za Dobrovem glavni cilj — Medano, ki je Postarinova domena. Zato je obzirni Pomladin raje izostal v Vinski kleti. Ta obmejna vas, ki ji je mirovna pogodba odjedla lep kos vasi, Spodnje Plešivo in jo po 7 km loči Krminska gora — San Quirino od njenega nekdanjega trga Krmina (Cormóns), je še v jedru trdna, 186 m visoka postojanka z močnimi petičnimi kmeti, povečini v motorizacijo zajetimi — gospodarsko napredna, — v Zadrúžnem domu s kulturnimi prireditvami, sicer preredkimi, in kinopredstavami, sicer prepogostimi — kulturo nosna, — v lini iz širokega stolpa do Alp, morja, Krasa — razgledna, — v gostilni Pri veselih kmetih — tranzitno turistična, — vrh vsega še roženska, veliko-šmarniška (nosijo Marijin kip v zlatem tronu — lepo beneško delo) na semnju vseh Bricev — bahava, folklorna. In nad vsem medanski zvonovi z Gradnikom pojoči — o, »sladki glas zvonov — v Medani!« Brici so udarjeni na zvonjenje in pritrkavanje. Kjer ni vseh treh zvonov, udarjajo manjkajoči glas kot na ponvo kričečo kovino.

Nekoč po roženci so se iznajdljivi dobička-željni Brici spodnjih Brd spravili k lupljenju češp, drobni briški industriji, ko so se cele rodbine, skoraj le ženske in večkrat še pomagalk, čečice iz Benečije usedle pred hišo, pod latniki ali pod lindo, zajemale iz plevnic dobro zrele slive in jih eno po eno, z ostrim kot fovč zakrivljenim rezilom tanko, tanko olupile, moški pa so jih požveplali in jih znosili po velikih lesah sušit na rošt. Pod večer in pozno v noč so nategovali klanfarske pesmi vseh viž, vmes so si pravili zgodbe, pravljice, največ kvante. Domači študentje so vasovali, igrali svoj kvartet (pesnik Gradnik je igral prvo violino), pozabavali češparje in s podoknicami budili vaške lepoticke. Po lupljenju so ob lesah penčali češplje, da so jim izdrli kosti in jih ploščate zaokrožili. Ko so enkrat »dobile cuker«, so jih naložili v zaboje in kot sladko težo, poleg še njihov trud in znoj odpeljali v trg, k židovskim posredovalcem. Že tam spomladi so se menili: »Po čem rebule letos bo lodrica, po čem penčane češplje in suhe fige.« (Alojz Gradnik). Pa so Brici imeli skrbí, kolikor

je bilo kostí, in včasih, po slabi kupčiji so še menice spenčáli.

Kmalu pod vasjo je Gradnikova domačija, varujeta jo pesnikov brat Jože in žena Pepca; pesnikova rojstna hiša pa je v vasi. Množijo se obiski, največ literatov, dijakov, profesorjev. Pesnikovo spominsko sobo bodo uredili.

Zdaj so tu še planinski brdohodci, da vidijo kraj, kjer je pesnik snoval svoje motive, se poglobljaj v skrivnosti in uganke življenja in vezal globoko modre sonete, kjer »še naša tu glasi se govornica,« kjer je molil »o, blagoslovi Bog nam naša Brda« kjer »nebo visoko je in polno zvezd...« Grâmo! In smo šli navzdol in smo šli navzgor in smo šli naokrog kakor so Brda ustvarjena in smo se z zapadnim soncem znašli v Vipolžah, ki so se ulegle na mehko, mirno ležeče pobočje. Tesno ob državni meji, le tuptatam zakoličeni, stopamo ponosni, pogumni državljani kot bi bili obmejne straže, pripravljeni jo braniti. Na južnem koncu vasi, kakó mrko v nas strmí stari Grad, še zmemor zaverovan v svojo zgodovino izza beneško-

avstrijskih vojn v 16. in 17. stol., ki mu s te strani delajo sence stoletne ciprese (v eni teh je skrita utica z mizico in klopico). Pred fasado beneško-renesančnega Gradu iz 11. stol., ki je plemičem služil za konjerejsko in lovsko postojanko in so v njegova brezna pometavali uporne kmete, zavabi obsežno dvorišče z zeleno tratico, a pod ogromnimi hrasti, z velikimi krošnjami nas v storno prevrže cementna ploščad, po kateri se moderno zvija plešoča, še otročja mladina, niti najmanj sluteča, kaj se je nekoč v Gradu dogajalo.

Vrh Vipolž, tudi za cipresami, je dogospodaril modernejši novi Grad, nekdanj poletna rezidenca baronov Teuffenbachov, sedaj po agrarni reformi uprava drž. posestva z gospodarskimi poslopji. Preseneti nas edinstveni pogled na bohotno rastoče, blesteče vinograde tja čez do Cerovega. Ravno v Vipolžah — (kraj naj bi dobil ime po fevdalcih Wittelsbachih) se nam v posebni luči razodeva živ kontrast med preteklostjo in sodobnostjo, med gradom in zadrugo, med fevdalcem

Smartno s trdnjanskim stolpom

Foto Bavdaž

»Gasa« v Šmartnem

in kmetom. Kakor koli, mi planinski brdohodci se kar dobro znajdemo med grajsko in ljudsko kletjo...

Da je naš veliki pisatelj Ivan Cankar pogledal v Brda, najbrže ne bi nam bilo znano, če ne bi sam takó lepo napisal. In da je pogledal tudi v briško, iskrečo se čašo, si lahko mi lepo predstavljamo. Ravno ta obisk v Brdih nas z zadoščenjem navdaja. Tako-le je napisal:

»Jaz sem hodil po naših krajih. Zvesti tovariš me je vodil po Brdih, pokazal mi je solnčno Furlanijo; in nadvse, nadvse: pokazal mi je ljudi, ki so tam. Poldrugo tisočletje so branili svojo čast in svoje ime... in zdaj? Zdaj, da naj bi ta sijajni narod sklonil svoja moška pleča pod jarem... Da naj bi bil zaslužjen...? Vse je mogoče na svetu, ali to ne sme biti mogoče...« Ivan Cankar je svoj obisk v Brdih vpletel v poglavju »D'Annunzio« (Zbrani spisi, 19. zvezek — Ljubljana 1936). Po svoječasni ugotovitvi je bil njegov zvesti tovariš dr. Izidor Reja, p. d. Dorče,

iz Vipolž, tedaj zdravnik na Opčinah, ki je pisatelja spremljal v Vipolže.

Ni lepše sprehodne promenadne poti v tej okolici, kot je iz Vipolž skozi Kozano do Šmartnega. Postarini je hitel pripovedovati o zanimivih originalnih Kozancih, nekdanj najbolj veseložabavnih Bricih — pod lipo, o njihovi zamolkli govorici, o kozanskih godcih, o kozanskih svetovnih prekupečevalcih s sadjem. Bilo je še pod Avstrijo tako-le: Moški, zvesti možje, so ostajali domá, svoje brihtne ženice, ki so znale »ajn bishen dojč« so pognali v Leoben, Bruck, Judenburg, Gradec, Semmering, na Dunaj, v Celovec, Beljak, Innsbruck, Salzburg in še v Ischl, kjer je imel avstrijski cesar Franc Jožef Prvi svoje letovišče. (Še danes se Kozanci bahâjo, da je cesarica Elizabeta sama kupovala sadje pri njih in je celó neke brihtne Kozanke povabila »auf ajnen švarcen«). Možje so za njimi po brzovlaskih bohinjske, turske železnice odpremljali žlahtno goriško sadje, prve češnje in zelenjavo v vsa ta mesta. Na jesen so se vračale pitune žene domov, ženkljale so s srebrnimi goldinarji in vmes žlabudrale tudi po nemško hinder hunder. In še dandanes, ko je ta kozanski hinder-hunder že davno za nami, so po avstrijskih mestih ostali istovredni nasledniki, ki jih srečujemo pri tržnih stojnicah in ki se sami izdajajo v njihovem kozanskem narečju. Kakor ameriški izseljenci prihajajo letno obiskat staro Domovino, tako tudi Kozanci, že skoraj pozabljeni, se, zvesti domači vasi, pojavijo doma, pod lipo.

Planinci seveda so se tudi ustavili pod lipo, zdaj že staro kljuko, ki v zadnjih zdihljajih komaj še pove o svojih starih lepih časih, tudi, da še »živâ« po Avstriji raztreseni potomci starejšega neumrljivega, kozanskega pokolenja, da se še in še vračajo k nji, da jo obožujejo tudi otroci otrok. Planinci so pa eno vzdignili, vas je prisluhnila. Mlado in staro je prihitelo pod lipo in napivalo gostom. Tedaj so se vžgale stare kozanske:

Te pozdravim Marička pituna,
te pozdravim zadnjikrat,
v večnem peklu boš gorela,
boš gorela vekomaj.

potem še

Oj, ne hodi mi čiê upri, ker me srce boli,
ker če prideš pred má, se mi utrgaj souzâ...

Poslušala je lipa in se pomlajala.

Že glasne, zaljubljene planince je vzela briška sanjava noč. Slavci v sečah so jim peli serenade. Tam nekje pod Šmartnim so se trgali zadnji klci: Pozdravljena Marička pituna! Pozdravljena Postarini in Pomladini. Na svidenje veseli Brici!

NA KOMNO

Janez Cundrič

Že zdavnaj smo se domenili. Kot vsako leto. Pravzaprav že takoj ko smo se zadnjikrat vrnili s hribov. In potem smo se ves čas veselili, da bomo za nekaj dni zopet skupaj. Da bomo uživali na snegu in soncu, v prijetni družbi ob prijaznih večerih v mali koči pod Bogatinom sredi zasneženega pravljničnega sveta zimske Komne.

Bohinj se koplje v soncu. Pri Zlatorogu nazadnje le zlezemo z avtobusa. Hribi se sklanjajo k nam. Končno je le napočil trenutek. Hodili bomo. Peš! Sami s snegom, soncem, z modrim nebesom, sami z naravo.

Povedo nam, da do Savice sploh ni gazi.

»Najbolje bo, da si pripnete smuči in greste naokrog po cesti,« nam blagohotno svetujejo.

Jože ne posluša in jo odkuri okrog vogala po bližnjici preko Ukanca. Ne vzdržimo več. Hitro se odločim. Pravim jim: »Grem gledat za Jožetom. Če me ne bo nazaj, potem je bližnjica prehodna.« In že izginem za hišo.

Pa saj je pot shojena. Odpnem smuči in grem peš naprej. Pri odcepu k elektrarni dohitim Jožeta pri »čik pavzi«.

»Tu se gaz neha,« pravi. »Treba bo zopet navezati smuči. Trije tuji so pred nama.«

Vem, kakšen je Joža in kaj pomeni »trije tuji«. Zato se pripravim za divjanje. Čez pol ure jih dohitiva. Pozdraviva in švigneva mimo njih. V dobre pol ure sva v prijazni koči pri Savici. Premočena sva do kože. Sušiva se, pije čaj in gruntava.

In tedaj se prikaže Tomo, stari dobri Karlovčan, ki že sedem let zapovrstjo zahaja na Komno. Po prisrčnem pozdravu modro pripomni:

»Ak nas bude više, bi se moglo ići.«

Toda midva morava počakati na naše. Le kje hodijo? Ob dveh se končno prikaže ves preznojen Edi.

»Poskrbita za prenočišče! Nocoj bomo tu spali. Nekateri so šli naokrog po cesti in ne vem, kdaj bodo tu.«

Spogledava se in se odločiva. »Sedaj je ura dve.

Do teme sva lahko na Komni, saj je Tomo s tremi drugimi že pred nama. Če se malo potrudiva, bo šlo.«

Poveva Ediju. Malo se mu povesi nos in govoriti začne nekaj o kolegialnosti. Odloživa nahrbtnike na tovarno žičnico, smuči pa zadeneva na rame in greva.

Skraja je gaz kar dobro shojena. Popoldansko sonce naju prijetno greje, ko se vzpenjava po gozdu in strmih ključih navkreber. Nekatere na sredi obstaneva in počivava. Jezero spokojno leži pod nama, pokrito z lesketajočo se odejo ledu, ujeto med strma pobočja, ki se v dolgih zasneženih meleh spuščajo proti gladki ledeni ploskvi. Sonce se iskri skozi zasnežene smrekove veje in spreminja svet v bleščečo mavrico snežnega zmago-slavlja. Ponekod so začeli kopneti kosmi snega na vejah in beli, bleščeči pršič se usiplje v tenkih curkih na naju. Stojim z utripajočim srcem in strmim v vso to nepopisno lepoto. V skalah nad Savico kdaj pa kdaj zamolklo zabobni. Pod vplivom toplih sončnih žarkov si plazovi preko skalnih skladov začenjajo utirati pot v dolino. Zasnežena narava je budna. V tišini se vse giblje. Čutim, kako poje ozračje okoli mene, kako prešerno migota globoka modrina med gore ujetega neba in mi sveži zrak piska skozi nosnice. Pljuča se mi širijo v zanosu. Slastno vdihavam vonj svežega zimskega dne. To so trenutki, ko veličina narave, vsa njena čudovita usklajenost, lepota, iskrivost in prešernost človeka omamijo in ga prevzamejo, da začuden ostrmi in se sprašuje, kaj je delal in kje je živel do tega trenutka. Vedno znova občutim to prelest in je ne morem z ničemer primerjati.

Stojim in strmim. Kot iskre se mi v glavi utrinjajo misli, zamegljene, nedokončane, pa vendar tako bistre in lepe. Pogledam Jožeta. Kadi in strmi v konec svoje cigarete. Zakaj ne gleda, zakaj je ves napet in nestrpen? Ali ga vsa ta lepota ni sprostila? Ali še vedno tiči v svoji dolinski koži vedno za časom hlastajočega spačka človekovega tehničnega napredka in ubijajočega tempa mestnega življenja? Vem, da bo vsak hip prekinil moje sanjarjenje in se bova spet kot pobesneta norca zagnala po skrotovičeni gazi navzgor. Vedno navzgor, hitro, hlastno, da bi dohitela one pred nama. Jih dohitela, se jim pomilovalno nasmehnila in jih prehitela. Pa zakaj? Čemu ta naglica? Kaj ga žene? Zmagoslavlje, želje, da bi jih osmešil, lov za rekordi? »Ne bom več divjal,« mi uide, preden se zavem. Najprej me začudeno pogleda, nato pa jezno zgrbanči obrvi. Hočem nekaj reči, hočem mu razložiti, potem pa opustim to misel, ker vidim,

da me ne bo razumel. Naj ostane lovec za rekordi, naj le divja: naglo, brezobzirno, da bo čimprej na cilju. Tudi take potrebujemo.

Ko se premakne, počasi krenem za njim. Noge se nama udirajo globoko v sneg. Z vej se usipa mehki pršič za vrat, da od časa do časa prestrašeno prhneva in smešno streseva z glavo. Stopam in strmim v njegov prepoten hrbet pred seboj. Košček vratu med lasmi in srajco mu je ves poškrlatel in žile so mu izstopile od napora. Prevzema me občutek zadovoljstva: pa se le napreza, telo se mu napenja, ko se zaletava od stopinje do stopinje. Drvi in ne vidi ničesar okoli sebe. Zavem se, da bi ga bilo treba ustaviti, mu vse to pojasniti in mu pokazati, da okrog njega ni samo mrzel, mrtev sneg, ampak da se vse giblje, kipi, živi. Da ni sam, ampak delček vsega živega. Pa se ne morem odločiti. Mogoče bo užaljen in me sploh ne bo poslušal. Ne, sam se mora dokopati do spoznanja, potem bo zadovoljstvo v njem večje, bolj sproščeno in spontano. Morebiti bo potreboval še mnogo časa, toda enkrat ga bo prešinilo. Kajti gore ga bodo zbudile iz otopelosti in se mu razodele same od sebe, ko bo najmanj pričakoval in bo zato tem bolj očaran.

Streznim se, ko mi nov tenak in mrzel curek snega oplazi lice. Zberem se in hitreje stopim. On se otepa z grmovjem, ki se je zaradi teže snega nagnilo čez pot. Sva že preko roba, ki počasi požira s soncem obsijano dolino.

Jezero je izginilo. Dohitiva Tomovo skupino. Sedijo na smučeh in se grejejo na soncu. Gazi naprej ni več. Jože junaško zakorači mimo njih v celec. Naenkrat izgine, le glavo še vidimo. Planemo v razposajen smeh, ko se kobaca iz luknje.

Naprej. Pred nami se odpira nov svet. Globoke konte, obdane s skalovjem in zasneženimi vihariki, blago prehajajo proti novemu grebenu. Dolinica se počasi vzpenja, kakor da bi hranila moči za poslednjo strmino, ki se pogumno požene navzgor prav do koč, ki kraljuje na grebenu.

Dom na Komni se odraža kot črn lesen zaboj od beline snega in višnjevi neba. Zdi se mi, da kviri vso čudovito skladnost narave. Tedaj pa se pripodi preko roba drobna koprenasta meglica in zavije koč v svoj pajčolan. Slika se spremeni, obrisi stavbe se zmehčajo in naenkrat me pogled nanjo spomni na vroči, kadeči se čaj, na toplo peč in brezskrbno poležavanje na leseni klopi. Zaželim si toplote in domačnosti. Pa še nečesa: nežnosti, dotika voljnih rok in žara

mehkih deklških oči. Ej, mlad sem še, pa ne morem brez tega. Gore so mi dale svojo lepoto, morebiti mi bodo podarile tudi ljubezen dekleta. Misel na domačnost mi vlije novih sil in utrujenost v nogah naenkrat skopni. Tudi drugi pospešijo korak. Koča je čisto blizu. Kar z roko bi jo otipal. Toda pogled skozi jasni zrak je kot fata morgana. Vemo, da bomo še in še gazili. Šele potem se bomo lahko pretegnili na toplem in se zagledali skozi okenca v dolino, kjer bodo v mraku zamežikale prve lučke po hišah.

Tedaj zabrni žičnica. Visoko nad nami se pelje velik tovor nahrbtnikov in smuč. Glasno pomilujemo tiste bedake, ki so dali tudi smuč na žičnico.

Ob šestih nas končno preznojene in utrujene sprejme Dom na Komni. Spuščajo se megla in mraz pritiska. V koči je božansko toplo in prijetno. Z Jožetom se sušiva pri peči in pije čaj z rumom. Potem se dogovoriva, da bova noč spala tukaj. Tema je že in do Koče pod Bogatinom sploh ni poti.

Preoblečeva se, spraviva prtljago na skupno ležišče in hlastno povečerjava. Proti deveti udobno zleknjena na klopi poslušava radio. Dom je skoraj prazen. Kdo pa bi hodil gor v takem snegu? Še upravnik se nam čudi. Zunaj začenja tuliti veter. Mesec se je skril za oblake, ki so se kot črna stena pripodili izza Bogatina.

Prijetno poležavanje prekine nov gost. Ves pokrit z ivjem in utrujen se privleče v jedilnico in se sesede na klop.

»Kar sam?« radovedno vprašava.

»Ne, še kakih deset jih je za menoj,« čez nekaj časa izdavi. »Obtičali so v snegu. Dekleta jokajo. Če jim ne gremo na pomoč, bodo še zmrznili.« Pomislim na smuč na žičnici in z Jožetom se spogledava. Pa vendar niso naši? Seveda, drugi ne morejo biti. Norci, v temi rinejo gor in še z dekleti, ki so prvič v hribih. Nič drugega nama ne preostane, kakor da se spet oblečeva.

Nekaj časa preklinjava njihovo zaletavost, potem pa se sprijazniva z mislijo, da bova pač tudi midva enkrat gorska reševalca. Naročiva dve steklenici čaja in zbereva vso čokolado, kar jo imava. Oskrbnik nama posodi veliko mavho, ki jo obesim čez hrbet. Žepne svetilke v roke in na pot.

Zunaj je tema kot v rogu in veter divje tuli na grebenu. Opetekava se kot pijana. Malo nižje je že bolje. Udirava se do pasu. Kakih dvajset minut hodiva in kričiva, ko zaslišiva prve odzive. Ne morejo biti več daleč. Posvetim z baterijo. Tam za robom čepijo.

»Hej! Ne stojte na mestu! Gibljite se! Takoj bova pri vas!«

Sprejmejo naju kot angela z neba. Nekatera dekleta so že čisto obupala in jočejo. Čaj in čokolada jim vlijeta novih moči. Jože stopi na konec vrste, jaz pa grem prvi in svetim pred seboj. Nekdo se me ves čas drži za roko. Zopet me prevzame dobra volja. Pozabim na jezo in hoja me ogreje.

Obliva me blaženi občutek, da sem jim pomagal. Poslednja strmina. Upremo se v veter. Pokažejo se luči v koči in na toplem smu. Kot mrtvi popadajo po klopeh.

Z Jožetom se zadovoljno reživa.

V STENI

Tone Oman

Čudovita panorama Martuljkove skupine je dan za dnem bolj privlačna, zato se ne morem nagledati in naužiti njenih višin, čeprav sem stal že na vsakem izmed njenih vrhov.

V zgodnjih jutranjih urah zapušča v Milanom dolino, oči pa so uprte v veličastno steno Špika. Počasi se dvigujeva po prijetni stezici proti steni. Oba sva bolj tiha — morda se še nisva dobro zbudila, ko me nenadoma Milan vpraša: »Tone, katero smer bova plezala?« Odgovor je dobil tak, kakršnega je bil že navajen: »To se bova pa pod steno dogovorila.« Tako sva res skoraj brez besed prešla mimo Cizljevega in Uršičevega spomenika do zadnjega studenčka skoraj tik Pod srcem. Tam sva se ustavila.

Še in še sva se ozirala na tiho vasico Martuljek, v kateri so skoraj vsi najini spomini. V pičlih dveh urah sva že zapustila zadnje grmičke ruševja in mogočne macesne, stala pa sva tik pod steno Špika — gore, o kateri sva že dosti slišala, še več pa sva v njeni steni že skusila, kajti danes jo hočeva tretjič premagati. Ponovno se bova skusila s »skalaško«, kajti prav tu sva doživela prvi najin uspeh. Lepa, markantna smer, vredna obiska.

Prvi jutranji žarki naju ulove na Srcu. Prvi vrtni raztežaj preko Konja preplezam kar hitro, Milan dobro varuje, zaupam mu kot sebi. Nato greva nekaj raztežajev po precej razčlenjenem terenu

proti desni na široko poličko, tik pod znamenitim skalaškim stebrom. Ko se snideva in se bolj od blizu vidiva, se zasmeyeja. »Tone, pametno bi bilo, da pustiš hribe in se primeš deklet.« »No ja, ni slabo,« pa zopet ugotoviva, da nisva za drugam kot za v gore.

Nadaljnji vzpon po skalaškem stebri je nekoliko resnejši. Gladek in precej vertikalni steber plezava tiho, kot da nama je zmanjkalo besed, sliši se samo najpotrebnejše. Kamin v stebri postaja vse bolj algast.

Že plezam preko balkona, ko se nenadom zagozdim najprej z glavo, nato pa še z nahrbtnikom. Spustim nahrbtnik nazaj na balkon. Precej izpostavljen in krušljiv kamin opozarja na previdnost, zato klini bolj pogostoma zvenijo. Nato sledijo transporti nahrbtnikov, nazadnje pa se pokaže še Milan. Že sva na mestu, kjer smo pred štirimi leti dočakali pomoč reševalcev — bilo je ravno za moj god. Tu se zopet ustaviva, požirek limonade, nato malo treme, kajti spomin na to mesto mi leži že nekaj let živo v spominu. Pravijo, da je naslednji raztežaj najtežji. Previdno plezam naprej, nato klin, streme in zopet klin. Tako počasi prelezava najtežji del in zopet sva na nekoliko lažjem terenu. Čudovit razgled na Kukovo špico, Široko peč, Martuljek in Srednji vrh, najbolj pa me bode v oči plava lisa, ki se vije po dolini — Sava, kajti limonade je konec. Naslednji raztežaji slede po dokaj krušljivi zadnji, plezanje postane bolj prosto. Tu so še lesene zagozde, ki so jih gotovo rabili Nemci lansko zimo. Sledila je še ozka polička, tu pa konzervna škatla, v njej nekatera imena naših in tujih alpinistov. Kako sva visoko, meriva po sosednjih Frdamanih policah, kajti vrh Špika se še ne vidi. Doseževa dokaj ugodno polico, nato sledi lažje plezanje, stena se je obrnila od vertikale. Do vrha je samo še en raztežaj. Sledi dokaj lahek kamin proti levi. Po njem je hotel Milan doseči vrh. Jaz pa trmast in vztrajam pri svojem: »Če sva do tu lahko plezala po sredini, zakaj ne bi do vrha?«

Tako jo udarim naravnost na špič, zavriskam — in varujem Milana. Vlečem, vlečem vedno hitreje, toda ne občutim nobenega zatikanja vrvi. Nazadnje si mislim: »Tako hitro pa ta človek zopet ne leze!« Tako potegnem k sebi vso vrv brez Milana. Prestrašim se bolj kot kdajkoli. Pa se zopet zasmejem, ko ga vidim, kako korači po lahkem svetu proti vrhu.

Tone Oman nam je poslal tudi seznam nekaterih svojih vzponov, ki so mu najbolj pri srcu. Seznam je naslednji: Raz Jalovca, Schinkova v Frdamanovih policah, centralna v Široki peči, prvenstveni vzpon v Veliki Ponci, prvenstveni zimski vzpon v stebri Prisojnika, Dvojni kamin v Veliki Ponci. Vsekakor lepa zbirka! Op. ured.

GOSPOD LIPAH

(V opombo ob 100-letnici slovenskega gledališča)

Jože Vršnik

Neko nedeljo popoldne sem prišel iz Kota domov. Mama mi je pripovedovala: »Danes je bil pri nas zanimiv človek. Že bolj prileten gospod je vstopil v hišo na čisto poseben način. Kakor na gledališki oder. Govoril je zelo resno in pametno, vsako besedo je pa postavil tako, da nas je spravil v smeh in dobro voljo. Pripovedoval je, da je na letovišču v Lučah, a želi priti k nam, če ga moremo sprejeti za nekaj tednov. Videti je soliden človek, zato mu nisem odrekla.«

Tako je prišel čez nekaj dni k nam gospod Lipah. In mama se ni motila o njem. Zelo dobro smo se razumeli, in več poletij je preživel pri nas. Hodil je na sprehod, veliko je pisal in zanimal se je za stare solčavske zgodbe in znamenitosti. V nedeljo pa tudi v delavnike večer nam je pripovedoval šaljive in resne, pa vedno mikavne zgodbe.

Pripovedoval je: »Spoznal sem se z dečkom iz Zelene jame. Bil je sin revnih staršev, a zelo brihten in prikupen. Videl sem, da ga je treba nekako zaposliti, da ga ne bo pokvarila slaba družba in preobilica časa. Izposloval sem, da so ga sprejeli v kuhinjo v Unionu, kjer je brisal krožnike. Sveto sem mu zabičal, da naj ne osramoti sebe in mene s kako nepoštenostjo. No, v Unionu so bili kar zadovoljni z njim in kmalu je postal pikolo.

Preteklo je nekaj let. Potoval sem na ladji po morju. Pa pristopi strežnik in me povabi s seboj. Peljal me je v neko sobico. Ko sem vstopil, sem presenečen obstal. Predme je stopil lepo oblečen gospod in mi ponudil stol. Dovolite, moje ime je N. N., je rekel, ko je videl moj začuden obraz. O, ti si tista baraba z Zelene jame, sem se mu zasmel, ko sem ga spoznal. Vesel sem, da je iz tebe postal pošten, delaven in spoštovanja vreden človek. Pogostil me je kraljevsko in mi pripovedoval svoje doživljaje. Bil je plačilni natakar na ladji, dobro plačan in izobražen človek.«

Neko nedeljo popoldne sta prišla k nam na obisk dva fanta. Eden od njiju, Stani — naš nek-

danji pastir, takrat pa že dober šofer — je bil nekoliko počasnega zgovora, pa zelo zanimiv dečko. Sedeli smo v »hiši« okrog mize pri sadjevcu in v najboljšem razpoloženju nam je tekел čas. Pa se Stani vzdigne in pravi: »Midva morava iti.« Naši so ju še zadržali: »Ostanita še, nikamor se vama ne mudi.« Stani pa pravi: »Čas je, da greva, najlepša hvala za vse, pa srečno.« Ko sta bila že pri vratih, je mama rekla: »Stani, eno ,vižo' nam še zacitraj, danes še nista nič.« Takrat je pa bilo videti, da ga je to razveselilo. Obrnil se je, kakor da hoče ostati, a se je takoj premislil, tlesnil s palcem in rekel: »Nič ne smem, da si kaj ne skazim.« Vsi hkrati smo se mu zasmeli: »Kaj si pa moreš s tem skaziti?« »Če nič ne zacitram, boste mislili, da kaj znam, če pa zacitram, boste pa vedeli, da nič ne znam. Srečno!« je rekel in odšel.

Gospod Lipah, ki je ves čas sedel v sobi in opazoval, kako se gorjanec zabava, je po Stanijevem odhodu dejal: »To je pa salamensko dobro napravil.«

Prišlo je leto 1941. Gospod Lipah ni mogel več k nam na počitnice. Videli ga nismo več, mislili nanj pa pogosto in pretreslo nas je, ko smo zvedeli, da že stoji skala na njegovem grobu.

ULLU-AUS

Martin Gričar

Ko smo se po drugi turi končno spet vsi zbrali skupaj, smo v mislih že premišljevali, kakšna bo naša zadnja pot. Meni je že v začetku padel v oči Ullu-Aus in v srcu sem si želel, da bi stal vrh njega.

Vsi člani odprave so sedaj kovali načrte in vsak si je želel, da bi svojo zadnjo nalogo opravil najbolje. Po enournem pregovarjanju smo vendar vedeli vsak za svojo smer. Seveda vsak si je želel najboljšo, vendar vsi niso nikoli prvi.

Sedaj je bil na vrsti zdravniški pregled. Tu so se začele komplikacije. Zdravnik naju s Cicem ni pustil sama v Ullu-Aus, priključil se nama je še Boro. Vodji odprave smo predlagali, da bi s seboj vzeli tudi filmsko kamero, da bi posneli celotno steno Ullu-Ausa. To pa ni bilo po volji našemu filmarju Jožetu, ki svoje kamere ni hotel

izpustiti iz rok kar tako. Počasi se je le omeščal in nam dal nekaj filmov in kamero.

Tako smo bili pripravljeni in takoj po kosilu smo se odpravili na pot. Prijatelji iz Rusije nas pozdravljajo in nam žele srečno pot. Mi se šalimo in jim obljubimo, da jih bomo jutri že gledali z vrha z daljnogledom. Smejemo se in jim pravimo, da bomo tudi mi imeli gledalce, ne samo nogometaši na igrišču.

Takoj za taborom Bezengi smo morali prečkati globok potok, ki priteče izpod ledenika Kundžum Mižirgi. Voda z vso silo buči v dolino. Seveda smo ta pogled posneli tudi na filmski trak. Pot, ki smo jo izbrali, je tekla po levi strani ledeniške morene; ni preveč strma in za alpiniste zelo zanimiva. Precej časa smo izgubili tudi pri filmanju, saj je sonce že z daljnimi žarki osvetljevalo vrh Ullu-Ausa. Morali smo pohiteti, če smo hoteli priti na ledeniško moreno ledenika Dumale in po njem pod steno Ullu-Ausa. Začelo se je že temniti, ko smo le našli prostor, kjer bomo bivačili. V bližini smo našli tudi vodo, ki nam je bila potrebna tudi za kuhanje. Nocoj se moramo dobro podpreti, pravi Boro, saj nas jutri čaka težko delo, in seveda tudi nahrbtniki bodo lažji.

Šotorov nismo imeli s seboj, zato smo prespali kar pod milim nebom. Tudi vreme nam je bilo naklonjeno. Po nekaj besedah nas zajame globok spanec.

Zjutraj nas zbudi rahel veter, ki pa ni bil preveč mrzel, zato smo počasi zlezli iz spalnih vreč in si pripravili zajtrk. Ko se je zdanilo, smo bili že na ledeni strmini Ullu-Ausa.

Predlagal sem, da bi se tukaj navezali na vrh. Boro se je navezal na sredino 80-metrške vrvi, da bi bil bolj varen, saj je imel s seboj kamero, s katero je vztrajno slikal. Takoj v spodnjem delu ledene strmine ni bilo preveč strmo in dokaj dober led. Zato smo kaj hitro pridobili na višini, čeprav naju je Boro meril s kamero. Opazujeva Cica, kako pleza po konicah derez. Ledena strmina se čedalje bolj dviga, dereze slabo prijemljejo, ledeni klini ravno tako, led je že slab. Moramo plezati bolj na srečo kot na varnost. Strmina okoli 650 m se prisili, da napredujem po konicah derez in z oklom lednega kladiva počasneje. Še kakih 1000 metrov pa bomo prišli do skalnega odstavka, da si bomo lahko zabili klin in se počutili varni. Napetost postaja čedalje večja. Nad seboj zagledam ogromno ledeno svečo, ki visi izpod ogromnega skalnega previsa nad našimi glavami. Mislil sem, da bom s 40 m vrvi lahko dosegel skalni odstavek, pa sem se zmotil, zato sem moral napraviti varovališče.

Zabijem ledni klin, tako za tolažbo, ne za varnost. Še meter, pa bom dosegel skalo. Pa ta meter je bil zelo dolg. V tem trenutku se sveča nad nami odtrga. Pogledam navzdol in zagledam smejoča se obraza tovarišev. Na srečo se jima ni nič zgodilo. Čelade, ki sta jih imela na glavi, in nahrbtniki, ki sta jih imela, so jima rešili življenje. Borota je vrglo iz varovališča in obvisel je na lednem klinu.

Treba je bilo pohiteti, saj se je že mračilo, mi pa še nismo imeli prostora za bivačenje. Zabijemo nekaj klinov in obesimo nanje opremo, razen tega pa zavarujemo še sami sebe.

Vreme nam naslednje jutro ni bilo naklonjeno. Začelo je snežiti in pihala je močna burja. Premišljevali smo, kaj sedaj. Boro predlaga, naj ostanemo tukaj, dokler se ne popravi vreme. Odločili smo se, da nadaljujemo pot, saj smo bili že pod vrhom.

Ni še bila ura osem, ko smo že na vrhu Ullu-Ausa. Bili smo srečni, saj je bil to tretji uspeh naše odprave.

Sestop do ledenika ni bil težak. Zato smo se kaj hitro znašli pred prvim slapom ledenika Kundžum Mižirgi.

PO POTEH XIV. DIVIZIJE

Marica Rošar

Dolga kolona fantov in deklet se je vila po strmini, ki se dviga nad postajo Paka pri Velenju. Otroci, ki so hiteli v šolo, so se začudeno ustavljali in z odprtimi usti gledali mimoidoče. Najmlajši so celo šteli: »ena dve tli...«, a njihovo štetje se je kmalu ustavilo. Do štiriinšesdeset se še niso učili šteti, to številko bodo zmogli šele drugo leto. Planinci iz vse Slovenije, ki so korakali mimo njih, pa so se jim nasmejali in jim pomahali z rokami.

Kot vsako leto je tudi letos organiziral MO PD Celje pohod po poteh XIV. divizije. Udeležili so se ga planinci iz šol in tovarn, čeprav je bil pohod težak in dvodneven. Namen pohoda je bil, da bi vsaj malo spoznali borbe in junaštvo slavne XIV. divizije na štajerskem območju. Hoteli pa smo obiskati tudi mesta, kjer spe tisti, ki so darovali najdražje — svoja življenja.

Po prvih zadržanih trenutkih so se mladi planinci sprostil in kaj kmalu so se spletla nova poznanstva, našli so se novi prijatelji in tovariši. Da bi čim bolj spoznali krvave dogodke, ki so za mladino večkrat nekje daleč v preteklosti, smo prosili člana ZB tov. Šegina, ki je sam preživel trpljenje in strahote enega najslavnejših pohodov v slovenski zgodovini, da nam je pripovedoval o borbah in svojih spominih. Ustavljali smo se na mestih, kjer so se bile najtežje bitke in kjer so si partizani, izmučeni in prezeblji, vsaj za trenutek oddahnili. Pred nami so vstajali pozabljeni in nepozabni dogodki in solze v očeh so pričale, da smo poslušali tov. Šegina kot še nikogar doslej. Živeli smo s tistimi, ki so neustrašeno zrl v smrt in umirali, porajal se je lik partizanskega pesnika Kajuha in njegove pesmi so dobile nov čar.

Prvi dan je bila pot dolga in naporna, zato je proti Smrekovcu marsikoga premagovala utrujenost. Na poti smo večkrat počivali, a vseeno so postajale noge svinčeno težke. Nekje v daljavi so se prikazovale domače kuhinje in shrambe. Kmetje, ki so izkopali zadnji krompir, so radi odgovarjali na naša vprašanja. Kjerkoli smo mogli, smo se ustavili, kajti povsod smo izvedeli kaj novega in doživetega o tistih, ki so po teh krajih tedaj korakali: »Bili so lačni, bosí in raztrgani. Skuhala sem jim ajdovih žgancev in mleka. Drugega ni bilo pri hiši,« tako je pripovedovala babica, ki je bila posebno zgovorna. »Počakajte tudi vam bom skuhala ajdovih žgancev. Pri hiši še hranimo velik kotel,« nas je povabila. Še pradi bi bili počakali, a dan, ki se je neusmiljeno nagibal h koncu, nas je priganjal naprej. Zapustiti smo morali stare partizanske mamice, obljubili pa smo, da se bomo še vrnili in se najedli žgancev. Hiteli smo, a noč nas je prehitela. Dve uri hoda sta nas čakali v popolni temi. Hiteli smo drug za drugim in nenadoma se je oglasil jasen fantovski glas: »Hej brigade...« Pesem je zatrepetala nad nami, postajala je vedno glasnejša in jasnejša. Peli smo vsi in s tem pozabili na utrujenost. Kot nekdanj je pesem tudi to pot hrabrila, vrnila nam je voljo in moč.

Drugi dan je kolona krenila s koč na Smrekovcu. Pred nami je bila pot do Rastk in od tod do Ljubnega, kjer je bil zaključek pohoda. Rastke leže v ozki dolini in obokan spomenik, ki se tu osamel dviga, nas spominja na partizansko izvidnico, ki je padla v nemško zasedo. Živ ni ostal niti eden. Mi smo jim v zahvalo položili na grob venec. Njihov spomin smo počastili z enominutnim molkom. Vse do Ljubnega nas je spremljal nedoločen občutek, težko bi bilo reči zakaj. Ob spomeniku nam je tov. Šegina orisal pretresljive

dogodke iz te doline in vsak zase je to premleval v svoji notranjosti. Beseda »smrt« je težko legla na nas in le počasi smo se osvobajali njenega vpliva.

V Ljubnem smo znova oživel. Za nami je bila slovesna podelitev diplom, vsi pa smo bili ponosni, ker smo premagali tako dolgo in naporno pot, ki se je vila iz Pake na Sleme, na koč Sleme, Smrekovec, Rastke in v Ljubno. Med veselim kramljanjem smo čakali na avtobus. Na avtobusu se nismo vdali svojemu premišljanju. Zopet nas je pospremila pesem. Petje ni potihnilo vse do Celja, kjer smo vsi pozdravljali »Horuk in nasvidenje!« Avtobusi in vlaki so odnesli na vse konce in kraje planince z nepozabnimi spomini in doživetji.

Tako je bilo preteklo leto. Malo drugače bi lahko napisali tudi za letošnje leto, le s to razliko, da smo hodili po tistih poteh, od Sedlarjevega do Resevne. Naleteli smo povsod na veliko razumevanje, preprosti ljudje pa so nam povsod ponujali gostoljubje.

Pohod po poteh XIV. divizije je postal tradicionalen, prireja pa ga MO PD Celje. Kaj dosegamo z njim? Vsekakor je to ena najuspešnejših množičnih akcij v slovenskem merilu, kjer se srečujejo mladi planinci. Z njo krepimo tovarštvo, obenem pa se spominjamo velikih dogodkov, ki jih imamo premalo pred očmi.

Drugo leto bomo zopet šli. Pridružili se nam bodo novi in novi člani. Morda bodo čez nekaj let hodili že naši otroci. Tisto, kar moramo ohraniti, moramo imeti pred očmi.

MISLI IN BESEDE O GORSKIH IMENIH

Ing. Stanko Dimnik

Bilo je leta 1900 na pouka prost popoldan, ko je v gostilni na Šmarni gori sedelo omizje njenih takratnih bolj rednih obiskovalcev. Pri mizi, kjer sem sedel poleg očeta, sta bila tudi profesor Fran Orožen, takratni predsednik Slov. plan. društva in profesor Fran Levec, jezikoslovec, pisatelj in deželni šolski nadzornik. Jaz, tedaj učenec drugega razreda osnovne šole, sem vneto poslušal Levca, ko je pripovedoval o Langusu ter njegovih

šmarnogorskih freskah, o Prešernu in njegovem stricu, ki je bil tam župnik, ko je bila Šmarna gora še zelo obiskovana božja pot. Potem je Orožen povedal, da je prav to božjepotništvo izpodrinilo staro ime Holm, ki ga je sprva imela Šmarna gora. Pogovor je tekel še o šmarnogorski »Kuhni« in drugih starih gorskih imenih; najbrž je vse to bila prva pobuda, da sem se začel zanimati za gorska imena.

Kasneje, ko sem bil že dijak šestega razreda, je temeljit profesor geografije pri obravnavanju Julijcev pripomnil za ime Kuka nad Komno: »Kuk, staro ime, morda keltsko.« Takrat sem s starejšim bratom že zahajal v Julijce in se mi je zato ta pripomba bolj vtisnila v spomin.

Bilo je še posebno naključje, da sem imel na Dunaju profesorja za tehnologijo, ki se je v predavanjih o železu dosti temeljito pomudil v opisanju zgodovine in tehnologije prvobitnih železarjev. Posebno me je vnelo, ko je pripovedoval o tistem znamenitem jeklu Norijcev, ki sta ga zaradi izredne trdnosti opevala rimska pesnika Horac in Ovid in je pisal o njem rimski zgodovinar Plinij. Pri tem je navajal Koroško, Kranjsko in Goriško kot del Norika, kjer so delovali tisti antični železarji-jeklarji.

Vse to je prispevalo, da so me na mojih gorskih potih stalno spremljale misli na imena vrhov, ki sem jih srečeval. Sčasom sem spoznal, da se posamezna gorska imena po njihovi osnovi ponavljajo po naši ožji in tudi po širši domovini. In ne samo doma, tudi v zamejstvu sem opazil našim imenom presenetljivo podobna gorska in sploh geografska imena. Za nekatera teh imen, npr. iz osnov Kuk-, Kluk- in Ravn-, so bila znamenja, da morajo biti nekako v zvezi s prvobitnim železarstvom, kajti ugotavljal sem jih redno tam, kjerkoli so bile figuracija tal, geološka podlaga, vegetacija in vetrne razmere primerne za železarjenje s pečmi na veter. Taka imena sem potem ugotovil po vsej Evropi in pokazalo se je, da so dostikrat prav tam, kjerkoli je bilo iz antičnih listin ali pa iz arheoloških izkopavanj znano, da so tamkaj nekoč gospodarili Kelti. Po vsem tem sem sklepal, da morajo biti tista naša nenavadna gorska imena keltska zapuščina.

Če pravim keltska zapuščina, imam v mislih vso tradicijo tistega živinorejskega in železarskega ljudstva, ki se je zadnja tri stoletja pred pričetkom našega štetja umikalo pritisku Germanov s severa in Rimljanov z zapada na naš današnji življenjski prostor in tudi naprej po Balkanu. Korenine tega ljudstva segajo skozi laténsko in halštatsko dobo celo v drugo tisočletje pred začetkom našega štetja. Nekatera naših, Slovencu nenavadno zvenječih, starih gorskih imen so morda Kelti pre-

vzeli iz še starejših stoletij, ne more pa biti dvoma, da so jih mogli nam posredovati samo oni. Dokaz o stikih in sožitju keltskih staroselcev s slovenskimi doseljenci niso samo ta stara geografska imena in nekatere besede v našem današnjem jeziku, temveč tudi ureditev planšarstva in pastirskih koč, kar vse je bilo do prve svetovne vojne ohranjeno v bistvu enako pri nas kot skoro po vseh Alpah, od njihovih skrajnih prigorij na zapadu, do tistih na vzhodu, severu in jugu, kjerkoli so bile na zemeljskem površju geološke plasti, ki so omogočile prvobitno železarjenje. Kako se jezikovna dediščina starejše dobe železarske kulture prepleta z njeno mlajšo dobo, nam lepo pokažejo nekatera geografska imena. Npr.: starejša ali halštatska doba železa je dobila ime

PLANINSKA VERA

Leopold Stanek

Non omnis morieris

I

*Ko se prevesi večer
čez poslednjo steno
in se slednja sled poti
izteče — potuhnjena kača —
na bregu neznane reke,
kdo ti ponudi varno podnožje
za tvoje togo stopalo,
kje te pričaka skalni oprimek
za tvoje skrčene prste?*

II

*Na zadnji obali
se vse magistrale
zavozlajo,
zavozlajo, ne končajo —
potóni onstran v podvodje,
tam so še grebeni in stene,
čeri in vršaci,
ribe in rakci
plezajo nanje,
ne plezajo,
nosi jih vzgon
hrepenenja
po cvetnih livadah
koral in mahov,
potóni globlje,
v temine svojega rojstva,
odreši minljivosti
podobe potopljene mladosti,
neizpolnjenih Jugovih sanj,
potlej se orjejsko vrni,
opaši si težo zemlje,
odpri jezove glasilk
in zapoj hvalnico
večni ljubezni
naših gora.*

po Hallstattu, mestecu, ki leži 10 km severno Dachsteina v avstrijskih Alpah. Nedaleč od Hallstatta je gorovje Lattengebirge, kar bi se reklo po naše: Letevno gorovje, torej ime, ki je nesmiselno za gorovje. Če prvi del tega nemškega imena zlogujemo, slišimo staro ime: La Tène-Gebirge! To pa je ime kraja La Tène na zapadni meji Švice proti Franciji pri Neuchatelskem jezeru, ki je dalo ime mlajši dobi železa. Geografsko ime La Tène je torej tudi blizu Hallstatta.

Poglejmo še značilna geografska imena v konkretnem primeru okrog Hallstatta v območju polmera 75 km, to so:¹ Guggenberg, Gugging, Guggenstein (iz osnove Kuk), Kuchel (Kuhna) Kahlerberg, Kals (iz osnove Kal), Plain, Planitzen, Planai (iz osnove Plan), Lahneck, Lahnstein (iz osnove Lan), Raunsbach (Ravn), Traunack (Travnik), Vogerl, Vogelbach (Vogel), Lieser (Lisec), Miglberg (Migovec), Grossglockner (Klek), Speik (Špik), Turrach (Turje), Tauern (Ture), Sulzau (Solčava), Kappel (Kapla, Kapela), Walchen (Lašče) itd.

Okrog kraja La Tène nahajamo v enako velikem območju: Guggisberg (Kuk, 40 km j. v. od La Tène), Kallnach (Kal), Plan, Lyss, Lysach (osn. Lis), Kandrn (Kandrš), Kappelen (Kapla, Kapela), Sulz (Solčava), Selzach (Selščica), La Chapelle (Kapla, Kapela), Crêt (Kreda), Cluse (Ključ), Thoury (Turje) itd.

Dr. Rajko Ložar² je leta 1931 zapisal: »Halštatsko kulturo bi se bilo moglo prav tako imenovati po naših Vačah pri Litiji, če bi bili to grobišče prej odkrili kot tisto v Hallstattu.« In če pogledamo na zemljevid, bomo našli tudi v območju okrog Vač skoro vsa zgoraj naštetna imena, seveda le iz njihovih imenskih osnov.

Ko je bila v zadnjem stoletju pred pričetkom našega štetja uničena zadnja keltska država, njihova matična Galija, ni bilo s tem uničeno tudi keltsko ljudstvo, njihova civilizacija in kultura. Njihov jezik, glasba, pesem, bardi, trubadurstvo, visoka stopnja živinorejstva, jahaštvo in razvit smisel za gospodarstvo so še naprej živeli v ljudstvih, ki so se začela v Evropi nanovo pojavljati po pričetku n. št. Saj je zapisal zgodovinar Tacit v drugem stoletju našega štetja, ko je opisoval Gote: »... in to pridelovanje železa so uredili Goti, ki so med seboj govorili galski jezik.« In kronist Hieronim nam je zapustil sporočilo, da so v Mali Aziji, kjer je bila nekoč njihova država Galacija, še govorili keltski jezik, v četrtem stoletju n. št.,

ki se ni bistveno razlikoval od govorice prebivalcev v Trierju v zapadni Nemčiji (po Pokornjy »Keltologie«, str. 98).

S pričetkom našega štetja so imeli Rimljani podjarmljeno že vse ozemlje naše današnje slovenske krajine in še daleč naprej na jug. Tej krajini so dali staro ime Ilirska provinca. Iliri, v primerjavi s Kelti kulturno, gospodarsko in kar se tiče civilizacije, dosti manj razviti, so bili po našem današnjem svetu le bolj redko naseljeni, izvenzemski v predelih ob Jadranskem morju. Do prihoda Slovencev so skoro že povsem izginili v morju keltskih priseljencev, pribeglih v stoletjih s severa čez Alpe in z zapada čez našo Goriško in Beneško Slovenijo. Rimljan je ostal v tej provinci samo okupator, avtohtono prebivalstvo je bilo keltsko, po dolinskem svetu poromanjeno, v gorah pa so ohranili svoj jezik, šege in način gospodarjenja. Rimski okupator jim je dal mir; zadovoljen je bil, da je z njimi zamenjaval njihove pridelke, predvsem odlično jeklo, ki ga je okupatorju primanjkovalo.

Iz nekaterih besed v našem slovenskem jeziku in v jeziku drugih slovanskih narodov moremo sklepati, da smo imeli že v Zakarpatju močne stike s Kelti. Že tam smo morali dosti pridobiti od njih glede govedorejstva, poljedelstva, obleke, navad, raznih ročnosti in umetnosti. Ne morem si misliti, da bi Slovani, ko so se pomikali iz Zakarpatja na Balkan in v Podonavje, ne bili imeli tudi že takrat stikov s Kelti, ki so jim Slovani rekli Vlasi.³ Keltski kramarji in mešetarji, ki so stalno tvorili iz kraja v kraj, so z njimi barantali⁴ za jekleno orodje, živino in razne izdelke ter prinašali novice. Morda so prav Vlasi obvestili Slované o izpraznjenju našega današnjega ozemlja, ko so ga zapuščali Langobardi, saj so poznali takratno že desetletno stisko Slovanov zaradi obrskih nasilnikov.

Razumljivo je, da so se slovanski priseljenci naseljevali predvsem po gričevju in gorah že zato, da so bili varnejši pred obrskimi konjeniki, pa tudi pred drugimi ljudstvi, ki so se takrat selila. Prav tako jih je močno v hribe privlačevalo staro keltsko prebivalstvo, to je ljudstvo, Slovanom že poznano po njihovi mirnosti, po njihovem jeziku, šegah in potrebi izmenjavanja železnih

³ Slovani so rekli Keltem: Vlasi, Vlasi, pri nas tudi Lahji (ime, ki je morda kasneje enako prešlo na obmejne Italijane). Romunija, ki ima poromanjeno keltsko in slovansko prebivalstvo, se je še pred 80-timi leti imenovala Valahija (die Wallachei). Germani so rekli Keltem: die Walchen in iz tega je nastalo die Wälschen, die Welschen. Primerjaj imeni Wales v Angliji in Wallis v Švici. Staro ime Zeleznikov na Gorenjskem je bilo »Pri Vlasih« »Zu den Walchen« piše Müllner. In res: imena okrog Zeleznikov pričajo o železarjenju že v praveku.

⁴ Barantati: keltska osnova te besede je ohranjena v irščini, španščini, po Bavarski in po Turinški (Thüringen) kakor tudi pri nas in morda še kje.

¹ Imena so zbrana iz zemljevida 1 : 600 000; kaj bi šele pokazal zemljevid 1 : 100 000 ali pa celo tak, ki bi vseboval tudi zemljiška imena.

² Vodnik po zbirkah narodnega muzeja v Ljubljani. 1931, str. 37.

izdelkov, govedi, konj idr. V stoletjih so se potem Slovani z njimi zlivali, zlivala se je kultura in civilizacija obeh ljudstev, nastajal je slovenski narod. Le tako si moremo razložiti, da smo Slovenci do danes ohranili tista stara gorska imena, ki so dostikrat celo v višinah nad 2000 m, kakor tudi, da smo začeli planšariti in prešli iz najnižje stopnje železarjenja v naprednejši način, to je: začeli smo jeklariti.

Poleg splošnih opisov najdemo v 70 letih v našem PV dosti napisanega tudi o gorskem imenstvu; skoro ga ni letnika naše revije, in to že prav od prvega začetka, ki ne bi vseboval razprav in ugibanj o gorskih imenih.

Poglejmo vrsto samo nekaterih teh piscev, najbolj zgodnjih, največ prispevajočih in v našem slovenskem dogajanju bolj pomembnih. To so: profesor Fran Orožen, geograf in zgodovinar; profesor Fran Levec, jezikoslovec; L. Pintar; J. Zazula; J. Brinar; Ivan Hribar, zaslužni župan ljubljanski; profesor dr. Fran Ilešič, slov. literat; petnajst let se je oglašal J. Kogovšek; petindvajset let je o imenih pisal dr. Henrik Tuma; zanimivo in bogato je prispeval Rudolf Badjura; svoj ožji rojstni svet sta obdelala sodnika dr. Jakob Prešern in dr. Josip Sašel; strokovno se je oglašal profesor dr. Svetozar Ilešič, geograf; kot planinec je pisal dr. Fran Tominšek, dolgoletni predsednik SPD, in bolj kot jezikoslovec dr. Josip Tominšek, zaslužni urednik PV. V zadnjih letih so poleg drugih prispevali tehtne dodatke dr. Viktor Vovk, profesor Marijan Lipovšek, glasbenik, arhitekt Vlasto Kopač. Dosti je bilo v vrsti let objavljene koristne besede o gorskih imenih in oblikah — nič hudega, če so bila vmes tudi napačna ugibanja, tudi ta so pomagala na pravilnejšo pot — saj je tu čas, rešeto, ki vse slabo prej ali slej izseje.

Mnenja sem, da je bilo delo dr. Henrika Tume med naštetimi pisci ne samo najbolj plodovito, temveč tudi najbolj vzorno. Pri tem pa je še posebna vrednost njegovega nabranega gradiva v tem, da ga je nabiral že v tako zgodnjem času, ko so bila gorska imena res še dobro ohranjena. In nabiral ga je tudi po Julijcih onstran naših mej, kar bi se kasneje ne bi bilo moglo več storiti. Pravo vrednost Tumovega načrtnega zbiranja, kot ga vidimo npr. v njegovem Imenoslovju Julijskih Alp, bodo znali ceniti šele tisti, ki bodo nekoč dokončno obdelovali naše gorsko imenstvo. Domnevam, da je prav njegov vzgled pobudil dr. Jakoba Prešerna in dr. Josipa Sašla, da sta podobno popisala gradivo za del naših in koroških Karavank. Zelo, zelo pa je škoda, da imamo za

vse drugo slovensko gorstvo komaj malo zbranega gradiva, količjakaj sistematične obdelave zanj še nimamo.

Prav ima dr. H. Tuma, ko pravi v sklepni besedi svojega imenoslovja: »Z neko zavestjo lahko trdimo, da smo prišli do imenoslovja naših Alp ne le prej kot slovanska društva, ampak tudi prej kot drugi kulturni narodi.« In na drugem mestu: »To imenoslovje naj zatorej za prvo zbudi zanimanje alpinistov (misli gornikov, op. pisca) za domača imena ter da priliko podrobnega pretresovanja in končne ugotovitve imen, kolikor je še mogoče«. Z drugimi besedami bi torej rekli: To je samo predlog za dokončno ugotovitev pravilnosti zapisanih trditev. Vkljub temu opozorilu so mu poklicni jezikoslovci ugovarjali — ne vedno na najbolj uglasen način.

Na svoj poseben način je dr. Tuma gledal na slovensko prazgodovino, ko je ugibal o izvoru imen. Pravzaprav to gledanje ni zraslo v njem, le navzel se ga je kot sin časa, v katerem je živel, to je časa, ko je Tuma rasel in se šolal, Davorin Trstenjak pa je takrat širil misel o avtohtonosti Slovencev na našem današnjem življenjskem prostoru. Zato se ne smemo čuditi, ko je Tuma v že omenjenem predgovoru npr. trdil: »Ni sledu keltščine, ne romanščine, ne germanščine: vsa neslovenska imena so iz poznejše, že zgodovinske dobe.«

Na steni cerkvice sv. Janeza v Bohinju je zgodovinar odkril staro, prvotno risbo. Med drugim kaže tudi rudarja (poudarjeno na sliki) z Rudnice. Od plašča »kukile« iz zgodnjega časa rudarstva ima še kapuco, samo kot pokrivalo.

Seveda ni vedel ne Trstenjak, niti ne Tuma, da bo nekoč slovenski zgodovinar pisal npr. takole: »Staro domače prebivalstvo in novo došlo slovensko sta se na Bledu srečala. Kultura preteklih stoletij je ostala plodna tudi za bodoča stoletja Slovencev.« To sem bral letos v zanimivi razpravi dr. Staneta Gabrovca »Slovenska prazgodovina«.⁵ V nadaljevanju je pomembno ugotovil: **»Slovensko romantično zgodovinarstvo, ki je imelo Slovence za avtohtone, je kljub zmoti nekje zadelo resnico.«** Že dolgo let sem domneval, do se bo kdo tako nekako izjavil. Pri tem bi dejal, da je bil Trstenjakov⁶ prispevek Slovincem le nekoliko pomembnejši, kot ga ocenjuje dr. Anton Slodnjak v svojem Pregledu slov. slovstva (1934).

Leta 1960 mi je prijatelj dr. Rick Suštarič⁷ iz Amerike poslal knjigo Berilo in Béarla, ki jo je spisal ing. dr. Janko Grampovčan leta 1958 v New Yorku. S piscem te knjige sem se osebno seznanil tri leta kasneje, ko se je kot ameriški upokojenec vrnil nazaj v domovino. Takrat sem zvedel, da po fakultetni izobrazbi ni samo tehnik, temveč tudi jezikoslovec, ki se ukvarja v glavnem s starimi jeziki.

V svoji knjigi navaja poleg drugega precej besed in imen iz živih keltskih narečij, ki so po izgovorjavi in pomenu včasih popolnoma slovenska. Med takimi besedami so nekatere (npr.: ubog, revček, klavrn, luč, bahav, keha, barantati, kregati itd.), ki jih imamo samo Slovenci, ne pa tudi drugi Slovani. Vse to ga je napotilo do prepričanja, ki ga takole izraža: »Nikakega dvoma ni, da so živeli na prostoru, kjer danes živijo Slovenci, ljudje, ki so pripadali tako imenovani indoevropski skupini jezikov. In to so bili Kelti in »Iliri«. Ta plemena niso izginila ob raznih invazijah, ampak so se umaknila v hribe in zakotne kraje, proč od prometnih žil in dalje živela. (Str. 97). Grampovčan torej ugotavlja popolnoma isto na osnovi svojega jezikovnega znanja, kar sem jaz trdil in tudi že zapisal v PV, še preden sem imel njegovo knjigo, a sem prišel do takega mnenja popolnoma po drugi poti in neodvisno od njega, namreč kot popotnik po naših gorah, ko sem raz-

mišljal o gorskih imenih in o sledovih prvobitnega železarjenja staroselcev.

Grampovčan pa ni ostal samo pri tej ugotovitvi. Še več je povedal kot jezikoslovec takole: »Če je v naši živi govorici še kaj sledov teh Kelto, bomo videli pozneje. Jezikoslovje se s tem do sedaj ni ukvarjalo, niti toliko kot s »staro« albanščino. Naši pogledi so bili usmerjeni v tisto smer, kamor smo bili potisnjeni. Nazaj se nismo ozirali. Izgladili so naša pota tuji ljudje in njim smo zaupali. In danes delamo naprej, mirno, brez vsake skrbi ali misli, da to, kar so nam pripravili drugi, ne bi bilo pravilno. In vendar imamo mnogo razlogov, da se vprašamo: ali je ta pot pravilna, odrešljiva? Ali ni vsa ta zgodovina, katere smo se učili, dvomljiva? Ali ni to oblikovanje našega jezika že neko pretiravanje, ker se stare oblike izgubljajo z oblikovanjem v novejši dobi? Mnogo naših prastarih besed je izginilo prav zaradi jezikovnih »kirurgov«. (Str. 42).

Medtem ko sem do tedaj pisal samo v PV ter tu in tam mimogrede omenil, da kažejo imena na keltski izvor, me je Grampovčanova knjiga opogumila, da sem o keltskih spomenikih v naših geografskih imenih razpravljaj bolj obširno l. 1961 v Naših Razgledih.

Članki naj bi predvsem opozorili strokovnjake, da bi temu pojavu posvetili pozornost. V člankih sem ponovno poudaril, da sem jih pisal brez zadostnih književnih in zemljepisnih virov, kot tudi brez globljega jezikovnega znanja in da sem zato pri navedenih primerih in domnevah lahko tu in tam v zmoti.

Tudi sem izrekel mnenje, da bi mogel temeljito proučitev teh nenavadnih, starih geografskih imen izvesti samo širši krog strokovnjakov in ne samo jezikoslovci. Kajti resda nastajajo besede in imena po nekih jezikovnih pravilih, ampak navadno pod bolj ali manj močnimi vplivi, npr. zgodovinskih dogodkov, ozemeljskih ujm, socialnih in gospodarskih razmer in podobnega.

Še drug namen, rekel bi, celo glavni, sem imel. Namreč: načrtno zbiranje obstoječih geografskih, zemljiških in hišnih imen. Morda, da tako delo že teče v kaki ustanovi ali inštitutu, vendar potrebno bi bilo, da se uredi zbiranje v širokem obsegu, npr. s sodelovanjem članov planinske in lovske organizacije, najbolj po načinu, kot ga je uporabljal Tuma v svojem Imenoslovju. Potrebno pa je pohiteti, skrajni čas je, kajti zaradi izpreminjajočih se oblike našega gospodarjenja se seli prebivalstvo z gora in podeželja v mesta in spomini na stara imena izginjajo!

Od zbranega gradiva, mislim imenskega in besednega, bo verjetno imelo korist tudi naše jezi-

⁵ Dr. Stane Gabrovca »Slovenska prazgodovina« Mohorjevc kol. 1966, str. 90–97.

⁶ Zgodovinar, ki se posveča slovenski prazgodovini, bo morda izluščil pomembne napotke iz nekaterih Vošnjakovih razprav, tako sodim po geografskih imenih. Npr. v Letopisu Matice Slovenske za leto 1875 (»Antenor, vodja adrijanskih Venetov« str. 125 in »Profesor Contzen o slovanskosti starih Venetov« str. 139).

⁷ Dr. Rick Suštarič, zgodovinar z univerze v Berkeleyu v Kaliforniji, ki se ukvarja z zgodovino in jeziki Kelto. Bral je moje članke v Plan. Vestniku (npr. članek »Gorsko ime Kuk odkriva zgodovino«, ki je bil objavljen leta 1960). Odtlej mi v tem mojem prizadevanju pomaga. Spoznal sem se z njim, ko je prišel pred kakimi desetimi leti v domovino svojih staršev zbirat gradivo za svojo doktorsko disertacijo.

koslovje. Predvsem pa bo v veliko pomoč zgodovinarju, da bo mogel odkrivati in spletati, neurejene in zamotane niti naše prazgodovine — podobno kot jih odkrivajo arheologu načrtna odkopavanja gradišč, razvalin in grobov.

Dr. Henrik Tuma je prvi pričel opozarjati na važnost zbiranja in razčiščevanja geografskih in zemljiskih imen za odkrivanje naše prazgodovine. Leta 1929 je celo v svojem Imenoslovju Julijskih Alp v zaključnem pojasnili posebej pripomnil: »Le po tej poti pridemo do prve svoje zgodovine; saj pravi romanist Meyer-Lübke, da nam krajevna imena dajo popolnejšo sliko prve zgodovine kakor arheologi.« Ni mi znano, če so Tumova opozorila tudi kaj zalegla, dejal bi, da ne. Prijetno sem bil presenečen leta 1964, ko je izšel prvi zvezek obširne »Zgodovine slovenskega naroda«, da je avtor dr. Bogo Grafenauer že obdeloval to stvar.

Letos (1966) je izpregovoril dr. Stane Gabrovč v prej navedeni razpravi⁵ o stikih s staroselci, ki so jih imeli slovenski priseljenci, ko so prišli na naš današnji slovenski svet, takole: »Milko Kos pravi: naselitvena in kulturna pokrajina, ki nam jo ponazoruje arheološka karta predсловenske dobe, se navadno presenetljivo krije z obsegom starejšega slovenskega naselitvenega področja. Ali z drugimi besedami: Slovenec se je naselil prvenstveno tja, kjer je našel že za kulturo pridobljeno zemljo, odprto, močno iztrebljen ali pa z gozdom le slabo zarasel svet. ... Drugo je seveda vprašanje, kaj nam je ta prostor neposredno dal, kako močno je preoblikoval in usmeril naše duhovno in gospodarsko življenje, kakšen je njegov delež v naši krvi. Kako močno je bila torej kontinuiteta starega prebivalstva, kako močno mešanje staro- in novoselcev in koliko je antična civilizacija, upravna organizacija, antična duhovna kultura našla neposredno pot v življenje došlih Slovencev.«

To se sliši že nekako tako, kot je Grampovčan zapisal pred osmimi leti, in kakor sem jaz domneval pred desetletji, namreč da je ob zori prihoda Slovanov na današnji naš gorati svet moralo priti do srečanj in sožitja s staroselci.

Ko sem v pripombah omenjal svoje domneve o geografskih imenih v Plan. Vestniku in bolj obširno leta 1961 tudi v Naših Razgledih,⁸ torej v leposlovni reviji in v časopisu za politična, gospodarska in kulturna vprašanja, to pa je tisk, v katerem tudi nestrokovnjaki lahko izpostavijo vprašanja prepihu, sem računal na odziv, ki bo

pomagal k razčiščenju mojih domnev. Pomembnost tega vprašanja je že tolikšna, da sem smel to storiti. Opazil sem dva odziva, vendar na način, kot ga nisem pričakoval.

Prvi se je posredno odzval univerzitetni profesor, ki mojim domnevam ni priznal niti vrednosti registracije, »Če bi kdo med nami filologi napisal, recimo, članek o ceneni elektriki, ga gotovo ne bi objavili. Tehnik pa lahko piše o jeziku...« pravi med drugim v pismu uredništvu N. R. z dne 8. 6. 1963. In na koncu pisma: »Bojim se, da jezikovna izobrazba slavistov, ki jih bomo našli po nekaj v vsaki redakciji, ne zadostuje za kritično presojo člankov s področja jezikoslovja.« In res, uredniška vrata so se zaprla! Kajti, ko je dr. Grampovčan, na katerega sem se v člankih nekajkrat skliceval, poslal po svoji vrnitvi iz Amerike v domovino (zaradi selitve sicer z zamudo enajst mesecev) uredništvu N. R. pojasnilo, so mu ga vrnil: »Prepozno, ni več aktualno.«

Drugi odziv je bil v strok. reviji »Jezik in slovstvo« št. 2/3 1965. Nenavaden naslov »Quousque tandem« je oznanjal ogorčenje in še bolj vsebina članka, nekako v smislu: »Kako je nevarno, če se nejezikoslovec vmešava v razlaganje geografskih imen! Kaj bi rekli, če bi jaz pisal o tehniki!« Pri branju članka nisem samo osupnil, spreletel me je občutek, kot da bi bil storil zločin. Toda samo trenutek in že mi je prišel na misel Rado Murnik in njegov Ata Žužamaža, ko se je prepiral za ogenj z gasilci.

Jezikoslovec, na katerega me je vezalo petinštiri-desetletno prijateljstvo in ki mi je bil ves čas mentor besede, blag, miren človek, pa se je razhudil: »Tak način!« Odločil se je, da bo pisal v tujino znancu, temeljitemu strokovnjaku starih jezikov, nekdanjemu študijskemu kolegu z univerze. Jaz pa sem za pismo napisal pojasnilo.

Čez nekaj tednov sem prejel prijateljevo obvestilo: »Pojasnilo tiste zadeve boš našel v knjigi »Keltologie« (1953) profesorja J. Pokornja na str. 96 do 98.⁹ In tam piše: »Brez branja tekstov, da celo brez poznanja še živih keltskih jezikov, je komaj mogoče se lotiti globljih študij s keltskega področja. To velja predvsem za srednje-evropska raziskovanja krajevnih imen, katera raziskovanja so skoraj izključno v rokah germanistov in romanistov. Osebnosti kot R. Much in Meyer-Lübke sta praktično obvladali več keltskih jezikov.« In v nadaljevanju: »So romanisti, ki so nagnjeni k shematskemu uporabljanju delovnih metod, pridobljenih iz študija modernih narečij, da jih uporabljajo za predhistorična imena in se ne menijo

⁸ Naši Razgledi, sept., okt. 1961. V razpravi je bilo nenavadno veliko hudih tiskarskih pogrešk. Npr.: ime »Turi« je popravljaj stavec v »Turki«.

⁹ Wissenschaftliche Forschungsberichte: Julius POKORNY, ehem. Professor an der Universität Berlin, jetzt an der Universität Zürich. 1953. Francke AG. Verlag Bern.

za strogo presojo glasovnih pravil.« Razumljivo, da kar velja za germanista in romanista, velja tudi za slavista.

Kot sem spredaj omenil, je **advokat** dr. Henrik Tuma že leta 1929 opozoril na delo Meyer-Lübkeja, ta pa je takrat objavljaval izsledke svojega delovanja vsaj že deset let. Ali nismo pri nas v zakasnitvi za kakega pol stoletja?

Po vsem tem so bo moglo o naših starih imenih razpravljati in jih dokončno etimološko razčistiti takrat, ko bomo imeli nekaj naših mlajših jezikoslovcev, arheologov in zgodovinarjev specializiranih na zapadnih univerzah tudi v študiju keltskih narečij in keltske zgodovine po današnjem stanju teh znanosti, kajti te so se prav v zadnjih desetletjih razvile v tujini do visoke stopnje.

Bralec naj mi oprostí, če sem v tem spisu povedal nekaj več iz svojega življenja. Moral sem to zapisati, če sem hotel pokazati, da ne smejo biti vrata za razglabljanje o gorskih imenih odprta samo jezikoslovcem. Nujno je potrebno, da osvetlimo zibelko rojstva imena z vseh strani, če naj dosežemo najvišjo stopnjo pravilnosti. Preozkosrčno naziranje slavista-etimologa privede lahko do nepravilnih sklepov. Mogel bi navesti precej takih primerov, toda o njih bodo prej ali slej pisali poklicni strokovnjaki. Samo o enem imenu pa le moram spregovoriti, to je o gorskem imenu Kuk, o katerem sem že ponovno pisal. V spredaj omenjeni jezikovni reviji, torej v glasniku za jezikovno pravilnost, je navedel slavist-etimolog: »Kuk je staro slovensko ime.«

Pred 80 leti je Trstenjak zapisal podobno: »Kuk je staro slovensko ime, kajti beseda kuk je staroslovenska in pomeni »Etwas Spitziges.« Potem, ko me je na ta zapis opozoril prof. Wester, sem oblezel vse vrhove in kraje, za katere sem vedel, da imajo ime iz osnove kuk ali kok, nisem pa našel med njimi koničastega vrha. Najbliže bi bil konici morda Kuk nad planino Govnjač, a tudi ta je le zaobljena kopa. Ponekod se ime ne drži niti ne vrha, temveč samo njegovega pobočja ali celo vznožja, včasih tudi kraja. Redno so okrog takega imena razmere take, da so bile primerne za prvobitno železarstvo s pečmi na veter, ponekod so poleg njih celo odkrili sledove prvobitnega železarjenja ali pa je tam teklo železarstvo še v srednjem veku.

Ing. dr. Grampovčan je kot jezikoslovec ugotovil: cok (dolgi o se izgovori kot v angleški besedi raw) pomeni keltsko: pēči, taliti, kuhati, vreti pa tudi pripravljati hrano.¹⁰⁾

Tega »starega slovenskega gorskega imena«, kot ga ugotavlja slavist-etimolog v svoji strokovni reviji, pa ne najdemo samo v Sloveniji, dosti ga je po zapadnih predelih vse Jugoslavije in tudi po vsej Evropi. Po vsej Evropi ga vendar nismo mogli razširiti Slovenci!

Pripominjam pa, da obstoji nekaj besed iz osnove kuk in pa kok, ki so v zvezi z rudarstvom ali pa železarstvom. Besede so iz iste osnove in iz istega tehničnega področja kot pri gorskem imenu Kuk in Kok. Npr. beseda »kukula«, to je vrhnje oblačilo s kapuco, ki so ga nosili Kelti in kasneje v srednjem veku rudarji po vsej Evropi. Zanimivo je, da vidimo takega rudarja s kukulo na tistem koščku slike sv. Krištofa na cerkvi sv. Janeza v Bohinju, ki so ga pred leti odpraskali, da so odkrili pod sedanjo sliko prvotno staro sliko.

Druga taka beseda je mednarodna strokovna beseda »kokila«, ki pomeni posodo, v katero vli-vajo raztopljeno železo iz peč v železarnah.

Torej tudi taki izrazi utegnejo potrjevati mojo domnevo.

ŠTIRJE SRČNI MOŽJE

(Nadaljevanje)

Franc Ceklin

III.

Luka Korošec

(1747—1827)

Priimek Korošec, ki ga je nosil prvi triglavski pristopnik Luka, je v Bohinju slediti tja v konec srednjega veka.

Med 20 kosezi (»Edlinger«), ki so zadnja leta 15. stoletja prebivali v bohinjskih naseljih pod radovljiško gosposko, je kot zadnji omenjen Jurij Korošec (Jury Carrassitz). (Urbar radovljiškega gospostva iz l. 1498, stran 93 in 94. Državni arhiv LRS).

Najnovejši izsledki in dognanja na temelju primerjalne uporabe obstoječih listinskih virov, hišnih imen in starih bohinjskih priimkov so pokazali, da je kosez Jurij Korošec in še osem drugih svobodnjakov sedelo na svojih koseščinah na radovljiškem delu Srednje vasi na obeh straneh hudourniške Ribnice. (Spočetka manjši in mlajši

¹⁰ An English — Cornish Dictionary, Edited by R. Morton Nance, printed for the Federation of old Cornwall Societies by Worden (Printers) LTD, Marazion 1952.

del te vasi je bil podložen briksensko-blejskemu gospostvu). Ostalih 11 kosezov je prebivalo v starodavnem naselju pod Studorom. Mejniki obsežne prastare skupne posesti studorskih in srenjskih kosezov so bili postavljeni na najvišjih bohinskih gorah v neposredni bližini Triglava.

Med 17 bohinskimi kosezi (»Edlinger in der Wachain«) v radovljiškem urbarju iz leta 1579, str. 334–337, (Državni arhiv LRS), ni več priimka Korošec, pač pa je pri kosezu Gregorju Žvanu omenjeno, da ima ta poleg svoje podedovane koseščine tudi koseščino (in rovt), ki je bila poprej Korošceva (Khärner gewesen).

V starejših urbarjih blejskega gospostva, iz 15. in 16. stoletja, ki so shranjeni v Briksenu, Korošcev ni najti. (Podatek dr. Milka Kosa).

Toda takoj za Andrejem Korošcem (naslednikom Lenarta) in Pavlom Korošcem, ki se pojavita v Češnjici na pragu 17. stoletja (Blejski urbar iz l. 1602, str. 329, Državni arhiv Bozen, Italija. — Podatek dr. M. Kosa) in ki sta kot edina Korošca vpisana tudi v naslednjih dveh blejskih urbarjih, iz l. 1615 in 1635, (Škofjeloški arhiv Briksen — podatek dr. Milka Kosa), pa množica Korošcev kar preplavi koprivniško planoto.

Po podatkih v župnijskih matrikah Srednja vas v Bohinju (Škofijski arhiv, Ljubljana) je bilo v dobrih 70 letih 17. stoletja (od l. 1628 do 1699):

V naselju	Zakonskih parov	Rojenih oseb moškega spola	Rojenih oseb ženskega spola	Rojenih skupno
Koprivnik	35	69	71	140
Gorjuše	7	14	13	27
Jereka	1	2	1	3
Češnjica	4	5	6	11
Stara Fužina	1	—	1	1
V neugotov. krajih	6	2	4	6
Skupaj oseb	54	92	96	188

s priimkom Korošec.

Dalje: v prvi polovici 18. stoletja (1700–1750) je bilo v vsem Bohinju rojenih 182 otrok s priimkom Korošec.

Ob ljudskem štetju po ukazu cesarice Marije Terezije leta 1754 je bilo v Bohinju 23 družin s priimkom Korošec, od teh na Koprivniku kar 17, na sosednjih Gorjušah 4, dve pa v Češnjici.

ln še: prvi triglavski pristopnik Luka je bil ob svoji prvi poroki (l. 1770) že sedemdeseti (moški) Korošec, ki je od začetka 18. stoletja dotlej stopil v zakonske »ojnice«; vsak od njih, seve, s trdnim namenom, da še pomnoži Korošce.

Pot k razlagi teh presenetljivo visokih števil v primerjavi s poprejšnjo »sušo« Korošcev drži k bohinskemu fužinarstvu in rudarstvu.

»Nimamo še podrobnih študij, ki bi razodele, kako je bilo glede izvora naših starih rudarjev, fužinarjev ter oglarjev in tovarnikov. Navaja se, da jih je obilo prišlo od drugod, da so prišli od furlanske in italijanske strani, zlasti fužinarji. Viri navajajo, da jih je prišlo s Koroškega, npr. v Bohinj, kjer tudi pogosti priimek Korošec (Češnjica, Koprivnik) priča, da se to poročilo ujema z demografskimi sledovi.« (Dr. Anton Melik: Planine v Julijskih Alpah, 1950, str. 76). Melik nadaljuje (istotam, stran 78): »Že iz dosedaj znane pa se razvidi, da je marsikje prav fužinarstvo z rudarstvom pripomoglo k nastajanju novih vasi, a po opustitvi fužinarsko-rudarskega gospodarjenja k prehodu na kmetijsko-živilnorsko gospodarstvo s poudarkom na izkoriščanju novih planin ali pa vsaj novih gorskih travnikov. — Koprivnik je nastal na področju stare planine, ki jo je imela v višinah med 970 m in 1100 m stara vas Češnjica, nemara pa so se na planini za trajno naselili zaradi rudarstva. Gorjuše so na podoben način nastale na področju stare planine, ki jo je imela vas Nomenj.« In dalje: »A tudi, če se izkaže, da... so se posamezniki za trajno naselili na Koprivniku ter na Gorjušah in v Podjelu je pred razmahom rudarstva in oglarstva, smemo za trdno računati, da se je prebivalstvo v teh vaseh močno zgostilo šele v rudarski dobi. — Da sta vasi Koprivnik in Gorjuše zelo kasno nastali, je docela izven dvoma.« (istotam, str. 79). K temu naj dodamo, da v omenjenem blejskem urbarju iz l. 1602, ki na straneh od 253 do 381 zajema podložne kmete in kajzarje v vaseh: Bistrica, Nemški rovt, Savica, Polje, Brod, Srednja vas, Češnjica, Nomenj, Bitnje in Laški rovt — Koprivnik in Gorjuše nista omenjena.

S tem pa ni rečeno, da Koprivnika tedaj še ni bilo, zakaj vsi podložniki s področja stare češenske srenje (Češnjica, Jereka, Podjelje in Koprivnik) so v odstavku »Kherschdorf, v zeschnitze« (na straneh od 329–362) zajeti skupno, pod imenom matične vasi.

Obstoj vasi Koprivnik v 16. stoletju je izpričan v urbarju radovljiškega gospostva iz l. 1579, v katerem je (na strani 325) med mejnim opisom področja nomenjske soseske (na Nomenju je imela Radovljica dve kmetiji), omenjena tudi »vas Koprivnik« (Dorf Kapriunig).

Po tem splošnem in številčnem pregledu Korošcev in po ugotovitvah o času nastanka koprivniške vasi preidimo k Lukinim prednikom.

Teden dni pred kresom lakotnega in kužnega leta 1629 (Valvasor) je žena Marina rodila Mihaelu Korošcu na Koprivniku sinčka Janeza, Lukinega pradedu. (Glej članek F. Ceklin, »Čigava noga je prva stopila na teme Vélikega Triglava«, Planiški Vestnik 1957, str. 315). Janezov boter je bil Jurij Jeklar, ded Luke Jeklarja s Koprivnika št. 12, imetnika lastne kmetije (»ein eigenthumb«), nekdanje lastnine srednjeveškega svobodnjaka. (Blejski urbar iz l. 1749, stran 744).

32-letni Janez se je oženil v predpustu 1661. leta. Vzel je Marino, hčer Janeza in vnukinjo »češenjskega« Simona Kosa iz Jereke. (Prva triglavska pristopnika Luka in Matevž sta si bila v daljnem sorodstvu. Marina je bila namreč sestrična Janeza Kosa, Matevževega deda).

Minevala so desetletja. Z njimi so šla čez koprivniške rovtve vedra poletja in trde zime.

V Jurjevčevi kamri je leto za letom odmeval nov otroški jok. V 22 letih bi se Janezu in Marini nabralo deset otrok, da niso štirje umrli že v detinskih dneh. Ostali — tri dekleta in trije fantje — so se pretokli skozi pogubne otroške bolezni. Zadnja, desetnica Neža, ki je prišla na svet v januarju 1684, prav v času strahovitega mraza nad Evropo, se je kasneje poročila z domačinom Dijakom. Deset let starejša sestra Marina se je omožila v Podjelje, najstarejša, Marjeta, pa na Gorjuše. Gregor, srednji izmed živčih fantov, si je izbral nevesto na nekdanji svobodnjaški kmetiji — sestro omenjenega Luke Jeklarja. Kasneje je gospodaril pri Gregelču na Koprivniku, (hišna številka 29).

Ostala dva, Janez in Jakob, sta si nekdanjo veliko »Jurjevčevo« hišo razdelila.

Po pripovedovanju sedanjega Zgornjega Jurjevca, Valentina Dijaka (l. 1953), je po ustnem izročilu stala nekdanja Jurjevčeva hiša nekoliko nižje od sedanje, zidane. Stala je tako, da sta s sedanjo hišo Spodnjega Jurjevca (h. št. 46) tvorili eno samo, nekaj dvojček, sicer z dvema »hišama«, a z eno samo hišno številko (31).⁴ Med njima so bile samo »planke«. Hlev je bil zidan. Sedanje Zgornje Jurjevčevo hišo je sezidal — tako so pravili Dijaku — ded Lovrenca Korošca. (Slednji še živi na Bohinjski Bistrici). Imenovani Dijak je hišo s kmetijo vred kupil od prezadolženega Lovrenčevega očeta l. 1898.

Najstarejši, Janez, ki se je leta 1700 poročil z Uršo Smukavc iz Podjelja, se je udomil na »spodnjo« stran hiše. Sin Jurij mu je umrl že po treh letih. Edinka Marija se je kot »domišarica« l. 1739 poročila z Gašperjem Korošcem, Bavančevim iz

Češnjice št. 50. Njuni potomci so bili »ta mali Jurjevci«. Rod se je držal skoraj sto let. Vpogled v jožefinski kataster bi dal odgovor, kolikšen del velikega Jurjevčevega grunta je pripadal Janezu.

Janezov brat Jakob — Lukin ded — se je uko-reninil na »zgornjo« stran. Šele 20 let star se je l. 1693 oženil z Nežo, hčerjo Antona Langusa iz Podjelja. Rodila mu je šest otrok — štiri fante in dva dekliča. Najmlajša, Ana in Luka, sta umrla že v otroških letih, ostali so šli v vrh. Za Uršulo se je kmalu oženil tudi brat Matevž. Otrok ni imel. Tudi Jakobu, najstarejšemu Jakobovemu sinu, ni bilo dano, da bi kdaj pestoval svoj zarod, ker v vseh 18 letih zakona s Špelo Stare, ki mu je umrla l. 1748, ni dočakal svojih potomcev. Šele četrtemu otroku Jakobu in Neže, Tomažu, je bilo usojeno, da bo pognal mladike Jurjevčevega rodu.

Tomaž je bil rojen 14. decembra 1708. Osemindvajsetleten se je 11. februarja 1736 poročil z Marijo, hčerjo Urbana in Helene Jeklar s Koprivnika. Marija — med petimi otroki najstarejša — je bila rojena 4. junija 1709. Oče Urban je bil bratranec že večkrat omenjenega lastnika stare svobodnjaške kmetije, Luke Jeklarja.

Trdoživemu dedu Jakobu je bilo dano, da je pestoval kopico vnukov — vseh osem Tomaževih in Mininih otrok. Luka je bil šesti.

Popis prebivalstva l. 1754 nam pove, da je morala biti skupna skleda za deset žlic pri Ta vel'kem Jurjevcu na Koprivniku precej zajetna.

Popisovalec je našel v hiši tri rodove: 81 letnega deda Jakoba, 45 letnega očeta Tomaža in 7 letnega Luko.

»Jakob Korošec, vdovec 95 let, Jakob sin 45 let, Tomaž brat 40 let, žena Marija 40, hči Marija 16, Helena 14, Marjeta 12, Neža 10, Luka 8, Elizabeta 1/2.«

Kot drugod je seveda popisovalec tudi tu navedel le približno starost oseb. Ker ga to, kot kaže, ni motilo, naj ne moti tudi nas.

Lukina brata, Blaž in Lovrenc, sta umrla še v zibelki, sestra Špelca pa v 12. letu starosti. Helena se je omožila na Gorjuše. O ostalih treh Lukinih sestrah (Mariji, Neži in Marjeti) pa v matičnih knjigah ni sledu. Od treh možnosti: da so se morda primožile kam zunaj Bohinja (Boh. Bela, Gorje, Bled); da so morebiti vzele kakega domačina, da pa so bile poroke kje zunaj Bohinja, ali pa da so umrle samske, gre verjetnost prvima dvema.

Potem ko smo spoznali Lukino ožjo »žlahto«, se ustavimo pri njem.

⁴ Od l. 1772 do 1837.

Jesen 1747. leta je bila po pričevanju kronistov zelo mila.

Mehke južne sape so oblizovale gmajne nad Jereko. Ko so preskočile razgledna Slemenca, so se lovile med lesenimi kočami raztresenega Koprivnika, božale kuštrave pastirje in pasočje se črede nad vasjo, pa zatem utonile v črnem lesu poključskih gozdov.

V tistih dneh je pri »Ta vel'kem Jurjevcu« na Koprivniku zajokal novorojenček. Tomaž in Mina sta za umrlim Blažem k štirim hčerkam spet dobila sina.

Na togem, orumenelem listu rojstne matrike iz tistih dni najdemo prvo sled njegovih stopinj:

»16. oktobra 1747 okoli poldne je bil rojen in naslednji dan krščen Luka Korošec, sin Tomaža in Mine.

Botra: »Lenart Jeklar in Jera Smukavc.« (Rojstna matična knjiga žup. Srednja vas v Bohinju, leto 1747, stran 300. Škofijski arhiv, Ljubljana).

Prvi spominski kamen ob Lukini življenjski poti je postavil srenjski kaplan Ignacij Ostenik. Navaden zapis v knjigo živih, opravljen po »uradni dolžnosti«.

37 let kasneje pa je Hacquet, opisujoč svoj drugi vzpon na Veliki Triglav in omenjajoč svoja vodnika — postavil Luki neminljiv pomnik: »...wo von einer mit Namen Lucas Korošez, der erste war, der ihn, vielleicht solange die Welt steht, bestieg...«

Kratki stavek resnicoljubnega francoskega prosvetljenca je bil zapisan dve leti prej, preden sta Balmat in dr. Paccard — še leto dni pred Benediktom de Saussure — dosegla vrh Mont Blanca; zapisan 16 let pred dnem, ko se je mladi Valentin Stanič s Salmovo družbo povzpel na deviški Grossglockner. Šele 20 let po tem stavku, zapisanem v zori evropske alpinistične zgodovine, je stopila človeška noga na Ortler; vrh Zugspitze je še 36 let čakal na prvi obisk, Dachstein 48 let! Slovenska planinska javnost! Upravičeno si ponosna na Luko Korošca in njegove tovariše, na drzno alpinistično dejanje v davnih dneh.

Prehojeno pot verjetnih domnev in otipljivih dognanj o zgodnji planinski zgodovini Triglava pa je preletela bežna senca. Ko smo v novejšem času Luko Korošca povsem zasluženo povzdignili v »sedlo«, smo za »stremena« skušali uporabiti Willomitzerjev hrbet.

Ko je mali Luka že drugo leto plezal — po dedovih kolenih — je blejska gosposka v novem urbarialnem zapisu omenila tudi koprivniškega zemljaka Jurjevca.

»Jakob, sin Janeza Korošca služi od ene kmetije ... plačuje (skupaj) 6 goldinarjev in 28 kraj-

carjev.« (Blejski urbar iz l. 1749, str. 727. Državni arhiv LRS).

Primerjava Lukinega deda Jakoba z Jurijem Prežljem, p. d. Španom v Srednji vasi (št. 8), enim največjih bohinjskih gruntarjev (in lastnikom znamenite, še ohranjene zidane kašče z letnico 1604), ki je tedaj blejski gosposki odraščal 9 goldinarjev in 14 kr. davka, nas pouči, da so bili koprivniški Jurjevci trdni kmetje.

Čeprav se to dejstvo in kasnejši Zoisov rudar Luka Korošec (kot ga omenja Richter), na oko nič kaj ne ujemata, vendar si, oba stoječa na trdnih tleh, nikakor ne nasprotujeta.

Poleg kočarjev z Gorjuš in Koprivnika, da posebej ne omenjamo tudi druga bohinjska naselja,

70 let je minilo, kar so se vpisali
ti moške v prvo
vpisno knjigo na vrhu Triglavu

Foto F. Premru

12/8 97 Boris Farnik, dijak
12/8 97 J. O. Maresch
12/8 97 Janez Mlakar
12/8 97 Fran Fritzgart
12/8 97 Joan Fritzgart
12/8 97 Fran K. Zemljak
Anton Hornad 99

ki jim kajža ni mogla rezati kruha, pa so si ga zato služili kot rudarji, drvarji in oglarji, so tudi kmetje iz teh dveh gorskih vasi prijeli za rudarsko kopačo, kadarkoli jim opravila na kmetiji niso vezala rok. Tako tudi Ta vel'ki Jurjevec, Luka Korošec. Rudni jaški za Gorjušami niso bili od rok, in krajcar zraven krajcarja je dal goldinar, ki se ga tudi gruntarji niso branili.

Pičli dve leti po omenjenem ljudskem štetju, ob katerem je bila okoli Jurjevčeve mize zbrana še vsa številna družina, so pogrebci odnesli na Ravne nad Srednjo vasjo 83-letnega deda Jakoba, natanko tri mesece za njim, tudi očeta Tomaža. V devetem letu osirotelem Luki in sestricam je ostal za oporo stric Jakob. Ob njegovi roki, ki je skrbela za veliko Jurjevčevo kmetijo, je Luka rasteł v fantovska leta.

Ta so bila Luki na kratko odmerjena. Že zgodaj, v 23. letu, je legel v zakonsko posteljo. V spremstvu vriskajočih svtov je 18. februarja 1770 pripeljal iz doline na dom mlado Mežnarjevo Mino. 21-letna nevesta je bila hči Pavla Alekša iz Jerreke, št. 11. Ko je preteklo poldrugo leto, je Luka že zibal trimesečno hčerko Marijo.

V začetku naslednjega leta je smrt pobrala 77-letnega strica Jakoba; pol leta za njim pa poslegla v Lukin zakon. Mlademu Jurjevcu je vzela ženo, v naročju pa pustila 13 mesecev staro dekletce.

Sedem mesecev kasneje.

Pri Jurjevcu so spet vriskali svati. 26-letni vdovec Luka se je v drugo ženil. Tudi tokrat se je ognil koprivniškim deklčem in zavil v sosedno vas. Prvorojenka (med šestimi otroki) Antona Strgarja in Lucije (roj, Bulovec) z Gorjuš št. 36 je 3. februarja 1773 postala druga Lukina žena in mu poslej celih 45 let stala ob strani.

Kot rodovitno leto, ki s težkim klasom v rododarni roki nasuje kaščo do vrha, je plodovitost druge žene — Mine — napolnila Jurjevčev dom. Leto dni po poroki je Lukina vitalnost vnovič pognala zibelko, ki se poslej ni umirila polnih 21 let.

Iz drugega zakona je imel Luka deset otrok — tri dekleta in sedem fantov — a le dobra polovica teh mladik je ušla smrtonosnim kozam in se pognala v cvet, in samo dva poganjka sta ob svojem času obrodila sad.

Drugi po vrsti, Jožef, je živel samo tri tedne. Sedmega, Andreja, je vzelo že po 15 mesecih. Četrti, Jakob, je še učakal sedmo pomlad; osemletna Marija — edinka iz prvega zakona — pa je ležala na mrtvaškem odru prav tisti dan, ko se je Hacquet ob Kosovi pomoči in v Willomitzerjevi družbi prvič povzpел na Vélíki Triglav. Na

dlani je, da je vprav hčerkiná smrt preprečila Luki njegovo udeležbo pri tem znamenitem triglavskem vzponu.

Tri leta kasneje se je Hacquet pod vodstvom Luke Korošca (drugi vodnik je bil najbrž Kos), že drugič povzpел na Vélíki Triglav in dosegel njegovo teme. Vrh Triglava je bil tisto leto proti severu za tri sežnje više pokrit s snegom. Skale, v katere so bile vsekane črke I. S. Z. H. (na tej je vklesal polkrog s piko) L. K. L. K. so bile zato za štiri sežnje globlje kot v kopnem.

S temi inicialkami so se pri odkivanju triglavske zgodovine ubadali Vilko Mazi, Evgen Lovšin in Stanko Hribar.

»Najbolj čudno pa je nesoglasje med inicialkami... Kako to, da Hacquet ni našel inicialke W., to je oznake za Willomitzerja, če je bil ta glavni udeleženec odprave?« vprašuje Vilko Mazi (Planinski vestnik 1957, stran 249).

Prav tako tudi Evgen Lovšin (Planinski vestnik 1958, str. 409), ko citira Hacqueta, ki je videl vklesane črke L. K. L. K.: »Kdo naj bi bili ti štirje ali dva?«

»Morda je Hacquet prezrl nekatere črke, morda jih je zbrisala strela, morda jih je zakril sneg...« skuša najti sprejemljivo razlago tega protislovja Stanko Hribar, nato pa nadaljuje: »Če pa ne drže te domneve, se triglavska uganka zaplete še bolj. — Luka Korošec — če je bil sam klesar — bi se vklesal kar dvakrat z začetnicama imena in priimka, manjkal pa bi med drugimi tudi Matevž Kos, kar je malo verjetno...« (Planinski vestnik 1958, stran 610).

S tipajočim korakom — ko v temni gorski noči — stopimo na težavno pot k vrhu Triglava, k častitljivim črkam na njegovem temenu, ki jih je — v šali rečeno — »premalo« a v isti sapi tudi »preveč«.

Ko Richter po Zoisovih zapiskih poroča o prvem vzponu na Triglav, pravi, da so prvi pristopniki vsekali v dve skali (»... auf 2 Felsen ein...«) naslednja imena (»... die Nahmen...«): Jožef II., baron Žiga Zois, Baltazar Hacquet, Jožef Štefančič, Lovrenc Willomitzer, Kristijan Novak, Štefan Rožič, Matevž Kos in Luka Korošec.

Začetne črke samih imen bi bile (v nemščini): I. S. B. I. L. C. S. M. L. Ker ta pot ob primerjavi z inicialkami, ki jih je videl Hacquet, očitno drži v slepo ulico, zato ven iz nje k priimkom. Toda tudi pri samih priimkih smo v zagati; njihove govorice — I. Z. H. S. W. N. R. K. K. — ne razumemo. Zato uberimo tretjo pot: združimo začetne črke imen in priimkov: I., S. Z., B. H., I. S., L. W., C. N., S. R., M. K., L. K.

Da s to združitvijo nismo krenili na napačno pot, nam pritrdi Richter z navedbo polnih imen in priimkov.

Ker nas od zibelke do groba in še čez, s pasjo zvestobo spremljata ime in priimek, in na tej naši poti puščamo sled skoraj vselej »ovekovčeno« z obema omenjenima življenjskima priveskoma, tedaj ne smemo tega odreči prvim triglavskim pristopnikom.

Iz zamotane štrene triglavskih inicialk skušajmo potegniti te niti:

- a) znana dejstva,
- b) verjetne domneve,
- c) zevajoče praznine, ki dopuščajo različne razlage,
- č) nerazločljiva protislovja.

Dejstva:

1. Na vrh Triglava so se 26. avgusta 1778 povzpeli prvi pristopniki Luka Korošec, Matevž Kos, Štefan Rožič in Lovrenc Willomitzer. (Dokaz: prof. Richter po Zoisovih zapiskih; posredno tudi Hacquet).

2. Za inicialkami »gospodov« so prvi pristopniki vklesali svoje začetnice, ne drugih. (Dokaz: Richter). Ne pozabimo na razpisano nagrado za prvi vzpon, ki je terjala dokaz. (Hacquet).

3. Inicialke so vsekali v dve skali. (Dokaz: Richter).

4. Hacqueta je na drugem vzponu na Vélíki Triglav (24. julija 1782) vodil prvi pristopnik Luka Korošec. (Dokaz: Hacquet).

5. Hacquet se je tedaj povzpел na Vélíki Triglav predvsem zato, da natanko izmeri višino vrha in da — čimbolj zgodaj zjutraj — posname in nariše pravi položaj Vélikega Kleka, Snežnika, Grintovca in Dobrača. (Dokaz: Hacquet).

6. Hacquet je tedaj našel teme Vélikega Triglava pokrito — posebno na severno stran — s tri sežnje visokim kupom zaledenelega snega, (»... mit Eisschnee bedeckt war...«). (Dokaz: Hacquet).

7. Skale z vklesanimi črkami, ki so bile v kopnem le za 6 čevljev (ca. 2 metra) proč oziroma nižje od najvišje točke Triglava, so bile zaradi nakopičenega snega na severni strani, za 4 sežnje (skoraj 8 metrov) globlje. (Dokaz: Hacquet).

8. Hacquet je na vrhu Triglava videl (ne recimo našel) vklesane črke začetnice I. S. Z. H. (nad svojo inicialko je vklesal polkrog s piko) in L. K. L. K. (Dokaz: Hacquet).

Domnevamo:

— da so prvi pristopniki vklesali na vrhu Triglava začetnice imen in priimkov;

— da je bil vrstni red vsekanih inicialk enak vrstnemu redu imen in priimkov, kot jih navaja Richter;

— da razen prvih pristopnikov ni bil do drugega Hacquetovega vzpona na Vélíki Triglav še nihče na temenu vrha, saj je Hacquet (po Richterjevih navedbah) ob prvem poskusu (8. avgusta 1779) ves »upehan in onemogel« obtičal pod (tedaj) navpičnim ostenkom ob Rdeči glavi v vršnem delu vzhodnega grebena Vel. Triglava;

— da drugi Hacquetov vodnik na Vel. Triglav (24. 7. 1782) ni bil Willomitzer;

— da Hacquet za gotovo ni imel namena, da ponovno preverja dokaze o resničnosti vzpona prve odprave l. 1778, saj je to storil že 8. avgusta 1779, kar tudi sam pove: »Ker je bil nekdo za ta drzni podvig določil denarno nagrado, so morali ti ljudje zaradi zagotovila doseženega uspeha vsekati v skale znake, ki sem jih tudi na nekaterih krajih našel.« (V Predgovoru II. dela Oriktografije);

— da je z visokega kupa zaledenelega snega na severni strani najvišje točke Triglava — ki so ga našli Hacquet in njegova vodnika — strma snežena odeja padala globoko na sončno stran, in skale z vklesanimi črkami začetnicami morda pokrivala še čez in čez; če ne povsem, pa vsaj v znatnem delu, saj so bile le za dva do tri korake vstran od najvišje vzpetine Triglava;

— da je v primeru, če je sneg vklesane črke še povsem pokrival, Luka Korošec zaledeneli oklep na prvi skali okoli Hacquetovih (in sosednih) inicialk razbil in jih napravil vidne. To bi mogel storiti po lastnem nagibu, še verjetneje pa na Hacquetovo željo, da bi ta videl samega sebe vklesanega na vrhu mogočne gore, in da bi v dokaz zmage nad njo mogel dodati zraven še polkrog s piko. Reči smemo, da Luka — upravičeno ponosen na svoj prvenstveni vzpon pred štiri leti — ni pozabil odkriti tudi svojih (in z njimi vred bližnjih) začetnic;

— ali še določneje: celo trdimo, da pri dvakratnem zaporedju črk L. K. — kot jih navaja Hacquet — prav gotovo ne gre za dve osebi z enakima začetnicama imena in priimka². Vse kaže na to, da je polovica teh črk (najbrž prvi dve) del inicialk drugih udeležencev prve odprave leta 1778, in sicer začetnic imena in priimka.

² Izmed prebivalcev bohinskih vasi, ki so planšarili pod Triglavom, je bilo l. 1778 samo par (odraslih moških) oseb, ki so imele z Luko Korošcem enake začetnice imena in priimka. Na Koprivniku: Lovrenc Korošec, p. d. Metkovec, h. št. 22, tedaj star 35 let, in Lenart Korošec, p. d. Vučkov, h. št. 4, star 26 let. Na Gorjušah je tedaj živel 22-letni Lovrenc Korošec (h. št. 8).

Med triglavskimi Kosi, Jerekarji in Podjelci ni bilo ljudi s takimi začetnicama. Ob popisu prebivalstva l. 1754 je bilo med 20 podjelskimi družinami kar enajst s priimkom Smukavec.

In še: pred Luko Korošcem, prvim pristopnikom na našo najvišjo goro, je bilo v 100 letih kar pet Korošcev (v tamkajšnjih vaseh), ki so jih klicali za Luko.

Praznine — ki pa si jih moremo tako ali drugače razložiti:

1. Ko nam Hacquet pove, da so bile začetnice vklesane v dve skali, in Richter navede njihov vrstni red — pa ne moremo reči, katere črke so bile na eni in katere na drugi skali. Smeli bi domnevati, da so imenitnike »posadili« na prvo, morda više ležečo (ali levo) skalo, sami sebe pa da so vklesali na spodnjo (ali desno) stran.

2. Kakor ni moč reči, da so stale vse črke druga **nad** drugo, tudi ni trdnih tal za domnevo, da bi bile vse inicialke vklesane druga **ob** drugi. Mogli bi postaviti domnevo, da omenjeni skali po obliki pač nista bili podobni ne pokončno stoječi na ležeči žrdi, marveč da sta bili — po vsej verjetnosti — okroglasti ali nekoliko podolgovati, in da sta s to obliko narekovali prvim pristopnikom sebi primerno razvrstitev in zaporedje vrst in črk.

3. Ne vemo tudi, katere črke so bile — kot sosedse — vsekane ob inicialkah, ki jih je videl Hacquet. Pri tem iskanju bi se mogli rahlo opreti na znani Richterjev vrstni red imen in priimkov prvih pristopnikov.

Protislavij — katerih bi nikakor ne mogli razvozlati — v tej triglavski uganki ni.

Opisana dejstva, podprta z verjetnimi domnevami, nam dopuščajo, da izrečemo trditev: »vozel« triglavskih inicialk ni tako hudo zadrnjen, kot je videti ob goli primerjavi Richterjevih imen in priimkov s črkami, ki jih je videl Hacquet.

Ko se v megli domnev vzpenjamo k zasneženim triglavskim inicialkam, naletimo na tej spolzki poti na dva trdnejša oprimka:

a) med začetnicami imen in priimkov vseh prvih pristopnikov so tudi črke, ki jih je videl Hacquet;

b) teme Triglava z vklesanimi inicialkami ob Hacquetovem vzponu ni bilo kopno — pokrival ga je oklep zaledenelega snega.

Zdi se, da je Hacquet na kopnih ali odkopanih delih obeh, bodisi delno ali pa v celoti s snegom pokritih skal razbral ali mogel razbrati samo začetne črke naslednjih imen in priimkov, (ki jih navajamo po Richterjevem zapisu)? I. (Joseph 2.), S (igmund) Z (ois), (Balthasar) H (acquet), L (orenz Willomitzer), (Matthäus) K (oss), L (ucas) K (oroschez) — ostale inicialke pa da je pokrival zaledeneli sneg.

Spodnja skica kaže — možnih je več variant — kako bi Hacquet omenjene črke na vrhu Triglava mogel videti **strnjene**; seveda, če jih ni pobiral — kot kokoš raztreseno zrnje po dvorišču — vsako posebej.

Zakaj s tem, da je Hacquet v svoji Oriktografiji inicialke nanizal skupaj, še ni rekel — in za njim še nihče dokazal — da je te triglavske »vile« videl, ko so se »držale za rok«.

Ko so 26. avgusta 1778 prvi pristopniki zapustili vrh Vélikega Triglava, sta na skalni plošči na temenu ostala Jožef Štefančič in Kristijan Novak. Kdo in kaj sta neznanca, da sta zraven znanih imenitnikov tistega časa smela zavzeti častni mesti na vrhu Triglava?

V rojstni matični knjigi žup. Srednja vas v Bohinju za razdobje 1705–1737 (škofijski arhiv, Ljubljana), je na strani 195 zapis: »Dne 9. marca 1726 ob 11. uri ponoči je bil rojen **Jožef Gregor**, zakonski sin gosp. Lovrenca **Štefančiča** (Stephan-tschtsch) in njegove žene gosp. Uršule. Botra: gosp. Petro Antonio Pittoni in gosp. Marija Ana Mayrhofer. Krstitelj: č. gosp. Anton Schäffer, tuk. kaplan. Z Bistrice.«

Žena Lovrenca Štefančiča — uslužbenca tedanjega lastnika bohinjskih fužin, Pittonija — Marija Uršula, rojena Šušteršič, je bila v tistih letih botra dvema sinovoma tedanjega rudarskega sodnika v Bohinju, Franca Antona Sigfrida Mayrhofera.

Jožefov oče Lovrenc Štefančič je umrl že 6. decembra 1733, star šele 46 let.³ (Mrliška matična knjiga žup. Srednja vas v Bohinju — 1705–1737, str. 67. Škofijski arhiv, Ljubljana).

Ob popisu prebivalstva l. 1754 Jožef Štefančič ni bil v Bohinju.

Štiri leta kasneje ga najdemo kot upravitelja graščine Neuhaus. Do leta 1774 je bil upravitelj graščinske posesti Altgutenberg pri Trziču.

Ko je leta 1774 dotedanji blejski administrator Franc Florjan Chrobath umrl, je briksenska škofija izročila blejsko gospodstvo novemu zakupniku — upravitelju Jožefu Štefančiču.

Da so udeleženci prve odprave l. 1778 na vrhu Triglava vklesali tudi Štefančičevo ime, je po sebi umljivo. Mogočnega roka svetnega gospoda na Blejskem gradu, ki je bila iztegnjena nad dobršnim delom Bohinja (razen soseske Stara Fužina-Studor), je segala do Triglava. Ne pozabimo, da so bile te črke vklesane enajst let pred zgodovinskim julijem, ko je bila za krvavimi zidovi pariške Bastilje obležala fevdalna doba.

V decembru 1779 — ko je bil Štefančič peto leto zakupnik Bleda — so bila v gorenjskem kotu silovita, viharja neurja z ogromnimi poplavam. Podrti so bili mostovi na obeh Savah. Zatem je zapadlo čez dva metra snega, ki je za dalj časa

³ Čeprav Štefančiči niso bili bohinjska rodovina, je ta priimek znan v Bohinju že v 17. stoletju. V letih 1674 in 1675 sta pod Studorom umrli Marjeta in Marina, hčerki Lovrenca Štefančiča.

ohromil vsakršen promet. Škoda, ki so jo zaradi te elementarne nezgode utrpeli podložniki in gosposka, je bila izredno velika.

Zaradi bolehnosti v poslednjih letih svojega življenja je Jožef Štefančič leta 1780 privzel za pomoč pri upravljanju svojega zeta Ignacija Novaka. Ta je po njegovi smrti postal upravitelj blejskega gospostva.

Jožef Štefančič je učakal le 56 let. Že leta 1782 je umrl. Pokopan je bil na Bledu (v staro žup. grobnico).

Številni spisi v Blejskem arhivu (Državni arhiv LRS) hranijo mnogotere podatke o tem možu, čigar ime je vklesano v prag triglavske planinsko-alpinistične zgodovine.

Kristijan Novak (Christian Novag) je bil oskrbnik Zoisovih železarskih obratov na Bohinjski Bistrici. Leta 1779 je nasledil tedaj umrlega ostarelega Jožefa Böhma, ki je služboval v Bohinju (vsaj) od l. 1738 dalje, sprva ob oskrbniku Luki Ferdinandu Drnovšku, kasneje pa več desetletij kot bistriški oskrbnik železarskih obratov barona Michelangela Zoisa.

A. Müllner navaja (v svoji »Geschichte des Eisens«, 1909, str. 362), da je Kristijan Novak l. 1781 izvršil inventuro materiala in napravil obračun. Pokazalo se je, da so delavci, zaposleni v bohinjskih fužinah in rudnikih, dolgovali podjetju od leta 1754 dalje nekaj nad 24 000 goldinarjev (za živila in drugo, predvsem »pošterji« za prevzete količine železa, iz katerega so potem »tavžentarji« kovali žebelje).

Bistriški oskrbnik Kristijan Novak je — star šele 37 let — umrl že 2. julija 1785 (v bistriškem gradu).

Enak priimek tedanjega upravitelja na Blejskem gradu, Ignacija Novaka, dopušča krepko domnevo o njunih sorodstvenih vezeh.

Z obiska pri imenitnikih na Blejskem gradu in v bistriških fužinah se vrnimo na Koprivnik, med številno Jurjevčevo družino.

Lukini hčeri iz drugega zakona, Jera in Marjeta, sta ostali samski. Kot ostareli »Jurjevčevi teti« sta dočakali skoraj sedem križev.

Dobra dva meseca za znamenitim Hacquetovim vzponom na vrh Vélikega Triglava je prijel na svet četrti Lukin sin — Luka. Njegova življenjska pot nam ni znana. Zdi se, da je moral kot petorojenec obleči soldaško suknjo in da tuja zemlja krije njegove kosti.

Lukin sin Jakob se je 24-leten oženil z Uršulo Beznik z Gorjuš. Postal je gospodar Podrobičarjeve kmetije na Koprivniku (15).

24. februarja 1793 je prišel na Koprivnik Valentin Vodnik. Na prvo stran krstne knjige nove župnije je zapisal:

»Planinam brez cirkve

Nova fara

Skuz

Povele Cesarja Jožefa II.

Plačo Bledske gosposke,

Železo bistriške fužine,

Mujo Koprivnikarjev in Gorjušmanov

v letu 1791.«

Štiri mesece kasneje — na Petrov dan — je Vodnik opravil drugi krst, v omenjeno knjigo pa s svojo značilno, krepko pisavo zapisal: »Marija, zakonska hči Luke Korošca, Koprivnik št. 31.« Že naslednje leto so deklico pobrale pogubne koze — in Vodnik jo je tudi pokopal.

Zločeste koze so v valovitih presledjih skozi desetletja sem morale otroški svet. Proti koncu 18. stoletja se v mrliških matrikah vse česče pojavlja njihova grozljiva sled. V besedici »variola« (koze) je zgoščena bolečina in obup strtih materinskih src. V njej je skrita nema bridkost prenekaterega očeta, ko je ob edinčevi krsti spoznal, da je poslednji svojega rodu. Iz župnijskih matrik in iz zajetnih urbarjev obeh gosposk so ginili številni priimki — stare bohinjske rodovine so izumirale. Peta pomlad je zagrinjala s cvetjem grob male Jurjevčeve Mince, ko je Valentin Vodnik v svojih »Novicah« (z dne 9. maja 1798) oznanil nadvse razveseljivo novico, da se je mlada medicina tudi pri nas spopadla z morilko otrok in slavila zmago: »Pretečeni teden so lublanski ozdravilci pervikrat začeli otrokam dobre koze cepiti, ker je lani dosti otrok za kozami umrlo. Slišim, de so tudi nekteri kmetiški pustili svojim otrokam koze cepiti; vošim, de bi ludje to dobro vižo, koze prestati, bolj spoznali, ktera tolikaj otrokam življenje perhrani.«

Kolikšken pomen za zdravstveno vzgojo neukih množic so imele Vodnikove besede, naj ponazori primerjava: Leta 1798 je v Ljubljani umrlo za kozami samo 24 otrok⁴ — v Bohinju pa je — povprečno vzeto — skoraj vsak drugi dan ugasnilo po eno otroško življenje — 172 otrok pod desetim letom starosti.

Poslednjemu otroku Luke Korošca pa pogubne koze in druge otroške bolezni niso mogle do živega.

15. september 1795. Valentin Vodnik se že drugič v tem letu povzpne na vrh Malega Triglava. Vdita ga Matevž Kos in njegov 16-letni sin Anton. V Jurjevčevi kamri prikrči med brate in sestre

⁴ V Ljubljani je l. 1798 umrlo 524 oseb (Novice, l. 1799).

krepek deček, enajsti Lukin otrok. Po izvršenem vzponu Vodnik prenoči v Zoisovi botanični koči na Velem polju. Ko je naslednjega dne »v petih urah spet pri svoji cerkvi«, krsti v njej Jurjevčevega fantiča, v knjigo novih, najmlajših prebivalcev te planinske fare pa zapiše njegovo ime — Andrej (= 43. Vodnikov vpis).

Andrej — umrl l. 1875 — je vseh osem desetletij ostal na domu, pri Jurjevcu, in kot samski »stric« večino svojega življenja prebil v gorah, pri planšarjenju. Bil je »več'n majar«, kot je dejal o njem pokojni Lovrenc Beznik,⁵ p. d. Sednekar na Koprivniku št. 5, ki ga je še poznal. Andrej je bil velike postave in zelo močan.⁶ Spomladi in jeseni je pasel na Goreljku. Jurjevci so imeli na tej senožetni poključki planini, odkoder je čudovit pogled na Triglav in njegove gorske sosesde, stan in dva hleva. V prvem, ob gmajni, so imeli živino ob spomladanski paši; v drugega, sredi rovtov — v Vodnicah — so jo zapirali v hladnih jesenskih nočeh.

Poletno, »ta visoko« planino, so imeli Jurjevci sami zase. To njihovo planino, Zgornjo Vrtačo v bližini Velega polja, so Studorci, da so jo ločili od svoje, Spodnje Vrtače, poimenovali po hišnem imenu domačije — Jurjovčova.

Samotna dolinica, razvlečena v smeri sever-jug. Pokopano pod ogromnimi snežnimi plazovi s strmih vzhodnih ostenij Velikega Stoga (2040 m), zbudi šele pozna pomlad. Tedaj se odpre svetlo očesce skromnega močila v plitvem dnu, in odmaknjena gorska vrtača se z mladostno neučakanostjo požene v bujno rast. Odprta proti Uskovnici se v dopoldanskih urah naučije sonca — rastoče popoldanske sence Stoga jo zagrejejo v hlad.

Tihotni dol, pomaknjen na južni rob v razore zoranega pa s kontami in nizkimi glavami posejanega podolja ob Velem polju. Danes dvakrat tih, je bil nekdaj, v poletnih dneh, živ in glasan. Pesem črednih zvoncev, ki je pred pičlim pol stoletjem utihnila,⁷ je skozi stoletja oživljala ta samosvoji košček gorskega sveta pred obličjem Triglava.

Iz pasoč se goveje črede razločno pozvanjajo krepki, pojoči glasovi »ta zvončaste«. Mednje se prepleta čista, igrivo žuboreča pesem ovčjega in kozjega tropa. Od skalnate stene na koncu vrtače venomer odmeva utišen zven. — Številni »Jurjevci« so ga nosili v ušesih. Njega dni je ubrani glas zvenel tudi Luki Korošču, ko je s ko-

privniških rovtov prihajal v svojo planino; radostno pritrkoval ob Lukinem življenjskem prazniku pred 185 leti, ko se je zmagoviti »Jurjevec« vračal z zavzetega triglavskega vrha.

Blizu sto metrov visoka Jurjovčova Glava brani Triglavu, da bi se spogledoval z Vrtačo. Glava se v skokovitih, poraščenih ostenkih spušča v krnico in pri dnu odsekano pade vanjo. Kjer si mogočna stena in položni travnati dol podajata rokó, zija v steni globoka, razsežna votlina.

Potisnjen pod mogočni naravni obok je v zavetju votline stal prastari Jurjevčev stan. Pomaknjenega v ogromno lévo ga niso šibala poletna neurja, ne težile gorske zime s sežnji nagromadenega snega. Skrit pred pogubno silo plazov, ki zimo za zimo hrumijo po žlebu izza Velikega Stoga, je leseni »predjamski grad« pod Triglavom preživel stoletja.

Ker stanú po opustitvi planine ni nihče vzdrževal, je počasi hiral. Resda brez strehe, je častitljivi planinski očaj, kljubujoč vsemu in vsem, dočakal v gluhi samoti Vrtače še nekaj desetletij. Šele pred nekaj leti je končal — v »krematoriju«.

Ko je Planinsko društvo Srednja vas v Bohinju pred par leti gradilo na Velem polju novo, zidano postojanko, je v Jurjevčevi Vrtači ob močilu postavilo apnenico. Uničujoči plazovi so namreč prejšnje leto v zimskih dneh podrli veliko zaplato gorskega gozda ob Vrtači in pustili za seboj obilo »zalomja«. Ko je tega kuriva zmanjkalo, je velika apnenica požrla tudi skoraj vse ostanke nekdanjega Jurjevčevega stanu.

Tako sedaj ta patriarh — zvest samemu sebi in pokoren zakonom narave o neuničljivi energiji — vtelešen v Vodnikov dom na Velem polju, še po »smrti« nudi gostoljubno streho številnim obudovalcem Triglava, kot jo je svoje dni njegovemu zmagovalcu — Luki Korošču.

Privoščimo si stoletni skok — nazaj.

V poletju 1859, (če ne že prejšnje leto), je fužinarske planine in visokogorski svet pod Triglavom obiskal 21-letni Grogorjev Janez z Broda pri Bohinjski Bistrici.

Naslednje leto je mladi pisatelj — tedaj je študiral pravo na Dunaju — objavil v celovškem »Slovenskem Glasniku« povest »Zlato pa sir«.

Povest se godi v bohinjskih planinah pod Triglavom. V realistično opisanem pozorišču spoznamo Jurjovčovo Vrtačo in stan pod skalo. Iz resničnosti so vzete tudi pomembnejše osebe, ki nastopajo v povesti. Andrej Čuk, iskalec zlatice v Triglavskih gorah, je bil čudaški Bunder iz Stare Fužine (h. št. 75); zala bovška planšarica, mlada Rezijanka Silvija, pa 19-letna Jurjevčeva Mina s Koprivnika, pravnujinja Luke Korošča.

⁵ Lovrenc Beznik je umrl spomladi 1952.

⁶ Beznik mi je pravil: »Andreja j' anket srečav vok (volk). Vjedov (ugriznil) ga j' za rokó 'n zaklenov zobe, da so j'h mo potle l'dje komej razklenil'm pa Andrejo rokó ven vzela.«

⁷ Planina je bila opuščena v začetku prve svetovne vojne.

Mina je tedaj skupaj z ostarelim, 64-letnim starim stricem Andrejem, Lukinim sinom, majarila v Vrtači.⁸

Mladi Janez Menciger nas že na pragu povesti nagloma prestavi v triglavski svet:

»Hipoma te postavim na planino Grintoljico, planino v triglavskem pogorju, kamor sem koračil pet dolgih ur na svetega Jerneja dan nedavnega leta, ko sem se spremenil v lovca z zelenim klubukom in risano dvocevko, strah in pomor namerjaje divjim kozam...«

Drugo jutro navsezgodaj ga je star, izkušen lovec posadil na čakališče visoko v gorah. Čakajoč, kdaj se pripodijo gamsi, je Janez občudoval gorski svet:

»Ravno nad menoj se je kopicil strmi Stog z umito glavo in globokimi gubami v obrazu, ki so mu jih izgreble vse skrbi od Adamovih časov do danes; led in sneg mu pol leta zakrivata izmrite oči in strela mu je že davno vse zelene kodre posmodila.«

Po dolgih urah čakanja je njegov strel kozla zgrešil, razparal pa tihotni gorski vzduh in sprožil vriske pastirjev z gore v goro:

»Začelo se je vrskanje in petje razlegati okoli po skalovju v mirnem zraku. Življenje se je obudilo v teh goličavah in utegnilo je v meni obujati sanje o lepoti pastirskega in hribovskega življenja. Miloval bi bil, da mi usoda ni dovolila prepašati rejenih čred po domačih planinah, v javorovih coklah coklati za trmastimi kozli in v zadrnjenem rokavu nositi plesnivega kruha in suhih hrušk za mlade zobe in zdravi želodec; zdihnil bi bil, zakaj ste me vtaknili v tesne izbe daljnih mest, zakaj mi niste pustili uživati snežnice in prostosti planinske — pa na mahovitem stolu sede sem gledal globoko v dolino na bistriško vas in od tod se mi je izmed gostega drevja bleščala bela prijazna hiša, v kateri imajo tako dobro vino in še veliko boljše vodó.«

»Že celo uro me je trpinčila žeja,« nadaljuje Mencinger, »ko začujem blizu sebe zvonček — zvonček odrešenja želodčevega. Obrnem se in pred menoj se razpaša ovčja čreda, čez tri ure zagledal pa tudi zopet človeški obraz in ta obraz je bil lep, celo dekliški. Starost okoli osemnajst let, tanka visoka rast, okrogel bel obraz brez madeža, gosti črni lasje, črne nedolžne oči...« Vprašal jo je po studencu, po požirku hladne vode.

⁸ Stric Janez — planinska javnost ga pozna kot gorskega vodnika dr. Tume — ve povedati, da sta v Jurjevčevi Vrtači vselej majarila po dva. Tako tudi takrat — pred 65 leti — ko je on hodil iz Grintoljice vasovat k brhki Koprivničanki, pod njo, na spodnjem ležišču — »medvednjeku«, pa je smrčal star pastir, gluha ko noč.

»...prijazno me je povabila, naj grem za njo, pri njenem stanu je studenec, pa raje mi bo dala sladkega mleka; do stanu je pa pol ure hoda.«

»Stare bukve popisujejo veselje Kolumbovo, ko je našel Ameriko. Nepopisno je bilo moje veselje, ko sem zagledal stan svoje voditeljke. Ta stan je pa vzdignjen v votlo skalo, da komaj strehe potrebuje; še bolj pod skalo in močno hladen je pa mlečni hram, v katerega sem stopil z neizrečenim veseljem. Dekle sname raz police latvico mleka, jaz pa, polastivši se plitve snemalnice, pobrem dokaj moče iz latvice, da se je ob krajih dobro poznala mera moje žeje. Dobre reči sem že požiral, malokdaj pa tako slastno kot v stanu pod skalo.«

»Prijetno je nekaj ur prebivati v takem stanu, akoravno je tesen, nizek, zakajen in neznano samotnen, pa Bog me vari, celo poletje tukaj vicati. Šest brun je zvezanih na četr, čez nje dva šperovca z nizkim slemenom, ki nosi streho v dve pleni iz klanih smrekovih deská, to je stan od zunaj. Od znotraj so ob eni strani široke police za mleko, ob drugi pa visok oder, na vrhu koritu podoben, v njem je nekoliko sena ali mahu, in pravi se mu postelja. Ob tretji steni je ognjišče iz ilovice, po steni gori so pa klini, da se piskri in kunje obešajo, čez ognjišče sta pa trama za drva. Duri v stan so nizke in ozke iz brun izsekane, pa ne drže do tal in ne do strehe, in veliko vaje je treba, preden človek ročno hodi skóznje.«

Oblo glavo Tosca in rajdo štrlečih vršacev okoli Velega polja je pobelil prvi jesenski sneg. Leta so posrebrila tudi Andrejevo glavó. Z ostarelim Jurjevčevim stricem, brhko Mino in čredami pa tropi se vrnimo na Koprivnik — vrnimo v Andrejeve detinske dni.

Znamenito 18. stoletje se je nagibalo h koncu. V družini 30-letnega Matevža Mencingerja pri »Prangarju« na Savici (št. 7) še ni stekla zibelka sinu Gregorju. Šele čez sto let nas bo Gregorjev sin in Matevžev vnuk — dr. Janez Mencinger — v svoji sloviti »Hoji na Triglav« vnovič povedel v prelestni triglavski svet.

18. stoletje. Stalo je ob zibelki štirim triglavskim »srčnim možem«; videlo jih je stati kot zmagovalce na vrhu Triglava. Preden je samo ugasnilo, je to stoletje pokopalo tudi prvega izmed njih, jerekarskega Kosa.

Komaj je novo, 19. stoletje prestopilo prag, je pobralo naslednja dva: Willomitzerja in Rožiča. Četrtemu, Luki Korošču, je krepka natura dodala še dolgo vrsto let.

Ostarela Evropa je tedaj doživljala razburkane čase. Prisiljena se je vdajala mlademu Korzičanu; kronane glave so pod njegovo taktirko plesale »napoljonski« ples; trhli kraljevski in cesarski prestoli so se majali vseprek.

Z mirom v Lunevillu je Avstrija zgubila obsežna ozemlja na zapadu, za »tolažbo« pa dobila posestva cerkvenih velikašev v avstrijskih deželah. Briksenska škofija je s tem zgubila gospostvo Bled, obsegajoče tudi dobršen del Bohinja s Koprivnikom vred.

Ko je habsburška roka zamenjala škofovsko, ki je dotlej ležala na Bohinju osem stoletij, je 55-letni koprivniški Jurjevec postal »cesarski«. Oblast je bila resda zamenjana, gosposka na visoki blejski skali pa je ostala, ostali so grajski urbarji z zapisanimi žulji in znojem — in tudi Lukino podložništvo je ostalo pri starem.

Čas je puščal za seboj leta vojská in lakote. Kot neuklonljiv viharik vrh Zagona pred Velim poljem, je korenjaški Luka dočakal še četrto letja.

Učakal je, da je »koprivnič« gospod Balant v Ljubljani dal »na svitlo« zbir poskočnic »za pokušino«, s podobo Triglava na čelu.

Doživel je jesen osmega leta — triglavski vzpon bohinskih Dežmanov; drznega Staniča z Banjšic v neurjih jesenskega ekvinokcija.

V maju naslednjega leta sta Luko in Bohinj zagledala Francoza — pritisnila ju je peza »kontribucija«.

V predpustnih dneh desetega leta je Jurjevčeva hiša dobila »ta mvado«, Luka, ki si je začel nalogati sedmi križ, snaho, njegov 33-letni sin France pa ženo — šest let mlajšo Šokličevo Nežo iz Češnjice (št. 80).

France — ki je svojčas ob očetovem prvenstvenem vzponu na Triglav komaj shodil — je dal življenje petim otrokom. Ded Luka je kaj kmalu zibal prvorojenka Minco, v letu prestanka francoske Ilirije pestoval Janeza, v hudih časih občne lakote Antona, tri leta z njim Jakoba, petinsedemdesetleten pa še Lovrenca.

Medtem je smrt pobirala njegove znanke, vrstnike, najbližje. Na cesarskem Dunaju je spodkopala Lukinega tovariša nekdanjih triglavskih dni Hacqueta. Leto dni zatem, ko je Luki umrla druga žena, Mina, je omahnil v grob Koprivnikarjem priljubljeni Valentin Vodnik; v pozni jeseni pa je Bohinj presunila zla novica, da je umrl mož, ki mu je desetletja rezal kruh — hromi »bistriški gospod« — Zois.

Luka še stoji pokonci, ko prof. Richter obiše Bohinj. Še učka dan, ko tuji zgodovinar s tiskano

črko, namenjeno nam, za vselej poveže njegovo ime s Triglavom.

Ni še izpita poslednja kupa pelina. Koprivnik je odet v črno žalost. V opoldanski uri — 9. julija 1822 — stoji Luka med množico, ki zagrinja koprivniško pokopališče. V odprti grob polagajo Cerkovnikovega Toneja, žrtev strele na vrhu Triglava.

Goreljek. Še ga doseže njegova noga. Okoli koščatega starca brsti tisočero življenj vigrednih Vodnic. Vzad bleščeča belina zasneženih gora. Še čuje pojoči žvenket hladnih kos, vriskajočo govorico mladih senosekov in zvonki smeh zardevih deklet. Nad črnim lesom gozdov sijajo poletne gore in še kličejo njegov pogled. Še obiše priljubljene Vodnice, s katerih jesenske slane preženejo črede in trope pod koprivniški krov. Pešajoče oko še zaobjame z ranim snegom pobeljene gore — ostra konica Triglava žari v jutranjih lučeh, odseva v starčevih očeh.

Konec?

Ne.

Še zima. Umika se.

Prve blazine zardelega vresja vrh Pokrovca. Razvlečene zastave suhega fena na Bukovskih gorah. Pozna ura zgodnje marčne noči. Ostri nočnik z gora lije čez osrenjene Ravne v spečo koprivniško vas.

»Jurjevčeva« kamra.

Roka nekoga seže k hišni uri in ustavi škripajoče nihalo. V živem, trepetajočem svitu lojenke — negibni, mrtvi obraz moža.

Vse je minilo.

Ne, ostal je tale kratek zapis:

»Luka Korošec, vdovec, star 84 let, Koprivnik št. 31, umrl 8. marca 1827 ob 3. uri zjutraj in 10. marca ob 9. uri pokopan. Vzrok smrti: telesna (starostna) oslabelost.« (Mrliška matrika župnije Koprivnik, zap. št. 420. Matični urad Bohinjska Bistrica.)

Kot smrti — tudi življenja ni moč ustaviti.

Lukin vnuk Lovrenc — korenjak po postavi, kot je vedel povedati stari Sednekar — se je kasneje udomil pri Novaku v Češnjici (št. 83), kjer njegov rod še živi, v stranski veji tudi pri Žvabu v Jereki.

Lovrenčev brat Janez — Sednekar je dejal, da je bil majhne rasti in šibak — je deset let po Lukini smrti vzel domačinko Mino, hčer Spodnjega Kozarja. Imela sta pet otrok.

Njuno drugorojenko Mino nam je živó upodobil Janez Mencinger v svojem delu »Zlato pa sir«. Mina se je kasneje omožila h Kofčarju v domači vasi (št. 47), umrla pa v začetku našega stoletja, nedolgo pred tem, ko je Ivan Grohar pričaral

na platno — za nas, ne záse — čudovito lepi »Koprivnik«.

Lukin sin France je tri leta pred svojo smrtjo še pestoval vnučka Janeza, rojenega v upornem letu 1848; zadnjega Jurjevca Lukine krvi.

Janez je 1875 pokopal »starega« strica Andreja, Lukinega sina, sedem let zatem tudi svojega očeta Janeza. Ko mu je še iste jeseni umrla tudi 38-letna žena Uršula (rojena Beznik, Koprivnik, št. 22), so Janezu ostali trije nebolgli otročiči v starosti od enega do petih let. Vdal se je pijači; nekaj veliko Jurjevčev posestvo je začelo propadati. Otroci so bili prepuščeni betežni, hirajoči babici. Janez se je čez nekaj let v drugo oženil — ko pa sta mu kmalu zatem umrli 80-letna mati, za njo pa še žena Lenka (Špančova iz Srednje

vasi št. 41), so bili otroci prisiljeni — še nedorasli — oditi zdoma s trebuhom za kruhom.

Osamljeni in zapiti Janez je 1898 posestvo prodal, živel kot Jurjevčev preužitkar, dočakal je prvo svetovno vojno, in 26. februarja 1916 ugasnil. Pokopal ga je tedanji koprivniški župnik Franc Steržaj. Slednji se je ukvarjal tudi s pisateljevanjem (znan je njegov »Upor Bohinjcev«).

Janezov sin Lovrenc še živi. Po trdem življenju mladih let se je ustalil v Bohinjski Bistrici in si ustvaril družino. Ko sta njegova starejša fantja odšla v partizane, ga je okupator v juniju 1943 odvel v Nemčijo z družino vred, odkoder se je vrnil šele v dneh po osvoboditvi.

Njegov sin Lovro — trikratni pravnuk zmagovalca Triglava, Luke Korošca — je aktivni oficir, podpolkovnik JLA.

MLINE KOT TURISTIČNO ATRAKCIJO bo izrabila že tako s prirodnimi pogoji za turizem bogata Portugalska. V deželi je tritisoč mlinov na veter in 27 000 vodnih mlinov, gotovo največ v Evropi. Portugalska vlada proučuje, kako bi ta »patrimonij« čimbolj koristno izrabila v dobi, ko postaja pravo ljudsko blago spričo svetovljanstva vse bolj dragocena vrednota. Samo če pomislimo na to resnico, ki jo danes priznava ves kulturni svet, se nam zdi, na priliko, pravda o Veliki planini in njeni tipični arhitekturi odveč. Če bi je ne imeli, bi jo morali ustvariti.

PIERRE MAZEAUD je plezalski mušketir prve vrste, po poklicu univerzitetni profesor prava, planinski pisatelj, ki je dobil zdaj še specialno dolžnost v ministrstvu za mladino in šport, ki mu pod de Gaulleom že ves čas stoji na čelu Maurice Herzog, himalajec z Annapurne.

SLOVAŠKI ALPINISTI, povečini doma iz Bratislave nedaleč od cesarskega Dunaja, iščejo tesne stike z avstrijskim ekskluzivnim alpinističnim klubom ÖAC (Osterr. Alpenclub). Član ÖAC je bil Stanislav Lednár, ki ga je ubilo kamenje v severni steni Matterhorna marca 1967, v članstvo je bil sprejet Ivan Kluvanek. Ker so pogoji za sprejem »visoki«, je članstvo v ÖAC priznanje. Članica ÖAC je bila naša plezalka Mira Marko Debelakova. Po vojni se nobeden od naših plezalcev, vsaj kolikor je znano, ni potegoval za sprejem v ÖAC ali v kak drug ekskluzivni plezalski klub. V vodstvu ÖAC je še vedno tudi dr. Paul Kaltenecker in sicer kot pravni svetovalec. Klub je v l. 1967 nastopil 89. leto obstoja.

OB SESTDESETLETNICI
STANKA HRIBARJA

»Vidim bose pete na rosi travi, mlade urne pete...« tako je poet pogledal v svojo preteklost. Naj tako začnem pri Stanku Hribarju: Vidim okovanke, mlade urne noge petnajstletnika, kako hitijo po pečevju in skrotju Storžca in Triglava. Pozneje ko se je mladoletje pomaknilo v moško dobo, ga najdemo v Skuti in Ojstrici, v Brinškovem kamninu, Triglavski steni, Lepem špičju, v Kanjavcu s cepinom, vrvo in plezalniki ali pa kar v okovankah in gumaricah.

Težko bi našli v naših planinah in sredogorjih vrh, ki mu Stanko ne bi bil s svojim prihodom že izkazal spoštovanje. Krepkemu planincu, ki svojih šestdeset let še vedno z lahkoto prinese na Triglav in ki nobene nedelje ne obsedi na zapečku, želimo številni prijatelji in znanci: »Kol'kor kapljic, tol'ko let...!«

»Dam za liter vina, če ne boš vlačil mojih let v javnost«, mi je dejal.

Ne bi bilo prav in spodobno uslišati mu željo. Stanko namreč ni samo hodec, ki se je ves predal goram, je tudi odgovorni urednik Planinskega Vestnika, član uredniškega odbora, bivši član upravnega in sedanji član nadzornega odbora PZS, 12 let načelnik in zdaj član Planinske založbe in kulturno-literarne komisije pri PZS, je planinski publicist, predavatelj, organizator, eden od delavcev še starega kova, zastojkar, idealist, kar današnji moderni svet že težko dojame.

Letos spomladi je na 8. skupščini PZS obširno poročal o delovanju na kulturnem in literarnem polju, na zborih in seminarjih gorskih vodnikov že več let predava »Zgodovino gorskega vodništva pri nas s pogledom na novi čas«, Lovšinovim »Gorskim vodnikom v

Juljskih Alpah« je napisal posebno poglavje pripomb in z njimi odlično izpopolnil zbrano gradivo, sestavil je posvetilo, vklesano v ploščo trentarskim vodnikom: »Zrasli v trentarskih strminah – ki so bile pesem njihovega življenja in katerih mojstri so postali...«, napisal je nekaj poučnih člankov v PV itd.

In tako bomo našli v prvi kamrici njegovega srca tistega domačina, ki je kot planšar, divji lovec, pastir in nosač odkrival v potu svojega obraza gospodu skrita, čudovita gorska pota. Poseben delež vdanosti in zaslužnosti je odmeril Trenti in njenim vodnikom.

V drugo kamrico je postavil Zasavje, prelepe kraje od Ostreža do Kuma, od Svete gore tja do Lisce – in vse številne planinske prijatelje, ki jih je menda že štirinajstkrat pozdravljal in bodril kot odposlanec PZS na njihovih letnih skupščinah.

Zlati častni znak si je zaslužil s svojim delom. V tretjo kamrico svojega srca pa je zaklenil željo, da bi mu bil sin Tomaž, ki ga že nekaj let jemlje s seboj na lažje izlete, še večji planinec, kakor je oče.

Tja pošiljamo tudi mi svoje iskrene želje, da bi se vse lepo in dobro uresničilo!

E. L.

V SPOMIN ING. ARH. JOŽETA JELENCA

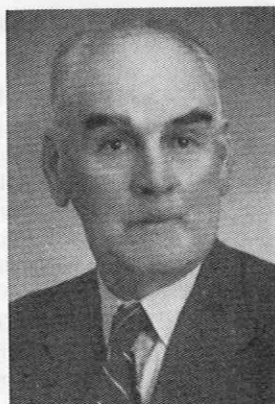
Dne 22. 8. 1967 je ugasnilo v Mariboru življenje ing. Jožeta Jelenca, stavbenika, ki je bil izredno zanimiva osebnost. Kot planinec je imel po vsej Sloveniji mnoge znanke in prijatelje. Zato se mora njegovo ime zapisati v planinske anale.

Jože Jelenec se je rodil dne 11. 4. 1890 v Trnju na Notranjskem. Svojo mladost je preživel na Dolenjskem, gimnazijo je pa študiral v Ljubljani. Že v Ljubljani se je pridružil takratni radikalno nacionalni mladini, ki je videla bodočnost Slovencev samo v osvoboditvi izpod tujega jarma in združitvi z jugoslovanskimi narodi. Tej ideji je ostal zvest vse življenje. Tehniko je študiral pred prvo svetovno vojno v Pragi in tu vidno deloval med jugoslovanskimi visokošolci. Tu se je družil s poznejšim planinskim delavcem dr. Arnoštom Brilejem. Ko je prišlo pred prvo svetovno vojno do zborovanja vseh jugoslovanskih visokošolcev v Pragi in ko se je na tem zborovanju neustrašeno postavila zahteva po osvoboditvi in združitvi vseh Jugoslovancev, je nastopil tudi on kot govornik in

tako vžgal poslušalce, da so ga na ramah ponesli po dvorani. V Pragi je postal osrednja oseba. Nanj so se obračali naši visokošolci, vsakemu je znal pomagati. Že tu je nastopal na proslavah in prireditvah kot slavnostni govornik.

Po prvi svetovni vojni, katere se je moral seveda udeležiti tudi on, je ostal nekaj časa v Ljubljani, nato pa se je preselil v Maribor, ki mu je ostal zvest do svoje smrti. Tu se je kmalu uveljavil kot dober stavbenik. Marsikatera zgradba v tem mestu in v severni Sloveniji je delo njegovega podjetja. Uveljavil se je pa tudi v družabnem življenju Maribora. S svojo duhovitostjo in neizčrpnim humorjem je razživel in razgibal mariborsko družbo. Vsi so ga vžjubili in vabili v svojo sredo. Postal je pravi kvas vedre, vesele in zdrave generacije. Kdo ni poznal Jožeta Jelenca z večno viržinko v ustih?

Posebej se je razživel v planinah. Zato je kmalu vstopil v planinsko društvo, postal odbornik in ostal to vse dotlej, dokler ni legel na bolniško posteljo. Med planinci se je razdaljal z vsemi svojimi močmi. Vodil je vsa gradbena dela, gradnjo Senjorjevega doma in po osvoboditvi gradnjo Mariborske koče, Ribniške koče in Koče na Zavarjevem vrhu ter vsa udarniška dela

pri gradnji teh koč. Vodil je društvene prireditve in izlete in posebno planinske plesne in silvestrovanja na Mariborski koči. Na takih prireditvah in izletih je nastopal kot govornik in s pesniškimi besedami opisoval lepoto planin in vcepljal ljubezen do njih. Slovenski jezik je odlično obvladal. Njegovi govori so bili pravi užitek za poslušalce. V njegovih besedah ni bilo nikoli ničesar pikrega ali žaljivega.

Zato so planinci pravili, da govori, kakor da bi rožice sadil. Na teh prireditvah je navadno intoniral svojo planinsko himno »Oj planinica«, ki so jo vsi peli stoji. Ob takih priložnostih se je kosal v rimah s planinskim pesnikom Ludvikom Zorutom v veliko zabavo planincev. Njegovi duhovitosti in šaljivosti sta se nasmejala tudi dr. Julij Kugy in Jakob Aljaž, ko sta bila na obisku pri planinskem društvu v Mariboru.

Jože Jelenec je napisal nekaj posrečenih planinskih črtic o alpinizmu in satiro o gradnji nove gore na Pohorju. Podpisoval se je Cene Lej (nazaj brano Jelenec). Kot velik ljubitelj gora si je želel videti tudi Mount Everest. To se mu je l. 1959 posrečilo, ko je prišel s svojo hčerko v Darjeeling in ko se mu je za trenutek iz oblakov pokazala najvišja gora sveta. Izdatno je sodeloval tudi pri Pohorski politiki in FRK (Fanatiki Ribniške koč).

Jože Jelenec je bil idealen planinski odbornik. Nobeno delo mu ni bilo pretežko. Bil je skromen in poštvovalen. Nikoli ni hotel sprejeti plačila za svoje planinsko delo. Če so ga vprašali, kateri politični stranki pripada, je takoj povedal, da pripada planinski stranki. Za to svoje planinsko delo je prejel zlate in srebrne znake Planinske zveze Jugoslavije, Planinske zveze Slovenije in Turistične zveze ter bil izvoljen za častnega člana Planinskega društva Maribor.

Ko je Jože Jelenec odšel pred sedmimi leti po zadnji planinski nalogi na Storžič, mu je tako spodrsnilo, da je padel in je moral v bolnišnico. Nato je ležal sedem let na bolniški postelji in mnogo trpel.

Jože Jelenc je videl največje zadovoljstvo in uteho na planinah in jih je zato vedno obiskoval, kadar mu je to le čas dopuščal. Tu je našel svoje najboljše prijatelje, oni pa njega.

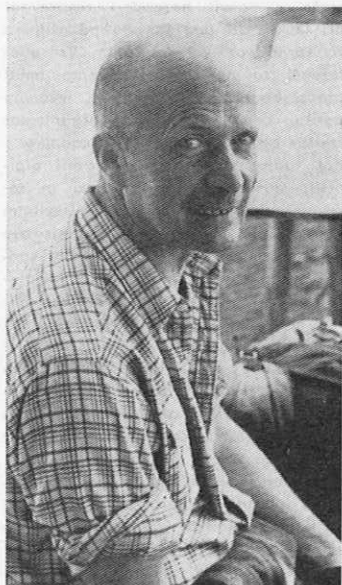
Z Jožetom Jelencem so izgubili Maribor, Planinsko društvo Maribor-matica in njegovi prijatelji in znanci nepozabnega javnega delavca, družabnika in prijatelja. Za njim sedaj žalujemo. Bil je imeniten človek, osebnost, ki je ni moč pozabiti.

Dr. Jože Bergoč

SPOMIN NA POLDETA STROPNIKA

»Kaj pa je z našim Poldetom? Nič več ga ne vidim na naših izletih,« me stalno vprašujejo številni člani naših izletov.

»Njega ne bomo videli več, zapustil nas je že pred mnogimi meseci,« jim moram žal odgovoriti. Res, pogrešali bomo njegov vedno živli humor in manjkal nam bo stalno dobro razpoložen planinski tovariš.

Ivo Marsel

OB LETOŠNJIH IZLETIH V TUJE GORE

AO PD Ljubljana-matica je v letošnjem letu prevzel in izpeljal hvaljevalno nalogo popeljati slovenske planince na Marmolado, Grossglockner, Breithorn in Monte Roso ter jih spoznati z naravnimi lepotami alpskih krajev severne Italije, Avstrije in Švice.

Izlet na Marmolado v času od 1.–4. julija je poleg obiska Marmolade (3342 m) in ogleda Dolomitov s poti po dolomitki cesti imel še smučarski namen. Planinci so si prvi dan ogledali lepote Vrbskega jezera, Celovec, Spittal in Lienz v Avstriji, jezero Misurina, Cortina d'Ampezzo, Falzarego (2105 m) in Pordoi (2239 m) v Italiji. Drugi dan so deloma z avtobusom in žičnico, deloma peš dosegli vrh Marmolade ali prebili dan na smučanju. Tretji in četrti dan sta minila ob lepota Gardskega jezera, Verone, Benetk in Trsta.

Dvainpoldnevni izlet na Grossglockner v času do 14. do 16. julija je za prvi dan določil potovanje preko Koroške do Höfmannshütte. Drugi dan sta nevihta in višinska bolezen dopustila le najvztrajnejši obisk vrha Grossglocknerja (3789 m). Tretji dan so se na vrh povzpeli še preostali in potem skupno sestopili in se vrnili v domovino.

Najdaljši in vsebinsko najbogatejši je bil izlet na Breithorn in Monte Roso. Izletniki so si prvi dan ogledali Benetke in Gardsko jezero. Tretji dan so se vsi povzpeli na vrh Breithorna (4167 m) in še isti dan sestopili v Cervinio. Četrti dan so si ogledali rimske izkopanine v Aosti, prelaz in samostan Sv. Bernarda na istoimenskem sedlu in prišli v Zermatt. Tu se je peti dan prva skupina udeležencev odločila za vzpon na koč Monte Rosa, druga pa do koč Hörnli pod Matterhornom.

Šesti dan sta obe skupini ostali v zavetju zaradi slabega vremena. Sedmi dan je enajst udeležencev prve grupe doseglo Dufour Spitze (4634 m), druga grupa pa je obiskala Gornergrat (3034 metrov), sestopila do Monte Rosa Hütte in se vrnila v Zermatt. Osmi dan so se vsi udeleženci zbrali v Zermattu. Predzadnji dan potovanja so si ogledali prelaza Furka (2431 m) in St. Gotthard (2108 m) ter severna italijanska jezera s postanki v Locarnu, Luganu in Comu. Zadnji dan je zaradi popravila avtobusa minil ob podrobnem ogledu Verone.

Težko je opisati veselje na licih ljudi, ko so v jasnem opoldnevu skupaj zasedli celotni vrh Breithorn – najstarejši je imel 61 let, najmlajši 15 let – in prvič v življenju stopili na vrh štiritočaka. Marsikateremu se je ta želja izpolnila pozno. Toliko bolj je bila občutena. Nemo so se lesketali štiritočaki, Matterhorn na levi, Monte Rosa na desni, sredi njih jih je vezala slovenska planinska družina na Breithornu.

Vsi letošnji izleti so se zaključili v vesplošno zadovoljstvo in brez nezdod, zato je alpinistični odsek sklenil svojo dejavnost nadaljevati in svoj izletniški program v tuje gore še popestriti.

Tako je običajnim planincem odprta možnost, da pod vodstvom slovenskih gorskih vodnikov in gorskih reševalcev spoznajo vrhove, ki jim kot posameznikom doslej niso bili pristopni. Če je to prva in osnovna vrednost teh izletov, potem je druga vrednota, da se člani naše planinske organizacije na mestu spoznajo s planinsko in turistično tradicijo tujih dežel, si širijo svojo planinsko izobrazbo, o vtisih pripovedujejo znancom in s tem pripomorejo, da se v domače razmere vnese marsikaj pozitivnega s krajev z daljšo planinsko in turistično tradicijo. Tretja vrednota je v tem, da so se izletov ljubljanskih alpinistov lahko udeleževali vsi registrirani člani slovenske planinske organizacije, ne glede katerega PD so člani.

Vsi izleti so bili izvedeni tako, da so v program vključili tudi obisk planinskih muzejev, ogled planinskih filmov, postojanke na gorskih prelazih, kjer so se udeleženci lahko spoznavali z bogato vizuelno, kartografsko, knjižno in ostalo dejavnostjo in turistično iznajdljivostjo.

Seveda so bili postanki v mestih, jezerih in dolinah izkoriščeni za ogled mestnih središč, rimskih izkopanin, pokrajinskih panoram, itd. in se je planinskemu značaju izletov pridružil še turistični ogled krajev.

Za starejše in slabotnejše ali za slabo vreme je bil določen rezervni program, ki je še v večji meri obsegal ogled lokalne mikavnosti krajev, sprehode po okolici, obisk planinskih muzejev, planinskih filmov in vožnje z žičnicami na najrazglednejše točke.

Vsi udeleženci so bili za primer nesreče v gorah neizogledno zavarovani pri DOZ. Ob tem je bilo poskrbljeno za varno vodstvo po gorah. Vsi udeleženci so morali brezpogojno imeti predpisano obleko in obutev, rezervno perilo, cepin in dereze, organizator izletov pa je oskrbel vrvi in vodnike.

Kot vodje naveze so sodelovali alpinisti, slovenski gorski vodniki in reševalci, ki so tako svojim številnim obveznostim do planinske organizacije pridružili novo – biti kot alpinisti vodniki alpinistično manj izkušenim planincem v tujih gorah. S svojim vodniškim delom so tako mnogo doprinesli k vesplošnemu dvigu izletništva in z vodništvom še bolj opravičili finančna sredstva, ki jih družbena skupnost investira v številne alpinistične odprave v tuja gorstva: Himalaja, Pamir, Kavkaz in v Ande.

Vsi udeleženci so živeli kot ena družina, taborili v šotorih, kuhali na bencinskih kuhalnikih in živeli življenje odprav v tuja gorstva. Z razvojem slovenskega ekspedicionizma v tuja gorstva je vzporedno pričela živeti tudi nova množična vrsta – izletništvo v tuje gore, ki ga doslej pri nas nismo poznali. Pripomoglo bo k višji kvalitetni ravni našega izletništva in planinskega nivoja članstva.

Skupino alpinistov, gorskih vodnikov in reševalcev, ki je pripravila in vodila naveze, je vodil Peter Janežič, posamezne izlete pa so skupaj z njim vodili na Marmolado Marko Žirovnik, na Grossglockner Franc Anžin, na Breithorn in Monte Rosa Tone Stroj in.

T. Stroj in

S PRIROČNIKOM IN KARTO NA POT

Planinsko društvo Ptuj je ob občinskem prazniku odprlo razstavo planinske literature pod geslom »S priročnikom in karto na pot!« Razstavo je društvo priredilo v želji, da se vsaj skromno oddolži velikemu spominu padlih junakov slovenjgoriške čete ob 25-letnici njene poslednega boja.

Društvo je hotelo z razstavo prikazati pestro literaturo, ki naj bi jo poznal ljubitelj narave in planinec.

V uvodnem govoru je predsednik društva ing. Tone Purg nakazal smisel planinstva.

»Planine nam odkrijejo vso svojo veličastno lepoto in nas obdarujejo s tišočimi nepisanimi doživetji in radosti, nam krepijo voljo in telo in izbrišejo marsikatero tegobo in tegobico, ki jo prinaša vsakdanost v naša življenja,« je dejal.

Dolga je vrsta velikih planincev, ki se vrstijo pred nami: Jakob Aljaž, Janko Mlakar, dr. Tuma, Valentin Stanič, Ciril Oblak, dr. Klement Jug.

Naslednja markacija nas popelje do geografske planinske literature. Tu so dela prof. Frana Planine, Pavla Kunaverja, Antona Melika.

Markacija nas vodi naprej do knjig, ki obravnavajo planinsko floro in favno. Markacija nam kaže pot do naših pesnikov in pisateljev, ki jim je dal navdih za njihova dela svet »kjer tišina šepeta.« Tu so: Prešeren, Gregorčič, Jenko, Kersnik, Finžgar, Gradnik, Kosovel idr. Mnogo citatov in verzov naših pisateljev in pesnikov je napisanih na stenah.

Posebno mesto imajo na razstavi revije, v katerih so planinski spisi. Za planinca je skoraj obvezen Planinski Vestnik, ki izhaja že 72. leto, dalje priročnik-zemljevid in vodnik.

Gore in šume so bile zatočišče naših borcev v narodnoosvobodilnem boju in so zato v spominih borcev opisane kot njihove zaveznice. Knjige iz teh težkih, a slavnih dni imajo svoje posebno mesto v razstavnem prostoru.

Najbolj zanimiva dela so verjetno topografi tujih in še posebej naših planincev, ki so se spoprijeli s tujimi gorami in zapisali svoja doživetja v zajetnih knjigah. Nekaj primerov takih knjig je tudi tu na razstavi, tako npr. »Vzpon na Everest«, Vihar nad Aconcagua.

Razstava planinske literature v Ptuj je dosegla svoj namen.

Meta Feldin

OTVORITEV DOMA NA BIBI PLANINI (1308 m)

Po svojem obstoju sicer še zelo mlado PD Emona-Zalog – ustanovljeno je bilo šele 22. 2. 1967 – je v nedeljo 3. 9. t. l. že slavilo velik delovni uspeh. Na skromen, vendar prisen način je odprlo planinsko postojanko na Bibi planini, ki bo odslej rabila delovnim ljudem Agrokombinata Emona v Zalogu, v njej pa bodo našli zavetišče tudi drugi planinci, ki jih bo pot zanesla na to področje.

Uvodne besede ob otvoritvi je podal predsednik društva tov. Ferdo Cigale, eden glavnih iniciatorjev za ureditev

tega doma, oficialno otvoritev pa je opravil tajnik PZS. Slovesnosti so se udeležili številni planinci in planinke, pa tudi predsednik občinske skupščine Ljubljana-Moste tov. Polde Maček, predsednik občinske skupščine Kamnik tov. Gobec, dalje tajnik in še nekateri drugi predstavniki te občinske skupščine, finančni direktor Agrokombinata Emona tov. Ivan Muhič, direktor službe Mesne industrije Zalog tov. ing. Jože Tavželj in nekateri drugi.

V popoldanskem času so priredili izlet do svoje sosedne – Koče na Menini planini – ki jo oskrbuje PD Gornji grad in je komaj slabo uro oddaljena od Doma na Bibi planini, spotoma pa so si ogledali tudi tamkajšnje jezerce. Med člani je vladalo odlično razpoloženje, k čemur je pripomoglo tudi izredno lepo sončno vreme.

Z velikim razumevanjem in pomočjo vodilnih tovarštev podjetja, sindikata in s prostovoljnimi delom svojih članov je društvo v kratkem času par mesecev preuredilo del hleva obrata Govedreja v Domžalah v skromen in prikupek svoj dom. Zdaj je poleg kuhinje na voljo le manjša gostinska soba in dve sobi s 6 ležišči, društvo pa upa, da bo prenočitveno kapaciteto prihodnje leto še znatno povečalo. S prihodnjim letom bo postojanka preko letne sezone tudi že stalno oskrbovana.

Iz ljubljanske strani drži do postojanke avtocesta skozi Kamnik in Zg. Tuhinjsko dolino do Laz, nato je še približno 2 km do prvega odcepa na levo, od koder drži izredno lepa makadamska cesta dolga okrog 9 km prav do nove kočje.

Dejstvo, da je PD Emona Zalog prav tu uredilo svoj dom, nam daje upanje, da bo Biba pomenila novo dobo za ves meninski planinski svet. Posebno smo te otvoritve veselili, ker gre za postojanko, ki jo je uredila delovna organizacija Emona in s tem pokazala, da razume potrebe delovnega človeka po oddihu in naravi in mu zato tudi nekaj nudi.

Rado Lavrič

JUBILEJ NA KOKRSKEM SEDLU

Jubilant je bila to pot – Cojzova kočja, ki je s svojo zgodovino povezana s prvimi časi planinstva, saj bo prihodnje leto preteklo že sto let, odkar je dr. J. Frischauf prvič prišel v Kamniške planine, jih začel raziskovati ter l. 1874 postavil »Frischaufovo kočjo« na gornji Suhadolnikovi planini pod Grintovcem. To kočjo – danes se planinski popotnik komaj še ozre na njene

ostanke – lahko štejemo za predhodnico današnje Cojzove kočje, ki jo je postavila kranjska sekcija nemško-avstrijskega društva. Antični pregovor govori o samosvoji usodi knjig, planinci pa bi isto lahko rekli o planinskih kočjah. Dr. Frischauf je izbral mesto za kočjo, ki bi olajšala pristop na Grintovec in Kočno pod Zdolsko (Suhadolsko) Škrbino, vendar ga kranjski Nemci niso poslušali ter izbrali za kočjo sedlo med bistrškim Koncem in Kokro. Ko je bila tu kočja, je začela stara Frischaufova lesti v zemljo, z njo pa tudi njegovo ime. In ker je danes tok planinskih popotnikov s Kokre mimo Suhadoltske kmetije čez »Taško« vedno tanjši, bo verjetno kmalu presahnil še spomin na to, da je bila tam nekje pohlevna kočja že l. 1874, prva planinska kočja v Kamniških planinah sploh.

Prav je, da se je PD Kamnik spomnilo te obletnice in ob tem opomnilo na zgodovino planinstva v Grintovcih in v Kamniku. Škoda je le, da je slabo vreme v soboto 16. septembra t. l. mnoge odvrnilo od poti na Kokro sedlo. Nekateri so ostali za pečjo doma, drugi so se zasedli v Bistrici, s kranjske strani jih tako ni bilo, z bistrške pa so prišli le najzvestejši, stebri kamniškega PD. Razveseljivo je bilo, da so prišli tudi mladi ljudje, alpinisti in navdušeni zastopniki planinske mladine. Skromna slovesnost z nagovori predsednika tov. Lemiča, tov. Štefana Repanška in zastopnika PZS tov. Tineta Orla je imela namen poudariti predvsem kulturne vrednote slovenskega planinstva in njegov pomen za slovensko narodno prebujanje, povedati pa tudi besedo o vlogi te zares lepe in dobro urejene planinske kočje za rast našega planinstva od časov pred prvo svetovno vojno, ko so vanjo zahajali drenovci, mimo Juga in njegove družbe pa do plezalskega rodu, ki je sistematično obdeloval Grintovce od l. 1929 do l. 1941. Po osvoboditvi je bila kočja obnovljena, njena oprema je sedaj na sodobni višini, njen obisk razveseljiv, čeprav oskrbniki pripovedujejo, da manjka »turistov« s krvavke in kokrske strani.

Po slovesnosti so nekateri od navzočih stopili na Kalški greben, nekateri pa obujali spomine, ki jih ta planinski dom združuje in hrani. Kdo bi se ne spomnil Erjavškovih časov, kdo ne zimske sobe, ki je v letih pred drugo svetovno vojno dala zavetje tolikim častilcem zimske Kočne, Grintovca in Podov! Takih, ki bi pomnili Jugove čase ali tiste, ki je kot nemška kočja bolj samevala, ni bilo pri jubilejnim

omizju – vendar je stekla beseda tudi o tem.

Vreme pa je potrdilo staro resnico, da za dežjem pride sonce. Videlo se sicer ni, nebo je bilo zamrenjeno pa tudi zavešeno s težkimi megli, vendar moče ni bilo iz njih niti za dobro roso in tako je nedelja nudila planinske užitke brez hujših dogodivščin. Pogled je segal daleč tja do Bohinjskih gor, do Trnovskega gozda in še čez. Grintovec je bil poprhan s prvim snegom, dan pa je bil kljub temu toplej, vsa lepota gora pa se je razodevala v prvem nadihu milih jesenskih barv.

T. O.

POTI PO SLOVENSКИH GORICAH

Lansko leto je peljalo mariborska planinsko društvo planince prvič na izlet tudi v Slovenske gorice, z avtobusom do Benedikta, od tam peš k bližnji zgodovinski cerkvi Sv. Treh kraljev in potem še k Negovskemu jezeru in gradu. Izlet je imel bolj zgodovinsko lice.

V knjigi so najširje opisali Slovenske gorice profesor mariborske gimnazije dr. Rudolf Puff leta 1853, ki je vso zemljo in ozemlje tudi peš prehodil, za njim profesor dr. Josip Šuman v knjigi Slovenske Matice »Slovenski Stajar« leta 1868 in 1870, a leta 1925 bivši kaznilniški kurat in urednik Matija Ljubša v knjižici »Slovenske gorice« s ponatisom člankov v »Straži«. Ljubša je tudi skrbno zbral vso ostalo literaturo, večinoma nemško, o Slovenskih goricah.

Po svojem geološkem sestavu segajo Slovenske gorice preko jugoslovanske meje v sosednje, še vinorodne kraje Srednje Stajarske. Če gledamo z višine Sv. Duha na Ostrmem vrhu doli na Lučane, skoro ni videti razlike z našimi slovenjgoriškimi vinogradnimi hribi. Domačini pa štejejo le gornji del Slovenskih goric za prave Slovenske gorice, ki segajo nekako od zapadnega roba svečinskih goric in Maribora do grebena, ki ga mejijo vrhovi Velke z Marijo Snežno, Ščavnice, Cerkvenjaka in Kapele. Prebivalci teh krajev se imenujejo »Goričani«, dalje proti vzhodu so že pripadniki radgonskih in ljutomerskih goric. Nižje od Lenarta jih imenujejo goričani »Dolance«.

Na ves gornji in srednji del Slovenskih goric je najlepši razgled od Urbana nad Mariborom. Kot razburkano morje se nizajo razklani griči in hribočki z

vmesnimi dolinami, najprej Pesniško, ki jo sedaj »sušijo«, in ostalimi pisanimi kulturami vinogradov, sadonosnikov, gozdov, njiv in travnikov. Vse je urejeno po soncu, ki ga zahtevajo vinogradi.

A tudi iz Maribora je že na bližnjem vrhu Piramide, onkraj grajskega gozda, za široko alejo odprt pogled preko Fočehove, Jareninskega in Jakobskega dola, na Hlapje in dalje do Marije Snežne in ostalih vrhov Slovenskih gor. Pod večer, ko siplje sonce svoje žarke od Pohorja na pestro razklane grebene, bi najbrž vsak ljubitelj naravnih lepot pritrldil profesorju Šumljaku, da je težko najti lepšo harmonijo barv in skladnost valovitih hribov kot v Slovenskih gorah.

To sočnost Slovenskih gor lahko uživamo le v neposrednem stiku z njimi. Bistri tujec, ki nas imenuje dosledno le vindičarje, J. Sölch priznava nena- vadno mičnost poti skozi travnike od Pesnice do Hrastovca ali od Lenarta do Trojice-Gradišča, Goričani da ne radi hodijo peš, raje zaprežejo svoj koleselj.

Toda sila kola lomí. Goričani so zato izredno mnogo prepešali v časih, ko še ni bilo ne koles ne motornih vozil. V koših in v košarah na glavi so ženske nosile peš pridelke v mesto, po bližnjicah čez hribe in travnike, iz Pešniške doline čez »Frajdek«, današnji Pekel. To bližnjico so nekoč tudi di- jaki uporabljali s culo v roki in tako skrajšali pot med Slovenskimi goricami in mestom. Iz Vukovskega dola je bilo treba čez strmi breg v Jurovski dol čez dolg travnik skozi Globoki klanec na Drankovcu. Danes le redko kdo pešači. Motorna vozila prevažajo Goričane, ki so se prelevili iz viničarjev in kmetijcev v tovarniške delavce.

OD PESNICE DO MARIJE SNEŽNE

Ljubiteljem hoje in idiličnih goriških dolin, potokov z vrbami in jelšami, ozkimi brvmi, prelogi čez pletene plo- tove so še ostale stezice po mehki travi in še mehkejši ilovici s studenci in mlakami. Poznam tri glavne takšne vhode iz Maribora v srce bližnjih gor proti Jarenini, Jakobskemu dolu in Ma- rijji Snežni.

Najbližja pot nas sprejme po kratki vožnji z vlakom ali busom od postaje Pesnice navzgor.

Pod gozdom je dolina Gačnika s po- tokom in leseno brvjo sredi sočnega travnika, s katerega pelje cestnica zopet v gozd navkreber mimo bele, starikave kmečke domačije z velikim

vrtom pred njo. Stezica do brvi teče ob potoku in je tudi ob suhem vremenu mehka, travnata. Sredi gozda se je nekoč vsul plaz ilovnate zemlje tik ob poti. Je treba kar pazljivo hoditi ob robu. Prijatelj mi je tam kar na vsem lepem zletel v jamo usada, preden sem ga mogel svariti pred plazom. Skozi mastno rumeno ilovico navadno curlja potoček, ki splavlja zemljo.

Iz gozda smo kmalu v sadovnjaku, kjer se gozd prevlači mimo manjšega vino- grada zopet v sadovnjak in po izlu- ženem kolovozu v Jareninski dol mimo domačije kmata Repe. Tam so lansko leto doslej neznani roparji pomorili kar pet ljudi. Naša pot se dvigne strmo ob bivšem samostanskem vinogradu na Jareninski vrh. Tam sem nekoč videl, kako so jeseni po ilovnatem kolovozu vlekli prazen voz štirje volí. Kolesa so bila obložena z mastno ilovico, volí so komaj vlekli noge iz nje. V ravnini se sveti Jareninska vas, na vrhu lepa in prostorna hiša z vinsko kletjo.

Smo na Vukovskem vrhu in padamo strmo v Vukovski dol, zopet med nji- vami in vlažnimi travniki. Dolina Vu- kovskega dola sega do Sladkega vrha ob Muri. Včasih so menda po dolini vedrili »vuki«.

Iz Vukovskega dola pridemo skozi sadno drevje v Globoki klanec na Drankovec. Z vrha Drankovca se odpre širok raz- gled na drugi predel Slovenskih goric proti Mariji Snežni in Sveti Ani na Krembergu, sedanjo Zgornjo Ščavnico. Vsaka dolina v Slovenskih gorah ima svoj potok, tudi Gornji in Spodnji Ja- kobski dol. Sredi med njima uživa svoj zaslužni pokoj cerkev in stara šola, kjer je nekoč pridigal v Prešernovih časih pisatelj Andrej Gutman, izdaja- telj »Vedeža«, pa se je sprl s škofom ter moral med Gornje Štajerce, kjer je v Ruttenu umrl. Pri Jakobu je učil po otvoritvi nove šole leta 1896 poleg za- služnega nadučitelja Franja Šijan- ca, Viherja, Kotnika in domačina Mirka Zinauerja pesnika Marica Strnad. Ta pa je lepega dne odpotovala s kapa- nom Cizerlom v Rusijo in se tam z njim poročila v Kišinjevu, kjer sta oba učila na šolah. Po vojni sta se vrnila do- mov. Strnadova je službovala na me- ščanski šoli v Mariboru.

Skozi Jakobski dol pelje sicer okrajna cesta dalje po Gornjem Jakobskem dolu, mi pa nadaljujemo pot med nji- vami in travniki v slikoviti Mali dol in po fajmoštrovem bregu na Hlapje, svoj čas znano po žlahtnem vinu. Cesta nudi na vse strani bogato pašo za oči. Spodnje in Zgornje Hlapje je bilo pred vojno skoro vse v rokah tujcev.

Dragocene vinograde so po vojni na- cionalizirali ter jih izročili viničarjem. Tem pa manjka sredstev za obnovo propadajočih starih vinogradov. Bo mo- rala družba poseči vmes. Od desne strani gradijo po Ročici novo vozno pot iz Jakoba in naprej po Malem dolu. Ceste so Slovenskim goricam življenjs- ko vprašanje.

Naša pot gre od Pesnice v Jurjevski dol in na Ploderšnico, kjer prečkamo okraj- no cesto blizu bivšega »štoka« razla- ženih Bourbonov in cesarice Zite, ki so ga nedavno podrli in opeko odpe- ljali na Velko za gradnjo agrokombi- nata. Cesta nas pelje dalje do Marije Snežne in do naše zadnje postojanke v Gornjem Cmureku ob Muri, kjer so baje nekoč gospodarili tudi Celjski grofi. Ob Muri dela mejo most ravno na sredini reke med Jugoslavijo in Mu- rekom. Prav tja pridemo še vedno skozi gozd do Mure.

V bližnji Gornji Velki (Mariji Snežni) je najvišji vrh tega dela Slovenskih gor, visok 405 m. Od tu in s Sv. Ane na Krembergu (Zgornja Ščavnica) je res lep razgled po Slovenskih gorah in čez Muro tja po Štajerski nižini.

POTI ČEZ JARENINO IN CIRKNICO

S postaje Pesnica gre proti severu tudi pot čez Gačnik v Jarenino s starodavno cerkvijo pražupnijske, ki je po ugotovi- tví dr. Fr. Kovačiča nastala kot sre- dišče za te kraje že pred letom 1139, ko je obširno posestvo prejel v fevd admontski samostan. Oddaljeni ad- montski samostan z Gornje Štajerske je zastopal na Jareninskem dvoru menih. Zato so imeli v Admontu vedno tudi Slovence. Nekateri so bili celo naroč- niki Slovenske Matice.

Skozi Jarenino drži vozna cesta, ki jo lahko takoj prečkamo in se dvignemo med zelenjem iz Jareninskega dola na Jareninski vrh. Po dobrih dveh urah hoda, bodisi s Pesnice preko Jarenine ali s Cirknice mimo Jareninskega dvora.

Izza postaje sladkogorske vlečnice se dvigne prav vabljava pot skozi zelenje na Strihovec s 419 m visokim vrhom »Fertal«, blizu razvodja med Muro in Dravo, ki bi lahko postal zaradi bližnje meje in širokega razgleda dobra tu- ristična postojanka.

Vajgenski breg deli po vrhu cesta. Včasih prekine samotno hišica. Vrh brega so si postavili tudi lovci svoj dom, drugo razgledno postojanko najsever- nejših Slovenskih gor na 380 m vi- sokem Sladkem vrhu. Pod Vajgenskim bregom leži pisana dolina z bivšimi

domačijami kmetov, ki so pomagali držati severno narodno postojanko znane Jarenine, kamor so često odhajali Mariborčani na obmejne narodne slovesnosti. Ko je leta 1885 vozil posebni slovenski vlak iz Ljubljane na slavnost novega narodnega gledališča v Prago, je na postaji Pesnici vstopil tudi jareninski kmet Karner. V Vajgno je bila domačija velikega rodoljuba sodnika Vengerja, ki se je pri Lenartu družil z rodoljubom Dominikom Čolnikom iz Drvanje pri Benediktu.

Pred Jareninskim dvorom ždijo stanovaljska in gospodarska poslopja bivšega župana Zupanca, sedaj bivališče delavskih rodbin mariborskega kombinata. Dolina in hrib, ves preprežen z žicami za vinske trte, sta tako intenzivno obdelana, tako živa med kmečkimi hišami in njivami, polnimi žita in sadnih dreves, da smo potrebovali polnih pet ur, preden smo vse to bogastvo in lepoto sprejeli vase na potu od Šentilja do Jarenine.

Iz tega kratkega pregleda je razvidno, da imajo prijatelji narave tik pred Mariborom še neizčrpne možnosti, da v prostih urah oddiha uidejo tovarniškemu dimu in bencinskemu smradu ter preživijo cele dneve sami ali z rodbinami v nepopisni lepoti med hribi in dolinami Slovenskih gorik tik ob severni meji.

Ni čudno, da so tujci kazali tako divji pohlep po naši bogati in lepi zemlji.

Dr. Avgust Reisman

Uroš Škerl in Tomaž Križnar

UROŠU IN TOMAŽU V SLOVO

V Martuljku se ustavimo. »Tu ostanite! Jaz nesem do Lipovčeve kočice opise Martuljkove skupine.« »Grem še jaz s teboj,« pravi Tomaž.

Vrhovi, kateri naju obdajajo, so pokriti z mavričnimi barvami sončnega zatona. »Ali ni ta okolica lepa, mogočna?« »Resnično, Tomo, to je še predel gora, ki pripada le alpinistom.« Prespali smo v Tamarju.

Brane in Mišo sta že visoko v stenih, medtem ko midva še sediva.

Na Kegljišču smo zopet skupaj. Tu se navežemo.

Dvigava se meter za metrom. Tomo pleza elegantno in hitro. Tudi končni previs mu ne dela težav. V njem žari mladostno navdušenje in prava ljubezen do strmih gora.

Šest dni kasneje. Sobota. »Tu čakata dva fanta!« se oglasi telefonistka. Res,

Uroš in Tomo. Na vsakem koraku sta skupaj, v šoli kot v hribih. »Čestitam, Uroš, odlično si veslal!« Nato še obema čestitam za odlično opravljeno diplomu tehnične šole.

»Sedaj bova pa enkrat brez skrbi plezala!« »Seveda, samo ne pretiravajta!« Še stisk roke. Odšla sta. »Srečno!«

V temi in dežju pridem domov. »Kliče društvo,« mi pravi mama. Signal v služki in enakomernih presledkih poziva. Konec. »Je tam...«

Ne, ne, ne morem se sprijazniti z Joževim sporočilom. »Tomo in Uroš sta mrtva.« Lije neprestano, megla, veter; skozi steklo avta skoro nič ne vidim. Ne občutim zanašanja, velikih luž, zavojev.

Na žalni seji upravnega odbora in alpinističnega odseka je videti potrebe obraze, ki se borijo z resnico o tragičnem dogodku.

Da, izgubili smo tako ljubo nam najmlajšo navezo v odseku.

Uspehi so kot perspektive žareli iz nje. Zimsko obdobje sta zaključila z zaledenim stebrom Rogljice. Že tu sta dosegla očiten podvig. Toda vzponi in načrti naveze so se iz dneva v dan večali.

Prišlo je do usodnega vzpona, ki je pretrgal tako mladi življenji. Njun duh je ostal tam, koder sta v vsakem trenutku hotela biti. Nista živela v udobju. Borila sta se v skromnosti za tretje, za alpinizem, za boj brez sodnika.

Ob grobu, zasutim z zemljo in cvetjem, smo se razšli vajini prijatelji. Ne bomo se več pogovarjali, delali načrte, vaju čakali na četrtkovem sestanku. Tudi rok si ne bomo več stiskali.

Le vrhovi Grintovcev, Karavank in Julijcev so ostali, tam gori se bomo v mislih spet srečevali.

Hvala vama za vse. Franci Ekar

Op. ur.: Uroš Škerl in Tomaž Križnar, AO Kranj, sta se 2. VII. 1967 smrtno ponesrečila v Široki Peči v Kočevarjevi smeri.

NAŠI ALPINISTI NA PAMIRU

Kot smo že pisali, nam je letos uspelo dobiti soglasje Federacije Alpinizma SSSR za vzpon na Pik Lenina. Gora je privabila v goste že mnogo skupin alpinistov, ki so večkrat uspeli, nekajkrat pa jih je surova sila narave zavrnila brez milosti in brez zmage, ki spet in spet vabi borna človeška bitja, da preizkusijo svoje sile in srečo. Če si na kratko ogledamo nekaj uspešnih podvigo, bomo videli, da odprava v Pamir ni šala.

Na Pik Lenina preko severne stene.

Prvi vzpon so opravili tujci. Četudi je bilo to v okviru sovjetsko-nemške odprave, je sovjetske alpinisti mikalo, da bi tudi sami prišli na vrh in na njem postavili doprsni kip Lenina.

Tako sta že leto dni kasneje organizirale Geološki komite in Centralni odbor društva za proletarski turizem in izletništvo odpravo v južna področja Transalaja. Odpravo je vodil N. V. Krylenko, ki je s svojimi fanti kar dvakrat poskusil osvojiti tudi Pik Lenina. Obakrat zaman. Premagali so jih viharji in pa naglica, saj so hoteli na vrh kar brez vmesnih taborov. Poskusi pa niso bili brez haska: Krylenko si je dobro ogledal severna pobočja in ostenja. V civilizaciji se je vrnil s trdnim prepričanjem, da je vzpon čez severno steno mogoč.

Bilo je leto dni kasneje...

Iz tabora na severnih pobočjih Pik Lenina je odšla dolga kolona alpinistov. Bili so udeleženci in instruktorji visokogorske odprave srednjeazijskega vojaškega okrožja. V odpravi so bili tudi zdravniki in vezisti.

Ko je skupina izginila, so Evgenij Abalakov in njegovih pet tovarišev ostali v taboru; njihova naloga je bila, naskok na vrh, kjer naj bi postavili Leninov kip. Računali so takole: štiri dni do grebena in en dan do vrha. Za sesto po preračunali dva dni. Za primer slabega vremena so pričeli še nadaljnje štiri dni. Sneg je na večer ponehal, tako da je skupina naslednje jutro odrinila in mrzlem in jasnem vremenu. Vzpon je šel alpinistom od rok zares odlično. Pospravili so 1500 m višinske razlike. Bili so v taboru 5700 m visoko, za razpoloženje je skrbel snežni vihar, ki je z vsemi registri tulil okrog šotorov in nasul snega, da so mogli dalje šele naslednji popoldan. Vodila sta spet Evgenij in Vitalij Abalakov. To je bil zelo težak del vzpona; strmo pobočje, globok sneg in velika višina

so prispevali svoje, da so alpinisti imeli kaj dela. Na višini so pridobili komaj 300 m, nakar so si privoščili počitek.

Naslednji dan spet napor, Ganecki in Astahov sta tožila zavoljo ozeblin na nogah.

Ni kazalo drugače, kot da je Evgenij Abalakov naslednjega dne vzel v varstvo obolela tovariša in ju pospremil v dolino. Tako je ukazal vodja skupine Černuda in lahko si mislimo, da fantu, ki je bil v odlični kondiciji, ni bilo lahko pri srcu. A kaj se hoče; bolna tovariša nista mogla naprej, ovirala sta celotno odpravo in zakoni tovaršstva v odpravi zahtevajo disciplino, red in žrtve.

Vitalij, Černuda in Lukin so se borili dalje. Abalakov pripoveduje: Rinili smo ves dan; okrog nas so se plazile megle, pričelo je snežiti in spet prenehalo. Od garanja, višine in utrujenosti je alpiniste bolela glava. Treba je bilo ogromno volje, da so zmogli monotonijo neskončnih vesin, kjer so se koraki udirali v sipkem snegu.

Misli so bolj v dolini pri tabornem ognju. Vmes prihaja na um, kako predrzen je naš podvig. »Noge pač, kot da niso moje, neutrudno delajo in delajo, korak za korakom smo bližje grebenu.« Zvečer so tam. V taboru je spet vsa noč razsajal veter, nosil sneg in tresel šotore. Skozi špranje je vdiral snežni prah, noge so zmrzovale, spanje je bilo bolj zmrzovanje kot počitek. Spet se je maščevala naglica. Urico dela več, pa bi bil šotor bolje ukopan, varen pred snegom.

Osmi september je brez oblakov, ali bo to poslednji dan vzpona? Sodeč po rohenju viharja bo treba čepeti v šotoru. Živil je še dovolj, šotor bi se dalo vkopati v sneg...

Toda Abalakov ima že izkušnje z bivaki take sorte. Živčnost v brezdelju, slab apetit in še druge spremljevalke velikih višin. Zato sklenejo, da gredo naprej.

Toplo ravno ni, termometer kaže - 30° C opoldne. S seboj ne nosijo nič drugega kot Leninov kip in nekaj živil. Hodijo po širokem grebenu: Čudovit gladek sren ni slab za hojo, le veter prematava zdaj enega zdaj drugega sem in tja, kot da bi bili pijani. Proti večeru se vreme - zvesto samemu sebi - spet pokvari. Vrh je blizu, a napredek je počasen. Eno uro za dobrih štirideset metrov.

Še strm odstavek in nato nič več. Že drugič so na velikanovem temenu stali ljudje.

Prečenje Pik Lenina

Po nekaj uspehih in neuspehih je pod Pikom Lenina spet stalo dobro moštvo, ki ga je vodil Vasilij Abalakov. Na muho so vzeli prečenje: od platoja v višini 5300 m na vrh Razdelnaja v severozahodnem grebenu vrha. Od tu drži smer po grebenu do glavnega vrha v masivu in še naprej proti vzhodu. Sestopiti so nameravali po smeri, po kateri so l. 1950 opravili vzpon.

O nameravanim vzponu so že imeli nekaj podatkov od raznih poskusov in vzponov iz l. 1936 in 1952. Znan je bil že tudi vzpon po vzhodnem grebenu in sestop. Neznani je bil samo gornji del severozahodnega grebena.

Priprave so bile zelo temeljite. Poleg glavne skupine so bili tu še pomožna skupina 14 alpinistov, 4 opazovalci in 9 alpinistov opazovalcev.

Z vzponom so začeli 9. avgusta 1954. Termin je bil že nekoliko kasen, da je bilo kar pričakovati neprimliko z vremenom in neprijetna presenečenja. Po desetih urah hoda so alpinisti dosegli snežni plato v višini 5300 m. Tam je prvo taborišče. Pred vrhom Razdelnaja (6148 m), nekako na začetku vzpona, so pripravili drugo taborišče, do katerega je skupina prispela po zelo počasnem vzponu. Uspeh celodnevne dela se je pravzaprav pričel - komaj 500 m. Smer sicer ni težka, toda že čutijo višino in zato je tudi ledeno pobočje z naklonom 40° zadosti trd oreh.

Naslednje jutro hudo piha, člani pa nadaljujejo vzpon. Spremljajo jih samo štirje člani pomožne skupine s 60 kg tovora! Pred njim je Razdelnaja. Že blizu vrha jih ovira gladek led, v katerega sekajo stopinje; po štirideset na šestdeset metrov. Navsezadnje stoje ob možicu, do kamor so že poprej prispele skupine alpinistov. Vzburja jih pogled na dolgi greben, ki vodi proti Piku Lenina in se do visokega cilja dvigne še kar za polnih 1000 m. Nekoliko za vrhom Razdelnaja postavijo v višini 6000 m nov tabor. Greben teče naravnost in brez velikih višinskih sprememb.

Ko vstane jutro, je tako mraz, da skupina raje ostane v šotorih in čaka, da sonce vsaj malo omešča strupeni mraz. Naprej gredo šele okrog poldneva. Člani pomožne skupine se vračajo, pet mož gre naprej. Seveda je težko, narhrtniki so vedno hujše breme in tudi greben, ki je nekaj časa potekal skoro naravnost, se pričinja vpenjati. Pred skupino so skale, ki jih je treba preplezati. To ni karsibodi, poroča v svojih spominih Nozdrjuhin; pri hoji v snegu

človek še nekoliko pazi na ritem dihanja. Pri plezanju na kaj takega lahko kar pozabimo. Povrh delajo težave še obaltni, podkovani klobučevnasti škornji in debele puhaste rokavice. V osmih urah komaj 350 m vzpona! V višini 6400 m bivakirajo, spet zmrzujejo in so nesrečni zavoljo višinskega glavobola. Nekaterim je slabo, postajajo brezčutni, da se jim ne ljubi početi prav nič. Žejni so nadvse, jed jim ne tekne.

Zavoljo pomanjkljivih priprav in slabe aklimatizacije občutijo pomanjkanje kisika. To je dvakrat neprijetno, saj so še vsi vrhovi nad 7000 m pred njimi. Vendar gredo dalje, čeprav se pogosto

opotekajo in se je marsikdaj treba za hip ustaviti in si odpočiti. Prava podoba nesreče. Grla so suha, mučita jih žeja in mraz. Smer ni težka, edina zapreka je višina in proti večeru so si vsi na jasnem, da tega dne ne bo zmage, čeprav že vidijo možica in so komaj 80 m pod vrhom. Kljub temu z raketo oznanijo, da je najtežje za njimi. Bazni tabor odgovarja s pravim pravcatim ognjemetom.

Naše junake to presneto malo briga. Zbiti so kot kunje in komaj sposobni, da použijejo nekaj hrane. Kje si spanec? Tretjega septembra stoje Kovaljev, Nozdriuhin, Nagel, Karpov, in Nariškin ob možicu. Poškodovan kip nadomeste z

novim ter mu dajo za družbo še grb Uzbeške SSR. Pred skupino je še sestop; bo res trajal še dva dni?

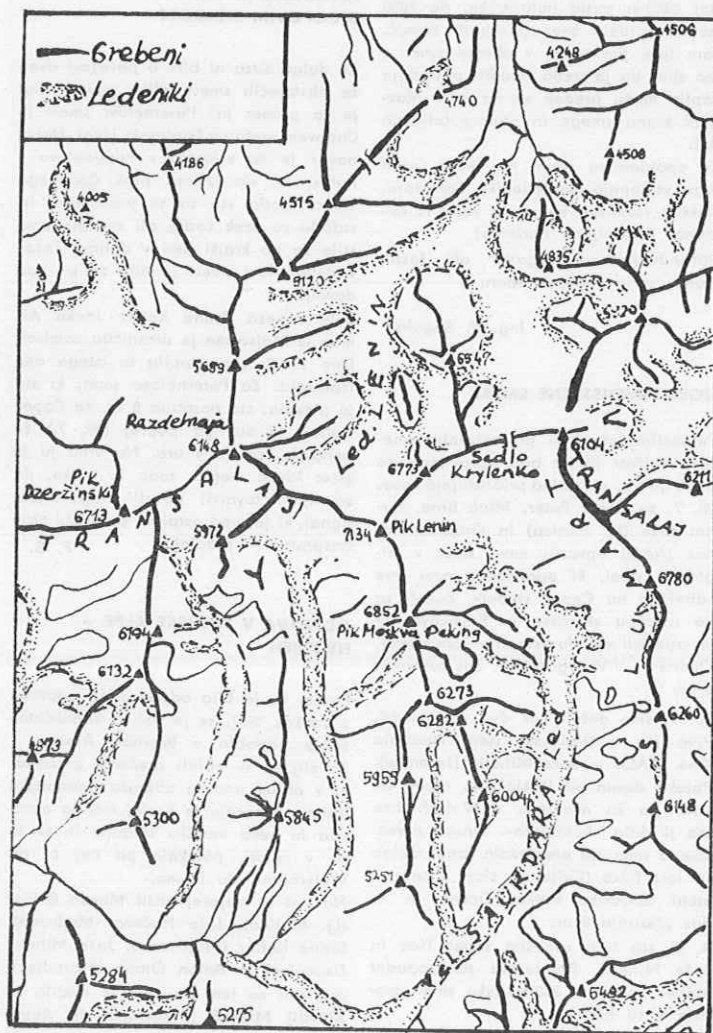
Alpinisti so v neverjetni formi. Uspeh in visoka morala prispevata k alpinističnemu znanju.

Po devetih urah so v baznem taboru, tritisoč metrov niže; naporov, težav In muk je konec, že se rojevajo načrti za nove podvige...

In še prečenje od vzhoda

Osemnajstega julija 1955 je v dolini Karadžilga zrasel tabor odprave centralnega sveta sindikatov. Postavljen je v višini 4180 m in naj bi bil izhodišče mešane kitajsko-sovjetske ekspedicije, ki je prevzela nalogo, da dopolni izbor pristopov še z vzponom od vzhoda. Vzhodno od Pik Lenina se transalajski hrbet takoj za prelazom Krylenko zasuje strogo proti jugu, vendar se kmalu nato spet obrne proti vzhodu. Proti jugu se od tod odcepi zapleteni sistem skupine Sulumart, ki predstavlja razvodnico med rekami, ki teko proti Pjandžu — na zahodu in med področjem jezera Kara-Kul. Severno od tod je ledenik Koršenevski, južno in proti vzhodu od Sulumarta Oktobrski ledenik. Zahodno je veliki Sankdara ledenik. Cesta je blizu, ne manjka se vrhov, ki jim človeška noga še ni stopila na teme. Če vzamemo v mar, da je to ponavadi tudi vreme zelo obstojno, potem je moč brez težav razumeti, da se je nova smer ponujala sama od sebe.

Vodja odprave je bil Belecki. S pomočnikom Kuzminom sta si bila edina v prepričanju, da z vzponom ni treba hiteti. Najprej naj bi alpinisti dobili raziskovali vse pogoje in nakopičili hrano, ki jo je bilo treba prinesiti od Oktobrskega ledenika. Številne skupine alpinistov so šarile med dolinami rek Karačim in Bajgaška na jugu ter predvsem v Oktobrskem ledeniku, ob čigar gornjem teku strme in nebo veličastni vrhovi, med njimi Pik Oktobra (6780 m) in Kysyl Agin (6679 m). Ne nazadnje vabi to še številna divjačina. Prijetnemu pogledu se pridružuje sveže meso, ki ga tako zelo pogrešajo člani odprav, odtrgani od naravnega zaledja. Po nekaj dneh počitka se je 9. avgusta pričelo resno delo. Pod odlomi Oktobrskega ledenika in morenami postavijo tabor I. Prileže se noč počitka, sledi trd dan na ledeniku, ki se upira z razsežnostmi, ledenimi stolpi, razpokami in drugimi zvijačami. Na večer stojijo tabor II, 4900 m visoko. Skupina je že v radijski zvezi z zaledjem v dolini.

Pregled grebenov in vrhov okoli Pik Lenina

Kratko slovo. Opazovalci ostanejo tu, lega taborišča dopušta dober pregled nad vsem delovnim področjem odprave.

Nad ledenim slapom 5500 m visoko postavijo tabor III. Ledenik se tali še ob šestih zvečer, tako da je pri roki tekoča voda, kar zelo olajša pripravljanje večerje.

Četrty in peti dan doseže skupina 19 alpinistov greben Transalaja. Tabor V je 6000 m visoko, na platoju tik pod grebenom. Naprej je treba že po grebenu. Pozno popoldne so pri odcepu, odkoder vodi greben na Pik 6673. Ta vrh sodi v načrt, zato se utabore. Šotori stoje ob grebenu, ki se vleče proti prelazu Krylenko. Že razsaja veter, zaветja je konec. Razgledi pa so čudoviti.

Naslednji dan odrinejo ob 10. uri in kmalu zmagujejo 500 m dolg greben, ki drži na Pik 6673 m. Odprava praznuje prvo skupno zmago. Pot je še dolga. Postavijo možica. Telegrafist Antonov se vrača v tabor, ostali sestopajo po drugem grebenu, ki drži pravzaprav na Pik Oktobra. Ko mine dan, postavijo tabor VI, ki leži že 6500 m visoko.

Dočakajo vremenski preobrat. Sneg, metež, megla in oblaki jih ovirajo na poti, ko se naslednji dan vzpenjajo na Pik Oktober. Za prizadevnost jih poplača šele vzpon. Ko so na vrhu, preneha snežiti, čeprav je pasje mraz, so veseli in že ob šestih zvečer so spet pred taborom. Naslednji dan se vrnejo do tabora V in se ločijo. Sedem članov odprave bo s Kuzminom odšlo proti Piku Lenina, preostali ostanejo na grebenu kot opazovalci, Belecki in še nekateri pa odrinejo v bazni tabor.

Pred Kuzminom in njegovo skupino je še dolga in strma pot.

Vreme se je pričelo kvariti, v noči na 17. avgust je divjal snežni vihar. Ljudje so spali zelo slabo in zjutraj ni bilo misliti na pohod. Tako so prebili slab dan v šotorih.

Naslednji dan ni bil kaj prida boljši. Od časa do časa pa se je vsaj videlo kakih 200 m daleč. Fantom se ni dalo čakati. Akcija človeka osvobaja psihičnih zapletov, boj s poledenelo skalo daje voljo do življenja.

Spotoma premagajo mnogo konic v grebenu in postavijo možica na samostojnem vrhu. Veter za hip razgrne oblake, pod seboj vidijo neko sedlo. Neposreden sestop ni mogoč, prebijajo se v snegu do pasu, čez zasnežene plošče, in se na nasprotni strani spet poženejo v breg. Navzdol in navzgor, brez konca in kraja.

Že štiri dni so Kuzmin in njegovi na poti, ki se kaže v precej težji luči, kot so pričakovali. Zato se izmučenim fantom prileže počitek v taboru, sem in tja se zjasni, da si lahko ogledajo nadaljni potek vzpona.

Naslednji dan se jim slabo vreme ne izneveri; na vrhu 6104 m, ki predstavlja osrednjo konico Transalaja, prične s sestopom na sedlo Krylenko. V taboru so zavarovani pred vetrom, sneg še kar nagaja.

Ko odrinejo dalje, so v smeri, ki je vodila že prvoprstopnike Wiena, Allweina in Schneiderja in kjer je kasneje preskušal srečo Krylenko.

Naslednji dan je 21. avgust, na poti so že trinajst dni. Kljub megli napredujejo in se kar hitro dvigajo. V višini 6800 m puste nahrbtnike, do 7000 metrov pridejo brez posebnih težkoč. Tam šele jim udari v obraze veter z vso silo, da je treba izcediti poslednjo kapljo moči, preden so na vrhu. Razgled krona zmago in napore tolikernih dni.

Že opoldne so zopet na sedlu, proti jugu sestopajo po ledeniku Sankdara. Kakšno razkošje, ko pijejo vodo iz tolminov raztopljenе snežnice!

Štiriindvajsetega avgusta ob šestih zjutraj so v baznem taboru

Ing. P. Segula

NOVE PRVENSTVENE SMERI

Petnaestim letošnjim prvenstvenim smerem, kolikor jih je bilo opravljeno do srede julija, se stalno pridružujejo nove. 22. 7. so Gross Peter, Mlač Bine, Pirnat Jože (Lj. Matica) in Gradišar Janez (AAO) opravili novo smer v triglavski steni, ki opravičeno nosi ime »direktna na Čopov steber«. Začeli so na razcepu skalaške in Prusikove ter jo izpeljali vse do vstopa v sam steber. Ocena je V/VI, zgoraj IV, čas plezanja 8 ur.

30. 7. smo dobili kar dve novi smeri. Prvo sta v triglavski steni izpeljala Tine (AAO) in Jože Mihelič (Jesenice). Poteka desno od Wisiakove, njene težave pa so ocenjene s IV+/V. Ime sta ji dala »bohinjska«. Drugo prvenstveno smer sta preplezala Janez Golob in Jošt Silvo (Celje) in sicer v severni steni Štajerske Rinke. Ocena je V, čas plezanja 8 ur.

4. 8. sta bila uspešna zopet Tine in Jože Mihelič. Preplezala sta zapadni steber Tosca in 350-metrsko smer ocenila s IV+/V+.

30. 8. pa so nastale kar tri nove smeri. Jože Oman (Martuljek) in Janez Kru-

žić (Jesenice) sta preplezala novo smer v SV steni trentskega Pelca (III-IV, 550 m, 6 ur), na taboru AO Kozjak pa še dve v steni Velikega Draškega vrha. »Smer za stolpom« sta preplezala Danilo Škerbinek in Slavko Kojc (III-IV/-V), »pripraviško smer« pa Robert Wagner in Benjamin Reis (IV/V), vsi člani AO Kozjak iz Maribora.

Doslej znanih letnih prvenstvenih smeri je torej 22, obstoji pa možnost, da o nekaterih še nismo obveščeni. Potrebno bi bilo torej, da posamezni odseki vsaj konec leta pobrskajo po svojih knjigah zponov in nam manjkajoče podatke javijo.

F. S.

PETERNELOVA SMER S ČOPOVIM STEBROM

Že dolgo časa ni bilo o povezavi dveh že obstoječih smeri toliko govora, kot je to primer pri Peternelovi smeri in Čopovem steburu v Triglavski steni. Nekaj navez je že vstopilo v Peternelovo z namenom, da izstopi prek Čopovega stebra, toda vse so se premislile. Izstopile so prek Ladje ali se celo spustile še po krajši poti v dolino. Težav v Peternelovi smeri je bilo za en dan dovolj.

Šele naveza Zvone Kofler - Janko Ažman iz Mojstrane je uresničila zamisel. Dne 12. 8. sta vstopila in istega dne izplezala. Za Peternelovo smer, ki sta jo plezala, sta porabila 8 ur, za Čopov steber, ki sta ga poprej (29. 7.) že ponovila, pa le 4 ure. Na vrhu ju je sicer lovila megla, toda le toliko, da so njuni tovariši opazili dogovorjeni signal, ki je med ostalimi povzročil prav nasprotno - preplah.

F. S.

ODPRAVA V WALIŠKE ALPE - NEUSPEH

Potem ko je bila odpovedana odprava v Kavkaz 1967, se je večina kandidatov zanjo napotila v Wališke Alpe. Za cilj so si izbrali prečenje grebena, ki v obliki podkve obkroža Zermattsko dolino. Prečenje je doslej menda opravila le neka nemška skupina in še to ne v celoti, potekalo pa naj bi od Weissrhorna do Doma.

Na pot so najprej odšli Martin Gričar (Lj. Matica), Jože Hočvar Medvode, Stane Kofler (Mojstrana), Jože Mihelič (Jesenice) in Anton Oman (Martuljek), dva dni za tem pa sta jim sledila še Klavdij Mlekūž (Mojstrana) in Anton Sazonov (Lj. Matica), ki je bil tudi vodja.

Tabor so si postavili v vasi Randa in za začetek postavili tri depoe s hrano. Enega pod Weisshornom, drugega na Hörnli Hütte in tretjega pod Monte Rosso. Ko so pričeli s prečenjem, že v grebenu Weissborna v sestopu, pa so ugotovili, da je nameravana tura za njihovo ekipo in organizacijo pretežka. Greben IV. stopnje s težkimi nahrbtniki ni bil izvedljiv in sestopili so v tabor. V naslednjih dneh so hoteli poskusiti še v severni steni Matterhorna. Slabo vreme je preprečilo vse načrte in 26. 7. so se razen Sazonova in Mlekuža vrnili domov. Ta dva sta razen že poprej opravljenega vzpona na Matterhorn (in prečenja Weissborna) kasneje opravila še prečenje Täschhorn-Dom.

Kje iskati vzroke za neuspeh, ki je po mojem doslej največji pri nas za tako akcijo, je težko reči. Premalo preudiran načrt, neenotna ekipa in tudi — malodušnost. Lepemu vremenu, ki so ga porabili za pripravo prečenja, je res sledilo obdobje slabega, toda po 14 dneh take odprave vseeno ne bi smelo biti konec! V tem predelu je še ogromno sten in grebenov, ki jih slovenski plezalci še niso preplezali in ki se dajo opraviti tudi v ne najboljših razmerah.

F. S.

DOLOMITSKI VZPONI

Letošnja letna plezalna sezona ni tako bogata z vzponi v italijanskih Dolomitih, kot je bila pretekla. Doslej je znana le ena sama odprava in nekaj »privatnih obiskov«.

Navezi Vasja Doberlet (AAO) — Matija Maležič (Lj. Matica) — Janez Gradišar (AAO) — Bine Mlač (Lj. Matica) sta delovali v skupini Catinaccio (Rosengarten). Opravili sta 9 različnih vzponov, med njimi skoro vse take, ki jih pred njimi naši plezalci še niso poznali. Stegerjevo »direttissimo« v 600 m visoki steni Catinaccio (VI) so opravili vsi štirje. Prečenje stolpov Vajolet (Piaz, Delago, Stabeller in Winkler) sta opravila Doberlet in Maležič. Ostale smeri, ki so jih še ponovili, so: Fehrman in via normale v Torre Stabeller, Heperger v Catinacciu, Preussova s Piua-sovo varianto v Delago in Stegerjeva v Torre Winkler, Voglerjeva v JV steni Catinaccio (V, 550 m) in via Emerida v Torre Stabeller (VI).

Pod Tremi Cinami je bila naveza Andrej Kalar — Peter Navljan. Zaradi različnih težav ni, razen dveh vstopnih raztežajev v švicarski direttissimi Zapadne Cine, opravila nobenega vzpona.

Zelo pestro zbirko vzponov pa si je nabrala naveza Janez Krušič — Jože Oman. Najprej (19. 8.) sta v navezi s 65-letnim dr. Dolharjem iz Trbiča preplezala smer Saar — Glanvelli v Campanile di Val Montanaia (Karnijske Alpe — grupa Monfalconi) — 200 m, IV. 21. 8. je sledila smer po SV grebenu Pala di San Martino (Pala skupina). II—III. sestop po isti smeri. 22. 8. sta plezala Gran Pilastero (SZ steber iste stene). Višina ca. 600 m, težavnost IV, čas plezanja 6 ur, sestop pa po grebenu iz prejšnjega dne.

24. 8. sta plezala v stolpih Vajolet smer Georga Winklerja v istoimenskem stebru (150 m, IV).

26. 8. je bil na vrsti stolp Delago v isti skupini in sicer JZ raz (160 m, IV). 27. 8. sta preplezala Z steno Pordaispitze (Sella skupina). Višina stene je 800 m, ocena po IV. Plezala sta po smeri Dibona-Mayer-Rizzi, ki je orientacijsko precej zahtevna.

Franci Savenc

III. TABOR MO PD VRHNIKA

Po Tamarju 65. in Krnici 66. so se mladi vrhniški planinci in alpinisti odločili, da bo tabor stal v Martuljku. Tabor so si postavili na Jasenih ali Rajskih livadah nad I. martuljskim slapom. Vseh udeležencev je bilo 41, kar je lepo število za 10-dnevno taborjenje v planinah.

Vreme je bilo v obdobju tabora od 21.—20. avgusta 1967 zelo nestanovitno, saj je navadno pomoči in v jutranjih urah deževalo, čez dan pa je bilo še kar solidno.

V področju Martuljskih gora so za planince na izbiri samo težje ture, zato je bila potrebna dobra priprava planincev, pa tudi varno vodstvo po nemarkiranih poteh. Izvedli so krajše ture v Srce pod Špič, za Ak, na Srednji vrh in do obeh martuljskih slapov. Zelo lepo je uspel izlet na Kepo (2143 m). Z lepim vremenom in še posebno z razgledom je bilo vseh 34 planincev nadse zadovoljnih. Tura na Kurji vrh (1749 m) in nato spust v Kranjsko goro je bila dolga, toda zaradi razgleda na bližnjo Špičovo skupino zelo zanimiva. Za konec pa so naredili turo, ki jo pri nas pozna malo planincev, je pa ena najlepših pri nas. Ture Ak — Amfiteater za široko pečjo — Dovški križ (2531 m) — Bivak II. — Vrata — Peričnik — Mojstrana se je udeležilo 22 mladincev.

V taboru je bilo tudi 9 članov AAO sekcije Vrhnika, ki so opravili nekaj vzponov. Planiranih je bilo več, toda vreme jim ni dovolilo večjih tur. Vsi člani AO pa so pomagali pri vodstvu izletov. Plezali so Špičkov graben — 4 naveze, smer Jesih — Potočnik — I naveza. Ponovili pa so tudi direktno smer (V) v južni steni Rušice (Kunstelj—Širok). To je sedaj šele druga ponovitev zelo lepe smeri iz leta 1948. Ima precej težak sestop.

Da lahko mladinci organizirajo tabore, se imajo v prvi vrsti zahvaliti vrhniškim podjetjem (Kovinarska in Žito), ki jim nudijo pomoč pri prevozi. Ker se vse dela prostovoljno, ni čudno, da je cena oskrbe tako nizka.

Vodja tabora in izletov je bil Janez Kunstelj, pomagali pa so mu še Andrej Pajnič in Boža Leskovec, ki so vsi člani sekcije AAO na Vrhniki. Zelo koristna je bila tudi pomoč članov UO PD Vrhnika, ki imajo veliko razumevanja za delo z mladino.

Janez Kunstelj

TABOR VRHNIŠKIH PIONIRJEV NA PLANINI NAD VRHNIKO

V želji, da bi bil dom vrhniških planincev na Planini (733 m) čim bolj izkoriščen, je MO organiziral tabor za najmlajše od 24.—31. julija t. l. Tak tabor naj bi bil vsako leto, da bi se iz njegovih udeležencev rasli mladinski vodniki in bi bil nekakšna osnovna planinska šola med počitnicami.

Dom je zdaj še zelo majhen — komaj 15 ležišč ima, tako da smo morali nekaj prijavitelcev celo zavrniti. Pod vodstvom Bože Leskovec, člana UO MO, je teden mladim zelo hitro minil. Prirejali so izlete v bližnjo okolico, v Zaplano, na Ulovko, v Jamnik, Stari mlin, v Mizni dol. Zvečer so bila na vrsti predavanja iz gradiva za osnovno planinsko šolo. Na koncu tabora so se dogovorili za izlete v jeseni in pozimi. Vsak naj bi povabil svoje prijatelje, tako da bi bili izleti množični.

Dom na Planini nad Vrhniko še ni uradno odprt, verjetno pa bo še letos. Stoji poleg razglednega stolpa, ki nudi čudovit razgled na vsa ljubljanska kotlina, proti Slivnici in Snežniku ter na vso skupino Kamniških planin in večji del Julijskih alp. Dom je obdan od prostornih gozdov in do njega drži še kar solidna cesta. V bližini doma (15 min.) so prekrasna smučišča na Ulovki nad Jamnikom. Verjetno bo že v letošnji zimski sezoni organiziral mladinski odsek smučarski tečaj.

Janez Kunstelj

PLANINSKI TABOR V VRATIH

Tudi letos je bil v Vratih mladinski planinski tabor z udeleženci iz vse Slovenije, Avstrije in Anglije. Tabor, oziroma tečaj za mladinske gorske vodnike je potekal v dveh izmenah in proti pričakovanju so imeli udeleženci druge (14.–24. VIII.) lepše vreme. Tako so se lahko tudi tisti, ki so bili tokrat prvič v gorah, in tisti, ki so po končanih turah stekali zaradi žuljev, naužili lepote, ki nam jih nudi le gorski svet. Hrana je bila okusna, 3000 S din, oziroma 5000 S din pa prav tako ni pretirana vsota niti za tiste, ki si ne morejo privoščiti počitnic kje drugje. Prvi večer je bil prav tak kot pri ostalih taborih: postavljanje šotorov, opazovanje okolice, sklepanje poznanstev in podobno. Stari prijatelji so se zbirali v gručo, peli in se živahno pogovarjali. Kdor ni poznal nikogar, je sedel na svojem nahrbtniku in ugibal, kako si bo poiskal tovariša. Ko se je nad dolino Vrat začel spuščati mrak, so bili na jasi nedaleč od Aljaževega doma že razpeti šotori, ki so sprejeli vase živahne in samotarske tabornike. Kdor je imel s seboj malo odej, je dobil posteljo v koči blizu doma, kjer je bila tudi kuhinja za ves tabor. Zjutraj so prispeli še zamudniki in tako se je tabor oziroma tečaj pričel že s prvo turo pod severno triglavsko steno. Na tej turi, ki naj bi pokazala zmogljivost posameznikov, se je čez sto mladih planincev že strnilo v neolčljivo celoto. Razen medsebojnega tovarštva so že vsi vedeli, da je tehnični vodja tečaja tovariš Vid Mesarič, da je treba pazljivo prisluhniti piščalki tovariša Melanška, da mora vladati v taboru red, in še, in še. Na tej turi so nekateri prvič videli oba spomenika gornikom, ki so žrtvovali svoje življenje za lepšo prihodnost svojega naroda, in tistim, ki jih je gora zahtevala za svoj žrtvenik. O teh junakih gore molče.

»Le kadar vihar govori in plazovi hrume, slišiš ime, neznano ime – imena slišiš, mnogo imen iz sten, belih sten, večnih kot spomenik ...«

Naslednji dan je že ob 5. uri zjutraj iz tabora krenila dolga kolona na Pogačnikov dom pri Kriških jezerih. Tura je bila vsekakor zahtevnejša od prejšnje, zato je bilo potrebnih tudi več opominov. Kar težko so se nekateri privadili na to, da se med hajo kolona ne sme trgati, da se ne sme prožiti kamenje, poskakovati in govo-

riti – posebno zadnja prepoved je nekaterim povzročala težave. Toda tovariši Vid, Jože, Andrej in Janez so kmalu naredili red, tako da so tudi najbolj žejni svojo željo po vodi izpovedovali le še polglasno. Večina je ostala na Kriških podih, nekaj pa nas je nadaljevalo pot na Razor, ki nam je ves v meglenih tančicah kdaj pa kdaj le odkril svoje skalne grebene in nam hojo končno bogato poplačal s čudovitim razgledom. Navzdol je šlo mnogo hitreje, saj nam je pot skrajšalo obsežno melišče. S Kriških podov smo se vračali preko Sovatne in opečeni od sonca, pa vendar nasmejani smo pripeli v tabor. Kot nagrada nas je čakal taborni ogenj, ki pa žal ni razveselil vseh, saj so bili nekateri preveč utrujeni, da bi lahko spanje preložili vsaj za pol ure.

Sledil je dan oddiha. Zjutraj seveda obvezna telovadba, pri kateri je bilo razen stokanja slišati tudi pokanje prezočih hlač (posebno pri dekletih), kasneje pa so sledila predavanja za tečajnike. Dežurni so pripravljali drva, dežurne pa so pomagale v kuhinji. Nekateri so bolele noge, druge rame – pač pomanjkanje kondicije. Za naslednji dan je bila planirana tura na Triglav, toda noč je prinesla s seboj dež in tako nas je šele 19. avgusta jutranje sonce našlo na poti. Za tiste, ki so šli tokrat prvič na vrh Triglava, sta tokrat skrbela še tovariša Danilo in Mirt, ker so bili precej nemirni. Pa bilo jim je odpuščeno, saj so si toliko časa želeli priti na naš najvišji vrh in ta dan se jim je želja izpolnila. Kako naj bi molčali, ko pa so, posebno najmlajšim, kar žareli obrazi od sreče. Sonce se je že pomikalo proti zahodu, ko smo na Doliču pili čaj. Mrak nas je zajel že pred Luknjo, tako da smo prišli v tabor precej pozno. Ni moč opisati, kako nam je teknil slivov kompot in nato še večerja. Tokrat je bilo ob tabornem ognju že bolj živahno, čeprav so se kmalu pričele zapirati oči in je do 22. ure večina tabornikov že spala. Naslednji dan je spet prinesel nekaj predavanj, čiščenje tabora, pomenek o turi in seveda – nego žuljev. Zdaj ni bilo več težko ločiti tečajnikov od tabornikov; v njihovih šotorih so se grmadile knjige, njihovi pogovori so se sukali okrog izpitov, taborniki pa so brezskrbno igrali odbojko in se sončili.

Največ udeležencev je bilo iz okolice Nove Gorice in Senovega, zastopani pa so bili tudi vsi ostali predeli Slovenije, tako da je bilo prav prijetno in zanimivo prisluhniti njihovi govorici.

Tečajniki so med drugim poslušali predavanja iz dinamike, organizacije, gostev, meteorologije, prve pomoči in GRS. Najbolj so se zanimali za praktični del pod vodstvom tovariša Danila. Za učenje vzolov je marsikateremu rabila vrvica od nahrbtnika ali vezalka. Nagloma je bil tu torek, ko naj bi bila tura na Škratlato. Nekateri so bili preveč ožuljeni, druge je bilo strah, skratka – kolona je bila ta dan precej kratka. Toda zato nismo bili prav nič manj navdušeni. Triglav je zanimiv, ker je naš najvišji vrh; toda Škratlata privlači zato, ker ni pretirano zavarovana in ker lahko na njenem vrhu res čutiš tisti gorski mir in neokrnjeno lepoto, ki je Triglav nima več. Zato smo se dvignili približno do 2000 m, se je vlažna gorska megla končala in kot začarani smo vpijali vase lepoto, s katero nas je nagradila gora. Tik pod nami je bilo morje megle, ki se je razprostiralo, kolikor daleč nam je segal pogled. Iz te beline so se dvigali najvišji vrhovi kot otoki in pomoli in zdelo se je, kot bi se nasmihali soncu, ki je pripekalo s sinjega neba. Najsi je žareče oko še tako iskalo v sinjini oblček – ni ga bilo moč najti. Molčali so in zrli to čudovito pravljico in zdelo se nam je, da sanjamo. Toda ura je neusmiljeno tekla naprej in morali smo nadaljevati pot do stene. Tu smo z užitek omajšali nahrbtnike, nastregli nekaj ledeno mrzle vode in se še enkrat zazrli v megleni ocean. Nekateri so ostali pri nahrbtnikih, ostali pa smo odrinili. Toplo sonce nas je spremljalo prav do vrha, kjer smo polegali po skalah in se sončili kot martinčki. Vsakdo je z nekim spoštovanjem vzel v roko svinčnik in se vpisal v knjigo. Sosednje vrhove je odgrinjala in zagrinjala megla, fotoaparati so škrtali in oči so žarele. Kar težko je bilo spet misliti na povratek, ki je bil prav tako vesel in srečen. V tabor smo se vrnili še pred 18. uro, tako da smo še pred tabornim ognjem uspeli pripraviti tiste, ki so ostali doma, kako žal jim je lahko. Ta tura je bila za večino za letoš slovo od gora, zato je bilo ta večer ob ognju nadvse prijetno. Slišati je bilo dovipe, smeh, večkrat pa je v noč zadonela pesem in se kot uspavanka vsemu lepemu in neokrnjenemu izgubila v temnih vrhovih smrek. Naslednje dopoldne so se tečajniki učili, ker so bili ob 16. uri izpiti. Bilo je precej nepotrebnega strahu, saj so morali tečajniki obvladati snov, ki jo obvlada kar precej povprečnih planincev. Temu izpitu se bo pozimi pridružil še zimski del na Vršču. 24.

VIII. je torej odšlo iz Vrat skupno s taborniki tudi 30 bodočih mladinskih vodnikov.

Vedno bomo hodili v gore in se opajali ob pogledu na čudovite cvetove planik, prepadne stene skalnih labirintov, kristalno čista jezera in trope gamsov. Gore so nas zvale v svoj objem in ljubezen jim hočemo vračati. Ob koncu pa še upanje, da bomo prihodnje leto spet skupno merili kraljestvo »snežnikov kranjskih sivga poglavarja« in ob tabornem ognju vnovič zapeli:

»Očnica, očnica
tvoj cvet je bel,
bel kot melišča
in bel kakor sneg ...«

Marija Lipovšek

HRIBOVŠKE KMETIJE-PENZIONI, to je ena od ponudb turistično razvite Avstrije. Samo na Štajerskem je 1300 takih kmetij, ki skupno nastopajo na turističnem trgu, izdajajo svoj propekt v obliki brošure, v kateri je popisano vse, kar tujca, ki si zaželi dopust v kmečkem okolju, zanima: kje kmetija leži, kako se do nje pride, kje je najboljše prirodno kopališče (reka, potok, jezero), koliko sob, koliko postelj je na razpolago, in seveda cene. Pri nas do take brošure najbrž še ne bo kmalu prišlo in najbrž ne do take sistematične ponudbe. Treba pa bi bilo na to bolj misliti, kadar teče beseda o našem gospodarjenju s hribovskim prostorom.

PILATUS, pokrajinski simbol mesta Lucerna v Švici, je že zdavna znana in zelo obiskovana gora. S Pilatom ni imela nikoli opravka, čeprav o tem krajevne pripovedke mnogo vedo povedati, pač pa ima že desetletja opravka s turisti, ki ne vedo, kako se je treba obnašati v naravi. Je pa kljub temu srečna gora in ji pravijo »najčistjša«, ker je na njej vsako leto velika »čistka«. Prostovoljci, ki jih organizira SAC in direkcija železnice na Pilatus, vsako leto pobirajo proč vržene ostanke civilizacije in to vsako leto na drugem sektorju. Vsekakor upoštevanja in posnemanja vredno, čeprav turističnim nomadom taka prostovoljna akcija najbrž ne gre prav nič do srca.

SPREMEMBE SVETA vznemirjajo estete že lep čas. Odkar pa je skrajšala čas železnica, za njo še avto z modernimi avtocestami, je strah estetov še večji,

včasih že blizu obupa. Iz tega strahu se je rodilo varstvo narave, ki po svoje pomeni silno propagando za planinstvo, za prvobitne pokrajine, ki v planinah še dolgo ne bodo ogrožene, samo najti jih je treba. Eno takih gorskih področij so med drugim ledeniki, ki bodo še dolgo nespremenjen naravni svet, zanimiv za glacialne geologe, klimatologe in morenske botanike pa tudi za vse nestrokovnjake, ki imajo oči za snovanje narave. Poseben čar imajo ledeniki za tiste, ki imajo oči za »glacialno estetiko«, ki obstoji v oblikah, barvi, osvetljavi, arhitektoniki in strukturi ledu. Led ima elegantne linije, blage nagibe, okrogle vrtače, vse brez ostrih robov in oglov. Je pa tudi brez vsake estetike, kadar ga razmoči sonce, kadar se pomeša z drobirjem in umazanijo, ki se nabere bogve odkod, in je vse eno samo ledeniško močvirje. Bel, bleščeči ledeniki nudijo od blizu vse mogoče barve in osvetlitve, od črnine do ščemeče beline. Veter je arhitekt, ki se na ledeniku nikoli ne utruji in pri delu ne preneha zvižga. Pomagajo mu temperaturne razlike, sparina in soparica, zmrzal in mrz. Kakšne tvorbe, velike in majhne, sreča ledeniški popotnik: silne opasti, obokane razpoke, filigranske kristalne oblike, srebrno ivje in inje, serake, penitentes, ledeniške puče in vodnjake v vseh mogočih svetlobnih pojavih, eno samo menjavo med lepoto in »grdobom«. Ta zadnja mnogim ustavlja korak, da nikoli ne uzro prvobitnih razmer na ledenikih.

T. O.

STOTI ODMEV Z GORA

V torek 20. junija 1965. leta je bila na II. programu RTV Ljubljana prva planinska oddaja »Odmevi z gora«. Od takrat pa do jubilejne stote oddaje dne 25. junija 1967 se je pred mikrofoni zvrstila dolga vrsta naših gornikov, planšarjev, gorskih stražarjev, alpinistov, funkcionarjev in nedeljskih izletnikov. Praktične napotke za planince so dopolnjevale poučne misli in poetične besede prof. Marjana Krišlja, urednika in mentorja te oddaje. Osnovni pomen teh oddaj je pravzaprav prodor planinske misli v radijski eter. S tem je planinska misel dobila novo okno v svet do vsakega planinske besede željnega poslušalca. Izbrana vsebina teh oddaj, ki se ne ustavlja samo ob veličasnem anfitratu

gora, ampak zna prisluhniti tudi ubranim občutkom človeka, ki se mu pogled mudi na njih, pove, da nosijo odmevi z gora marsikaj poučnega in vzgojnega zlasti naši planinski mladini. Da planinstvo le ni samo opevanje lepote, so v radijskih odmevih dostikrat poudarjale izkušene besede nosačev in oskrbnikov, ki si v gorah služijo svoj kruh, funkcionarjev planinskih društev, ki skrbijo za razvoj planinstva, pa tudi opombe o gorskih nesrečah. Tako je oddaja dobila tisto pravo realno podobo planinskega okolja, ki ga zrel obiskovalec gora pričakuje in želi. Kulturno-idejno višino so si odmevi pridobili z zaustavljanjem na vprašanjih okoli varstva narave, tega najobčutljivejšega refrena planinske sedanjosti, ki se mora vedno znova bojevati za človeka in proti človeku. Pri tem pa se tema varstva narave ne omejuje zgolj na vzgojne besede o prepovedi trganja alpskega cvetja, ampak tudi na obnašanje v gorah, ki se premnogokrat še križa s pojmovanjem gornišva. »Odmevi z gora« so tako ubrano zajeli kulturno panoramo našega planinstva z reportažnim zapisom z gora, zato uredniku in sodelavcem lahko samo čestitamo in želimo nadaljevanja.

Čeprav so »Odmevi z gora« na sporedu ob torkih zaenkrat samo na II. programu, pa bi priporočali planinskim društvom, da zato na oddajo opozorijo svoje članstvo in sodelujejo z urednikom pri zbiranju gradiva, misli in objav.

Jubilejna oddaja je hkrati delovni jubilej urednika te oddaje. Tov. Marjan Krišelj je poznan kot planinski predavatelj z odličnimi barvnimi diapozitivi in magnetofonsko spremljavo z izbranim tekstom. Vrsto let je tudi sodelavec Planinskega Vestnika. Kot mentorja in organizatorja »Odmevov z gora« ga je skupščina PZS imenovala za člana glavnega odbora PZS.

Tone Strojnik

PLANINSKA TRANSVERZALA

Založba »Mladinska knjiga« je v letošnjem letu ustregla vsej planinski javnosti z izdajo dveh planinskih knjižic, ki smo jih že dolgo pogrešali v planinski zbirki. Prva edicija je ilustriran vodnik po slovenski planinski transverzali, delo tov. Ivana Šumljaka in tov. Mirka Kambača. 48 izbranih barvnih posnetkov z najlepše od planinskih poti po naših gorah in z na-

slovno sliko – Aljaževskega stolpa – v sliki in besedi v zložljivi žepni izdaji podaja kratek opis hoje od Maribora prek Pohorja, vzhodnih Karavank, Grintavcev, zahodnih Karavank, Julijcev in primorskega hribovja do slovenske obale. Tako se je pisanemu vodniku o slovenskih gorah v založbi PZS pridružila še barvna izdaja te poti, za katero smo planinci res hvaležni tako avtorjem kot založbi.

Posebej težko smo pričakovali izdajo naših najlepših gorskih cvetic v krasni fotoreprodukciji znanih botanikov in fotografov: prof. Petkovška, Wraberja, prof. Ravnika, Aljančiča in Cimermana s spremno besedo tov. Toneta Wraberja. Poljudni tekst pove vsakomur nekaj ekoloških podatkov o vsaki planinski cvetici v naravnih barvah. Tako ima izdaja praktični in poučni namen za šolsko mladino, za gorske stražarje, pa tudi starejši planinci jo bodo radi vzeli v roke.

Obe izdaji sta izšli tudi v tujih jezikih in bodo tako tudi tuji gostje s pridom posegli po njih. Obenem služita kot odlična vizuelna propaganda za naš gorski svet.

Tone Stojin

VODNIK PO TRIGLAVU IN NJEGOVI SOSEŠČINI

Na veliko zanimanje iz tujine za le-pote in bivanje v naših gorah je komisija za stike s tujino pri PZS priredila broširan opis potov prek Julijskih Alp v nemščini in angleščini. S to izdajo smo zaključili obdobje, ko smo na vprašanja iz tujine morali za podatke o našem gorskem svetu priporočati Schönerjev vodič po Julijskih Alpah. Nov vodnik v izbranem tekstu, ki ga je pohvalila že kritika iz tujine – dokazuje, da je »Triglav« kot se priročnik imenuje – nekaj več kot samo prospekt Julijskih Alp. Tiskan v offset tisku in v ovitku iz finega rumenega papirja opisuje gorsko pot iz Planice prek Jalovca po slovenski transverzali čez Vršič, Prisojnik, Razor, Kriške pode na Triglav, na Sedmera jezera, preko Komne na Vogel in v Bohinj, povsod s priključki in dostopi na opisano pot. S tem je bila pravzaprav dana osnova morebitnim bodočim priročnikom tudi v knjižni izdaji.

Sedanji priročnik je v prvi vrsti namenjen tujim potovalnim agencijam, planinskim organizacijam in posameznikom. V manjši količini pa bo napredaj tudi v naših najbolj obiskanih visokogorskih postojankah. S to izdajo

smo tudi naš gorski svet v lefu mednarodnega turizma sicer skromno pripravili za obisk tujih planincev, ki jim lepote naših planin niso ostale nezane.

V priročniku je podan opis Jugoslavije kot turistično planinske dežele in posebej še Slovenije, oris dejavnosti Planinske zveze Slovenije ter informativni podatki o prihodu v našo deželo.

Na enak način namerava komisija za stike s tujino pri PZS pripraviti tudi priročnik za Kamniške Alpe.

Tone Stojin

NOV ZEMLJEVID BOHINJSKIH IN FUŽINSKIH PLANIN

V založbi PZS in tehnični obdelavi AFOS je izšla karta bohinjskih in fužinskih planin, ki v merilu 1 : 20 000 v večbarvnem tisku in v petih jezikih nazorno predstavlja Bohinj in njegovo ožjo sosesčino. Pri razmahu bohinjskega turizma je ta karta planinski prispevek več kot praktični sopotnik domačemu in tujemu turistu. Dobra kartografska tehnika z vrčnanimi potmi, kočami, hoteli, žičnicami in pokrajinskimi reliefom obeta, da bo PZS nadaljevala s tako kartografsko dejavnostjo tudi za ostala gorska področja.

V podobni kartografski tehniki, merilu, obdelavi in manjšimi dopolnitvami bi planinci želeli kmalu dobiti tudi karto Triglava in njegove sosesčine, Vršič z okolico, ožjo skupino Grintovcev itd. Pri bodočih izdajah, ki bodo skoraj gotovo sledile, pa bi svetovali, da bi se označevala še smučarska pota in plazovita področja z modro barvo, ki je v karti itak navzoča in ne bi terjala dodatnih tiskarskih stroškov. Tako bi karta pridobila tudi s staljišča zimskega turizma in turnega smučanja, ki še ni v takem razmahu, kot bi si želeli. Morda bo taka karta vzpodbuda za množičnejše planinstvo tudi pozimi. Prazen prostor na hrbtini strani karte bi se v kratkem tekstu lahko izpolnil s podatki o planinskih kočah, dostopu do njih, naravnih zanimivosti in opisu potov. Tako bi na eni strani prazen prostor lahko služil kot pisan vodnik izletov, na drugi strani pa kot zemljevid.

Prav tako naj bi se v bodoče izogibali vrhu manjših zemljevidov v večji karti, saj bi npr. meje triglavskega narodnega parka lahko vrisali na večji karti sami v zeleni barvi, ki je že tako navzoča. S tem bi povečali orientacijski plan karte in pridobili nova področja. V tem primeru sta to pod-

ročji Črne prsti in Pokljuke, ki sta zanimivi izletniški točki. Sploh pa bi svetovali, naj se že v naprej geografsko-planinsko primerno razdelijo področja, da bi bodoče izdaje planinskih kart čim smotrnejše in krajevno povezano zajele naš gorski svet.

Nova karta bohinjskih in fužinskih planin pa vsekakor predstavlja napredek in vzpodbudo.

Tone Stojin

»TATERNIK« je glasilo poljskega Visokogorskega kluba. Ima 2700 naročnikov. Izhaja 60 let. Bil je edini poljski časopis, ki je izhajal tudi med vojno, ko so Nemci pod smrtno kaznijo prepovedali celo hraniti časopis. Do l. 1966 je Taternik izhajal v založbi VK, zdaj pa je v rokah založbe Prasa. Urejuje ga Josef Nyka. Redakcija je l. 1967 vzpostavila zvezo tudi z našim uredništvom. Tudi glasilo kaže svetovno raven poljskega alpinizma.

T. O.

FELICE BENUZZI, FUGA SUL KENYA (Beg na Kenijo). Knjiga ima 350 strani. Izšla je pri založbi v Bologni že drugič. Leta 1952–1953 je izšla tudi v Angliji in ZDA. Primerjajo jo najboljšim avanturističnim zgodbam po vojni (celo Kon-Tikiju). Pisatelj je prišel v angleško ujetništvo, ko so Angleži pospravili s italijanskimi kolonijami v Afriki. Po mnogih preselitvah je prišel v tabor 354 pri Nanyukiju na severozapadnem vznožju gore Kenije. Taboriščno življenje mu je leglo na dušo in zato si je izbral visoki cilj: ubežati iz tabora in priti na vrh Mt. Kenia. Poiskal si je dva tovariša, spravilo so skupaj hrano in opremo in ušli čez reko Nanyuki, hoteč priti po smeri Shipton-Tilman do vrha Batian (5195 m). Ker pa so bili v slabi kondiciji, so prišli le do pod vrha Petit Gendarme, dva sta nato prišla še do Lenane (4970 m) in sta na tem stranskem vrhu zasadila italijansko trikoloro. Pisatelj priznava, da so kasneje italijanski ujetniki v Keniji in Indiji naredili v vojnem času pomembne ture, seveda šele po premirju 8. septembra 1943. leta. Vodstva taborišč so jim to dovolila in jih podpirala s hrano in s sredstvi.

Knjiga vsebuje seznam vzponov na Mt. Kenijo in bibliografijo o njej.

T. O.

VELIKA RAZPOKA je naslov filmu, ki je narejen po romanu francoskega planinskega pisatelja Roger Frison Rocha »La grande crevasse«. Film so snemali še tedaj, ko je živel Herman Buhl, ki so ga izbrali za glavnega igralca v

nemško-francoski koprodukciji. Ko je Buhl ostal na Čogolisi, so s snemanjem prenehali. Zdaj je založba Arthaud izterjala svoje pravice, vendar ne lahko, čeprav je bil za njo avtor R. Frison Roche sam. Film bo zdaj snemal Pierre Tairraz iz Chamonixa, o katerem trdijo, da svoje publike doslej še ni razočaral.

T. O.

ČUDEŽNA PANORAMA SEDMIH ALPSKIH DEŽEL je naslov delu C. Beranna, mednarodno priznanega tirolskega umetnika, ki je doslej v Lansu pri Innsbrucku izdelal že 300 različnih panoram, med drugim tudi himalajsko. Avstrija, Nemčija, Švica, Francija, Italija, Jugoslavija in Monaco so se l. 1954 dogovorile za skupno propagiranje Alp, predvsem onstran Atlantika. Alpska panorama naj bi tej propagandi najbolj rabila, saj bi jo razmnožili v milijonih izvodih in jih kolportirali predvsem v ZDA in Kanadi. Berann je delal to panoramo samo 10 mesecev. Obsega v merilu 1 : 500 000 ves alpski prostor od Provencalskih Predalov na Neusidler See, od švabsko-bavarske nižine do Padse in to z gledišča astronava, ki v jasnem dnevu gleda s severa proti jugu. Jadran z Dalmacijo in njenimi otoki, Apenini, Ligurska obala, Francoska rivera, morseillsko področje in dolina Rodana, vse to je na tem čudežu panorame s površino 200 × 120 cm.

T. O.

IKARU PODOBNE EKSISTENCE, pravi Hans Thoma, da so med alpinisti. Njihove peruti često odjenjajo v snežnih metežih in drugih nevarnostih. O Ikaru je v zvezi z alpinizmom govoril pred 12 leti francoski alpinist, filmar in publicist Samivel. Francoz Exupéry, znan po opisovanju izjemnih značajev v izjemnih situacijah, pravi o alpinistih, da svoje »linije moči« vrisujejo v vertikalne koordinatne sisteme izvijajočih sten iz golega veselja do čiste »avanture«. Greitbauer, dunajski filozof, čigar razprave o alpinizmu spremljamo več kot 10 let, pa je poskrbel za strokovno sodbo o povprečnem alpinistu, ki ni nujno »blazno« slavohepen ali narcisovski bedak ali lahkomišel avturist: Alpinizem je po njegovem dejavnost, ki kompenzira izumetničeno, zmehanizirano življenje današnjega človeka v službi in zunaj nje. Seveda »ekstremne eksistence« niso od včeraj, le način, kako se je »sproščala napetost eksistence« je bil v prejšnjih časih drugačen. Tudi v Whymperjevih, Scottovih in Amundsenovih časih so govorili o »epigonih brez tvorne moči«.

Danes z Greitbauerjem lahko trdimo, da je Maduschka po krivici tožil po epigonih, ki so bili »prepozno rojeni«. Vsaka generacija izpolnjuje življenje na svoj način in s tem za naslednike ustvarja razne nove situacije. Verjetno je tu Greitbauer povzel misel za španskim filozofom Ortego y Gasset, tako čislanim med obema vojnama, da vsako novo življenje gre preko roba prejšnjega. Vsak današnji Jazon išče svoje zlato runo, kjer pač hoče. Če je pri tem epigon, se ne odloča v času, v katerem živi. — Tako je z moderno filozofsko mislijo poskrbljeno, da je alpinizem, čeprav ga goji razmeroma malo ljudi, vštet med značilne sodobne pojave, ki jim velja posvetiti pozornost znanstvene filozofske raziskave. Z njo je o njem na moderen način povedano to, kar so razmislili že ideologi alpinizma ob koncu prejšnjega stoletja in med obema vojnama.

T. O.

GRAND CORNIER (3961 m) ima dokaj znano severovzhodno steno, ki sta jo 8. avgusta preplezala Francoz Lucien Davies (danes vpliven organizator francoskega planinstva) in Jacques Lagarde. Po 25 letih so Švicarji Pierre Feune, André Hermann in Jean Jacques Hänggi smer preplezali od 2. do 5. februarja 1967.

GRANDES JORASSES pozimi — to je še vedno nedosežen cilj, vendar močno načet. Od 13. do 15. februarja 1967 je mednarodna naveza Angleža Robert Baillie, Brian Robertson in Francoz Michel Marchal preplezala osrednji stebel v tem zidu, ki šteje tudi med najtežje smeri v Alpah. Kot prva sta ga 28. do 29. junija 1935 preplezala Nemca Martin Maier in Rudolf Peters. Prvič so pozimi preplezali tudi Torre Trieste, 650 m visok zapadni raz (V), in sicer naveza Redaelli in Massimo.

HEINRICH KLIER je bil v prejšnjih letih v tej rubriki večkrat omenjen kot alpinist in planinski pisatelj. Napisal je tudi nekaj dram in drugih tekstov. Med vojno je bil na raznih frontah, med drugimi tudi v Jugoslaviji (v Bosni). Italijani so ga v odsotnosti obsodili na 28 let ječe zaradi atentatov v Južni Tirolski. Klier živi namreč v Innsbrucku, kjer je — na prvi pogled — center tirolskega irendentizma. Zadnje čase se Klier ukvarja tudi s poslovnimi zadevami okoli žičnic.

30 PLEZALNIH VRTCEV imajo v Zahodni Nemčiji in to ne samo v bližini

Alp, marveč tudi v severni Nemčiji, pri Osnabrücku, Hannoveru in kar šest vrtcev v centru Poruhurja, enega tudi blizu danske meje v Schleswig-Holsteinu. Večina vrtcev ima v bližini prenočišča za mladino. So lahko dostopni, za nekatere so napisani tudi plezalski vodniki.

MEDNARODNO VODNIŠKO ORGANIZACIJO so l. 1966 ustanovili v Sionu v dolini Rodan francoski, italijanski in avstrijski alpinisti. Bolgarija, ki ima nacionalno vodniško organizacijo, je pristopila kot prva članica mimo onih, ki so dale pobudo za ustanovitev. Naslov organizacije je »Union internationale des Associations de guides de montagne«. Namen zveze je, da prilagajajo statute nacionalnih vodniških organizacij in vsklajajo vodniške tarife. Podpirala bo tudi vodnike, ki bodo opravljali svoje delo zunaj svoje države, in jim nudila v primeru potrebe svojo pomoč. Političnih in konfesionalnih problemov ne bo načenjalo, posvečala se bo le stikom med vodniki in utrjevala njihovo tovarištvo. Vsake štiri leta bodo volili drugega predsednika in to vselej iz druge države. Sedaj je predsednik Francoz slovečega imena — Roger Frison Roche.

PLEZALNO ŠOLO V LIVERPOOLU smo že omenili kot svojevrstno rešitev za trening alpinistov. University Mountaineering Club je po ideji Billa Slaterja eno steno športne hale spremenil v alpinistični rekvizit, v surogat stene s kamini, previsi, strehami, z raznimi vrstami oprimkov in stopov, visokih kakih 13 m. Seveda je to samo tehnični trening, saj se vrši pod streho, blizu bazena in raznih drugih športov, ki se jim liverpoolski študentje med plezanjem lahko posvečajo.

JACQUES BATKIN, francoski plezalec, ki je l. 1964 preplezal Mount Huntington s pokojnim Lionelom Terrayem, se je 31. januarja 1967 smrtno ponesrečil na Mt. Mc. Kinleyu na Alaski, 15 km severozapadno od Huntingtona. Padel je v razpoko, ko je prenašal težko breme iz vznožja tabora v višini 2286 metrov na višji tabor 2470 metrov. Ker je pri tem dobil hude poškodbe na glavi, je bila smrt v tistih razmerah neizogibna.

AIR je gorovje v severni Nigeriji na robu Schare. Marca 1967 so se skozi Tunis napotili v Air Italijani Aletto, Claus, Consiglio, Crepez in Del Bianco. 3000 km so z landroverjem in

VW kombijem naredili skozi Saharo in dosegli končno vzožje 2000 m visokega granita, ki se dviga naravnost iz puščave. Preplezali so najprej Atbutut in Igurjer v skupini Todra, nato pa več prvenstvenih smeri v skupini Araoua. Enega od vrhov so imenovali po Donatu Zeni, alpinistu, ki se je ponesrečil v Stegerjevem razu.

ZIMSKI PRVENSTVENI VZPONI v Dolomitih so na dnevnem redu. Zimski vzpon je navidez izhod v sili, za tiste, ki bi radi plezali v deviškem gorskem svetu. Večji del jim zimski vzpon to tudi nudi, vselej pa ne. Zavis seveda tudi od vremenskih razmer. Vrsto takih vzponov je opravila tržaška naveza W. Romano, F. Janovitz in T. Ogrisi: v Sextenskih Dolomitih Hochbrunnerjevo zajedo, v Cadinih pa južni raz Campanile Dülfer. V Moiazzi so šestice v jugovzhodni steni preplezali Constantini, Rossi in Contini. Več novih smeri, pretirano iskanih in raznih korektur iz direktnih in direktissime, iz direktissim v superdirektissime pa vrže na dan sleherni plezalska sezona, tudi letna.

MONT BLANC DU TACUL je imel 25. do 26. marca 1967 v gosteh trojico plezorcev. Bili so 28-letni Poljak Eugeniusz Chrobak, Francoz Michel Marchal in Švicar Marcel Schneider. Preplezali so VSV steber, vendar se jim vzpon ne šteje v zimsko turo, ker so plezali v prvih pomladanskih dneh. Isti steber so že leta 1966 poskusili pozimi preplezati Čehi. 27. marca sta bila v njem Chrobak in Michalski, pa sta tudi prišla do gornje tretjine in obrnila. 800 m visoki steber (V+) je leta 1936 prva preplezala ženska — Nini Pietrasanta z vodnikom Gabrielom Bocalatte. Kot druga sta steber preplezala deset let zatem R. Michon del Campo in Gaston Rebuffat.

MOUNT MC KINLEY (6193 m) je 1. marca l. 1967 imela prve zimske obiskovalce. Na vrh je prišla ameriška ekspedicija pod vodstvom Grega Blomberga, z njim so bili še Dave Johnston in Art Davidson.

AIGUILLE NOIRE ima v zapadni steni slovito VI+ smer Ratti-Vitale in to od l. 1939. Plezala sta jo tri dni. Vse do letos je veljala kot eden velikih zimskih problemov. 29. januarja 1967 sta v steno vstopila gorski vodnik Angelo Bozzetti in nosač Pramotton. S smučmi sta prišla do Rif. Monzino (2690 m) in tu prespala. Naslednji dan sta šla preko Coll dell' Innominata na

ledenik Fréney ter odločila pod steno opremo. 31. januarja sta vstopila in po dveh bivakih prišla ob 16. uri 2. februarja na vrh (3772 m). 200 m pod vrhom sta pri sestopu spet bivakirala. 3. februarja sta ob 13. uri imela še kaki 2 uri do bivaka »Fauteuil des Allemands«. Zdajci je zdrsnil Bozzetti, odtrgali sta se obe vrvi in padel je 150 metrov globoko. Pramotton je takoj priklical reševalce, toda opravili so samo pogrebno delo.

MARMOLADA DI ROCCA ima v 800 m visoki južni steni znano smer Vinatzer-Castiglioni (VI+). 5. in 6. marca sta jo kot prva pozimi preplezala plezalca iz Innsbrucka Walter Spitzenstätter in Otto Wiedmann. Drugi dan sta imela zelo slabo vreme.

PAGANELLA je gora, visoka kakor naša Raduha. Nanjo je speljana scenično dovršena žičnica iz doline Adiče, prav na vrh, ves čas z razgledom po gornjeadiški pokrajini in pogledom v steno Paganelle, ki je kot nalašč za ekstremne plezalce. Zdaj so jo preplezali tudi pozimi in sicer superdirektissime. Bili so to Južnotirolca H. Holzer in Hans Authier ter Hainz Steinkötter, ki živi v Trentu in se je tam oženil z Italijanko. Plezalci, ki plezajo Paganellino steno, ne morejo trditvi, da nimajo publike. Ker so plezali 12. februarja, ko je na Paganelli v razcvetu smučka sezona in to pred očmi najlepše dolomitske skupine Brenta, publike najbrž ni manjkalo.

CIMA DEL BANCON je znan špič v skupini Civetta. Ima 450 m visoko vzhodno steno. Marca 1967 jo je preplezal Giorgio Redaelli s tovariši kot prvi pozimi. V gornjem delu je to A₄, torej ekstremna tehnična plezarija. Smer sta prva preplezala poleti 1953 Italijan da Roit in Francoz Robert Gabriel. 28. maja je ta smer doživela 2. zimski vzpon. S Seppom Gschwendtnerjem jo je preplezala Daisy Voog, o kateri smo nekajkrat poročali v tej rubriki, med drugim kot zmagovalki severne stene Eigerja. Zdaj je poročena z Leidigom. Vendar je prva »feminile« v Cimi del Bancon zabeležena že od l. 1966. Preplezala je Helga Brunzak z R. Lindnerjem.

ROLAND TRAVELLINI, francoski plezalec, si je naredil ime z najdrznejšimi poizkusi v gorah, tako v Linceul (Grandes Jorasses) in v Eigerju. Pravda, ali je preplezal »mrtaški prt« v levem boku Pointe Walker, je menda zamrznila, medtem pa se je Travellini lotil

še drznejšega načrta: V začetku marca 1967 je vstopil v severno steno Eigerja, da bi sam preplezal spominsko smer Johna Harlina, torej zimsko direktissimo iz l. 1966, ki so jo plezali dober mesec z ekspedicijsko metodo. 31-letni Francoz je v Eigerju našel svoj konec in s tem končal luči in sence okoli sebe.

ŠESTICE so tudi v Karpatih. Iz Romunije poročajo, da so bili l. 1966 romunski plezalci zelo uspešni. Dumutriu Chiru je preplezal steno v Politeile-Pordosului in smer imenoval po romunski armadi. Nicolae Naghi je v steni Pintenilor zmogel kamin Hornul Crinului de Munte. Nicolae Zbircea je prvi preplezal Anot in Purile v Bucigh.

JOSÉ MANUEL ANGLADA je ime španskega plezalca, ki smo ga v preteklih desetih letih morali večkrat omeniti med svetovno plezalsko elito. 7. in 8. avgusta 1966 je v družbi s Juanom Cerdá preplezal v Veliki Cini direktno smer po severozahodnem razu, pač svojevrsten dogodek v steni gore, ki že toliko časa priteguje pozornost tolikih plezorcev. Člana španske GHM Grupo de Alta Montana del Club Montanés Barcelonés v Barceloni, sta imela s seboj tri vrvi, lestve, stremena, deset lesenih zagodov in dve železni, opremo za bivak, vodo in brašno za dva dni. Prvih šest raztežajev sta ocenila IV do V in sta jih zmogla s prostim plezanjem. Potem so prišli na vrsto težji raztežaji, ki so ju prisilili k bivaku. Ko sta si naslednji dan pri izstopu iz idealno izpeljane smeri stisnila roke, jima je bilo toplo pri srcu, ne samo zaradi težav, ki sta jih premagala, ampak tudi zaradi tega, ker sta vpisala svoji imeni v tako steno, v steno, kjer so vpisali svoje slavne smeri Dülfer, Comici, Dímai in za njimi drugi pomembni alpinisti. — José Anglada je stalno »na nogah«. Spomladi 1967 je bil dalj časa v Hoggarju in tam preplezal mnoge znane in neznane smeri.

ZINAL je povsem nov turistični center v Švici, planincem znan kot izhodišče za Zinalrothorn. Leži v višini 1678 m v Wallisu in je v kratkem času zgradil hotele s 440 posteljami, weekende, chalette in športne naprave, med drugim tudi žičnico in tri smučarske lifte. Dobra cesta pripelje v Zinal iz Ayera (1484 m), do tu pa iz Sierra v dolini Rodana. Omogoča tudi pristope na Dent blanche in Obergabelhorn.

T. O.

NEMŠKO-SOVJETSKO DRUŠTVO so ustanovili v Bonnu. Predseduje mu prof. dr. h. c. Ferdinand Friedensburg. V programu nima alpinističnih interesov, vendar pa jih kljub temu lahko pospešuje po členu 2 svojega statuta, ki pravi, da društvo pospešuje vzajemno spoznavanje, sporazumevanje in spoštovanje. Skrbelo pa bo za politične, kulturne in gospodarske odnose med Zah. Nemčijo in SZ z namenom, da se ublaži napetost, ki zdaj vlada med obema državama. V programu so poleg diskusij in predavanj tudi potovanja. V potovanja pa se lahko štejejo tudi planinski obiski.

STOLETNICO USTANOVITVE KANADSKÉ DRŽAVE so slavili 1. julija 1967. K slavnostim je prispeval tudi »Alpine Club of Canada« s tem, da je postavil svoj vsakoletni tabor v območju 6050 m visokega Mt. Logana, v katerem je še vrsta deviških štitritsočakov. Deset najvišjih so slovesno krstili po desetih kanadskih provincah.

PAMIR, kamor so letos vabili Rusi, med drugim tudi Slovence, je bil tudi cilj avstrijske »kombinirane« ekspedicije. 11 alpinistov iz ÖAV, ÖTK in NF je odšlo na Pik Lenina. ÖAV in NF sta bila dolga leta po vojni sprta iz političnih in ideoloških razlogov. Letos je prišlo do poravnave in tako so bili v Pamiru alpinisti v formaciji znamenite povojne avstrijske koalicije med desnico in levico. SZ je k ekspediciji nekaj prispevala, tako da so znašali stroški na osebo komaj 2880 DM.

J. GRAHAM SMITH, profesor na Duke University na kliniki za dermatologijo, je prišel na to, da tablete aspirin omejujejo posledice sončenja, to je, obsevanja z 2900 do 3000 angströmi (ultravioletni žarki). Kdor vzame pol ure pred sončenjem štiri tablete, oziroma v 36 urah vsake tri ure eno tableto aspirina, bo imel manjše reakcije kot tisti, ki se varuje pred učinki istih angströmov z navadnimi mažami.

DR. WALTER HEERING je lastnik založbe, ki izdaja »Alpinismus«, Münchensko revijo. Zdaj je star 65 let in še vedno aktiven. Po rodu je iz Vzhodne Prusije, študiral je na univerzah v Berlinu, Dunaju, Jeni in Greifswaldu. Promoviral je za doktorja filozofije. Mnogo je potoval in se več let posvečal fotorekaciji in pouku fotografije. Od leta 1932 ima svojo založbo, ki se je sprva posvečala predvsem fotorevijam in al-

bumom. Od leta 1963 je založnik alpinistične revije, ki ima mnogo strani zasedenih z modernimi posnetki. Le malo ve, koliko je bilo treba trgovskih in žurnalističnih diskusij, preden se je odločil za tako revijo, ki je takoj prvo leto imela 25 000 naročnikov, seveda deloma tudi zaradi svoje kozmopolitsko-mednarodne usmeritve. Kljub svojim 65 letom še vedno smuča in redno zahaja v hribe, opravlja pa s polno trgovsko dinamiko tudi šefovske dolžnosti pri založbi.

TONI SAILER, znani smučarski dirkač, svetovno znani zmagovalc na zimskih olimpiadah, je danes uvažen poslovni človek, poleg tega pa še vedno interesanten za »komercialni« film. Iz ZDA je prejel letos ponudbo, da nastopi v vlogi Jamesa Bonda. Seveda jo je sprejel.

ZDENO ZIBRIN, slovaški alpinist, ki ima evropski sloves, je pred nekaj leti poročal, da se je alpinizem v ČSR zato tako hitro razvil, ker je mladino vlekel naslov »zaslužni mojster športa«, oziroma klasifikacija alpinistov. Zdaj pa se v Pragi in v Visoki Tatři precej govori tudi o šibkih straneh klasifikacije, češ da zavaja mladino k hitremu osvajanju naslovov na rovaš izkušnosti. Naslov je potreben zaradi odhajanja v inozemstvo, finančne podpore, prostega časa itd. Geslo »novega vala« naj bi bilo: Nazaj k doživetemu alpinizmu! — Novica nas ne sme presenetiti. Ni je stvari, ki bi ne imela slabe strani. Res pa je, da je gotovo tudi klasifikacija v alpinizmu v nekaj letih rodila lepe uspehe čeških in slovaških alpinistov. Gotovo je tudi res, da klasifikacija ni prav nič na poti doživljanju gora. Mnogi zapadni in zapadnjaški alpinisti, ki so spoznali »vzhodni plezalski prostor«, so to že potrdili, čeprav so verjetno hoteli ugotoviti prav nasprotno.

CHAMONIX IN COURMAYEUR sta zdaj že nekaj let povezana s predorom. Turistični strokovnjaki pa tudi taki alpinistični asi, kot je Toni Gobbi, napovedujejo, da se bosta francoski Chamonix in italijanski Courmayeur vsak čas dopolnjevala tudi kot smučarska centra in da bosta v svetovnem turizmu pomenila neločljivo celoto. Courmayeur svoje zimske naprave šele izgrajuje, kot letovišče s stoletno tradicijo se bo tudi kot zimovišče v kratkem lahko do kroja razvilo, čeprav nima toliko naravnih pogojev kot npr. Sestrières, Davos ali Megève. Na prvi

pogled jih skoraj nima; treba pa je stopiti iz centra do vzpenjač, ki neso na Chécrouit in odtod na 2650 m visoki greben Youla. S tega grebena so narejene štiri proge na Chécrouit z višinsko razliko 1000 m in to različnih težavnosti. Tudi spusti s Chécrouita v Courmayeur omogočajo smučarjem vseh razredov primerne užitke. Najbolj znana je pista Nera (črna proga). Že ime samo pove, da gre za zahtevno progo, tehnično zelo težko. Povsem bo urejena šele l. 1968. Seveda to ni vse, kar nudi Courmayeur smučarju, ki si želi visokogorskih spustov. Saj je v neposredni bližini sistem velikih žičnic, ki pristajajo v dolini Val Veni in Val Ferret. Tako npr. žičnica z Géanta, ki omogoča enega največjačnejših spustov v La Palud blizu Entrèves, kraja, kjer se montblanski predor na italijanski strani začne. Cel venec lepih izletov je nabran okoli Courmayeura, bodisi za smučarje garče bodisi za uživce, ki jim je pri srcu samo pot navzdol.

ČO-OJU 1964 je bil naslov himalajske ekspedicije, ki jo je vodil Rudi Rott iz Augsburga. Znana Münchenska revija »Alpinismus«, doslej v zgodovini alpinizma edinstven pojav, je Rottovo ekspedicijo v dveh številkah močno grajala, češ da je bila slabo pripravljena in da tudi vodstvo ni vsega storilo, kar bi moralo, in je tako zakrivilo katastrofo. Po treh letih sta se uredništvo revije in vodstvo ekspedicije sporazumela za poravnavo, revija pa je poravnavo objavila, kakor je tožnik Stammerberger terjal.

MEDALJO PIK LENINA dobi vsak alpinist, ki pride na vrh tega sedemtisočaka (7134 m). Medalja ima tudi številko, ki pove, katerega vzpona se je alpinist udeležil. Na medalji je Leninov portret z lorovim vencem, leva polovica pa predstavlja gorsko skupino. Litavski turistični klub pa podeljuje medalje »snežinke« tistim članom, ki izkažejo v eni zimi pet smučskih tur. Za Litavce je to pač storitev, ki medaljo zasluži.

SMUČARSKI KODEKS za obnašanje dirkačev po smučskih progah ob žičnicah zelo potreben, obsega 10 zapovedi. Razvite alpske države so jih že tudi formalno — pravno priznale in zato je dobro, da jih pozna tudi naš smučar. Zdaj ne gre več za formalno odgovornost, marveč za pravno. Takole se glase ta pravila, ki imajo veljavo zakona:

1. Smučar je dolžan izbrati le tisti spust, ki mu je kos.
2. Smučar, ki vozi v progo, je dolžan ustaviti se in pregledati pisto na vse strani, da ugotovi, ali lahko pot nadaljuje.
3. Smučar je dolžan prilagoditi brzino svojim sposobnostim, težavnostim terena, snegu, vidnosti in ljudem na progi.
4. Smučar je dolžan med spustom stalno opazovati teren in ljudi in smučati tako, da obvozi vsako oviro ali se pred njo ustavi. Velja načelo »vožnje na pogled«.
5. Če se smučar ne more pravočasno umakniti ali zavreti, je dolžan, da se vrne in s tem prepreči trčenje ali zmanjša njegovo silo, če s tem zmanjša nevarnost.
6. Zadnji, hitrejši smučar se mora ravnati po prednjem, počasnejšem. Prednji smučar ima prednost.
7. Smučar ni dolžan paziti na smučarje za seboj.
8. Smučar se ne sme zadrževati na nepreglednem ali ozkem mestu na progi.
9. Smučarji in pešci, ki gredo v breg, smejo hoditi samo na robu proge.
10. Nobeden ne sme na odprto progo puščati živali.

SOVJETSKO-AVSTRIJSKA ALPINISTIČNA ZAMENJAVA teče od 1. 1963 brez zapletov po pogodbi. Stroški za osebo so preračunani na 6800 S din za tri tedne, zamenjava velja za 15 oseb. Letos je Avstrijcem odprl Bezengi, Rusi pa bodo plezali v Wilder Kaiser, Grossglocknerju in v Dachsteinu. Sovjetsko-avstrijsko društvo je omogočilo turistični promet brez omejitev okoli Elbrusa. Avstrijci so gostje v hotelu Itkol, bivanje tu stane za 14 dni 6960 S. Vpliven činitelj pri nadelavanju zvez je avstrijski NF (Prijatelj prirode, ki je letošnjo zimo sklenil »mir« z ÖAV. Oba najmočnejša planinska činitelja v Avstriji sta si bila v laseh zaradi odnosa ÖBJR Österr. Bundesjugendring do mladine ÖAV, o čemer smo poročali v l. 1965).

AKADEMIJO ZA ALPINIZEM IN SMUČANJE imenujejo v Avstriji center, ki ga mislijo ustanoviti za vzgojo in izobrazbo alpinistov in smučarjev. Ing. Fritz Moravec pravi, da je dosedanja planinska vzgoja neenotna, zdaj preveč moderna zdaj preveč staromodna. Razne tehnike, različna oprema in različni nazori o vzgoji alpinistov ustvarjajo tako pisano situacijo, tako nepregledno, da že sama zase pomeni ne-

varnost. V Avstriji so stvari toliko zrele, da je treba priti do enotnih pogledov na osnovno planinsko izobrazbo, na vzgojne metode in opremo. Stvar je v tem, da je treba alpinizem uveljaviti tudi v dobi avtomatizacije in motorizacije. Treba je gledati nanj kot na del evropske kulture in načina življenja, kot na duhovno delovanje posebne vrste. Znanost je alpinizmu utirala pot v pionirski dobi, prav tako pa je zveza med njim in znanostjo upravičena in potrebna zaradi: ugotovitve meteorologije, geologije, medicine, tehnike, fizike se morajo aplicirati tudi na alpinizem. Tudi pedagogika in telesna vzgoja morata doprinesiti svoje k napredku alpinizma, prav tako psihologija in sociologija, ti dve posebej zaradi kompleksa nesreč. Ekonomistično vedo zanima planinstvo kot sestavni del turizma.

Vse kaže, da bi avstrijski alpinistični pedagogi radi vzpostavili mednarodni center za planinsko vzgojo, ki bi ga s svojimi močmi in izkušnjami kot alpinistična velesila zares lahko povzdignili na nivo visoke šole za alpinizem in visokogorsko smučanje.

MOUNT TEMPLE (3550 m) je vrh blizu Lake Louise v narodnem parku Banff. Ima 1500 m visoko severno steno, ki jo že več let naskakujejo najboljši severnoameriški plezalci. Obrniti je moral celo Kalifornijec Yvon Chouinard, baje zaradi kanonade, ki sta jo sprožila kamenje in led. 5 km pod steno se ustavi avto cesta, nato pa steza skozi Rajsko dolino skoro do stene. Na vrhu pa so bili prvi obiskovalci že l. 1894.

MIR V GORAH je naslov objavi, ki oznanja sporazum med ÖAV in NF v Avstriji. Spori med ÖAV, naslednikom nekdanjega DuÖAV, čigar znamenja še srečujemo sem in tja po naših gorah, in Naturfreunde (NF) so zadnja leta prišli do take zagate, da je bilo treba sesti za mizo in se pogovoriti. Ali je to odraz zgolj planinskih potreb ali pa je zdaj tudi politika, značilna za povojno Avstrijo, ne moremo reči. Verjetno gre za oboje. Kratka objava o razgovorih in o kompromisu pravi: »Po poprejšnjih razgovorih je prišlo v Innsbrücku med zastopniki glavnega odbora ÖAV in zveznega vodstva NF do pogajanj, da bi se izboljšali medsebojni odnosi. To želita obe stranki. Obenem naj bi prišlo do sporazumnega sklepa.

Glede tega je bila zagotovljena svobodna odločitev obeh društev. Prišlo je do razprave o vprašanjih, ki zani-

majo obe stranki, in sklenilo se je, da bosta obe društvi izmenjavali izkušnje in dali neomejena priznanja vsemu, kar je bilo doseženega na obeh straneh.

Sporazum obeta, da bo prišlo spet do vzajemne uporabe popustov na kočah obeh društev, ki je bila z l. 1951 omejena. To bo objavljeno v društvenih glasilih.«

Za Prijatelja narave je podpisal zvezni načelnik Proksch, za ÖAV pa l. predsednik Kinzl.

GANGOTRI II. (6599 m) so si v svoj himalaizem vpisali Indijci 20. 6. 1966. Gora je v Garhvalu, ekspedicijo je organizirala univerza Gujarat, finansiral pa jo je tamkajšnji Mountaineering Institut. Šli so po ledeniku Rudragin, ki ga v nekaterih mapah najdemo pod Rudagaira Bamak. Na vrh sta pristopila dr. Bharat Šukla in Rahul Thacker. Na Gangotri I. (6672 m) pa so pet dni zatem prišli štirje Indijci s tremi šerpami. Vodja Nandini Patel je planinski inštruktor na univerzi Gujarat in je v skupini Gangotri že l. 1963 stopil na Sri Kailas (6932 m) in Matri (6721 m). Vsi njegovi učenci so vegetarijanci. 27. 7. 1966 so prišli na vrh Rudragiri (5818 m). Na vrhu so doživeli potres, ki je sprožil mnogo plazov.

Vse kaže, da se Indija tudi v himalaizmu tuga iz spon preteklosti in da njen senzacionalni uspeh na Everestu raste iz množične mreže planinskih klubov, kjer se vzgajajo pogumni možje. Tudi Calcutta Climbers so pod vodstvom Sujit Bosea organizirali ekspedicijo v dolino Basuki, južno od ledenika Caturangi. 22. 10. 1966 so Rose, V. Govindraj, Amar Ray in dve šerpi prišli na vrh Bhagirati Parbat (6856 m). Pri sestopu je prišlo do hude nesreče. Ray in obe šerpi so se smrtno ponesrečili, Govindraj je težko ozebel, Rose pa je bil le lažje ranjen.

KANADA slavi svojo stoletnico, ne glede na politično eskalacijo generala Charlesa de Gaulle, ki je presenetila ves svet, zjezila Anglosase pa tudi mnoge Francoze. 200 kanadskih in drugih alpinistov je po programu, ki ga je pripravljal »Centennial Commission« (Komisija za stoletnico), stopila na 6180 m visoki Mt. Mac Kinley, najvišjo goro v Kanadi. Februarja 1967 je bil v vzhodni Kanadi »International Ski-Jump«. Prvič je na kanadski skalalnici nastopila elita smučskih skakalcev iz SZ, Japonske, Evrope in ZDA. Komisija je organizirala tudi 160 km dolg smučski tek iz Montreala v glavno mesto Ottawo.

PD »LISCA« KRŠKO. Občni zbor društva se je vršil v Tončkovem domu na Lisci 2. aprila 1967 ob proslavi 19-letnice obstoja društva in 15-letnice, kar stoji planinski dom.

Število članstva je v primeri z letom 1965, za 20,9 % padlo, tako da je trenutno vpisanih 620 članov, od tega 56 mladincev in 115 pionirjev. Razveseljivo je to, da kljub padcu članstva število vpisane mladine ni padlo, ampak celo naraslo za 81 pionirjev.

Upravni odbor društva so sestavljali člani iz Krškega in Sevnice in je imel skupno 5 sej in 4 posvete. Izletniški odbor je organiziral izlet v Avstrijo, Švico in Italijo z vzpomom na Piz Palù ob udeležbi 25 članov društva. V naših hribih je bilo 32 skupin članov društva, med njimi mnogi po poteh slovenske in zasavske transverzale.

Glavna težava pri delu z mladino so bili primerni kadri, ki bi se zavzeli za mladinsko planinsko vzgojo. Društvo se je borilo s finančnimi težavami, pa tudi z oskrbovanjem doma, saj je cesta v zimskem času skoraj neprehodna in v izključni oskrbi PD. Za ta namen je bilo lani porabljenih 5500,00 N din in podpore občin Krško, Sevnica in Laško.

Markacisti so obnovili markacije na poti od Krakovega do Lisce, in pot iz Brega do doma. V planinskem domu so organizirali prireditve 1. maja, 4. julija, kostanjeve sobote, silvestrovanje itd.

Društvo je preuredilo kuhinjo in nabavilo novo opremo, kar je stalo 1070,00 N din. Za tekoče vzdrževanje doma in Jurkove koč je bilo porabljenih 1960,00 N din. Poleg tega mora PD odplačati letno ca. 8000,00 N din anuitet za tri posojila za vodovod in opremo doma. Na osn. šoli Boštanj obstaja planinska sekcija že tri leta in šteje 60 pionirjev in 24 mladincev. Priredili so več izletov, svoje vtise pa zbrali v internem listu »Planinec«, ki izhaja na šoli. Imeli so dve predavanji z diapozitivi. Razprava na občnem zboru je tekla okrog vprašanja ali dom oddati v zakup ali obdržati dosedanj planinski režim. Obstajalo je še tretje stališče, naj bi gospodarske organizacije prevzele patronat nad planinskim domom, kot se je to zgodilo že v več primerih v Zasavju. Novi predsednik je tov. Tone Marolt.

T. S.

PD »JANEZ TRDINA« Mengeš je na občnem zboru 17. 3. t. l. izvolilo za predsednika tov. Lavriča, znanega alpinista in himalajca tov. Pavleta Simenca pa v UO PD in vodstvo MO,

poleg njih pa še vrsto mladih, vnetih planincev. Društvo ima nekaj delavnih planinskih skupin po šolah, zelo uspešen je foto-odsek, ki je izdelal dober dokumentarni film in ima v svojih vrstah nekaj talentiranih fotistov, med njimi tov. Mesarja. V okviru foto-odseka se zbira jedro ljubiteljev gora, ki so obenem lahko upoštevanja vredni zametek planinskega kulturnega delovanja, značilnega za naše planinstvo. Organiziral je uspelo foto-razstavo, žal premalo popularizirano.

Društvo namerava vsako leto organizirati »Pohod po poteh rasičke čete«, vsekakor lepa zamisel.

to

PD LITOSTROJ je polagalo obračun 20. 3. t. l. Slišali nismo nič kaj razveseljive stvari. Število izletov na Sorisko planino pada, ni več tovarniškega avtobusa, planina je razorana zaradi vojaških vaj, vedno večje so dojatve za koč, manj je dopustnikov v koči kot prejšnja leta, skratka, društvo se spominja 20-letnice obstoja ob nazadovanju nekdanjega dinamičnega delovanja. Imajo 8 alpinistov, od katerih je vsak opravil 11 do 12 vzponov, kar je nekako slovensko povprečje. Najbolj delaven je bil tov. Lojze Šteblaj s 36 vzponi in prvenstvenim vzpomom v Planji (16 ur, 600 m, VI), drugi je Andrej Kovačič s 26 vzponi (6 vzponov VI).

to

PD KRANJ je imelo občni zbor 7. 3. t. l. v Delavskem domu. Iz poročil je razvidno, da je odbor doberšen del nalog, ki jih je prevzel na lanskem občnem zboru, že izpolnil. Članstvo je sicer občutno padlo, od 2247 v l. 1965 na 1816 v l. 1966 (19,2 %), od tega kar 289 mladincev (27 %). Mladine je še vedno 50 % vsega članstva. Odbor ne meče krivde na povečano članarino. Glavna krivda je, ker je zamiralo delo v nekaterih mladinskih skupinah (Gimnazija, Dijaški dom, osnovna šola S. Jenko in v Predosljah). Manjka vodnikov in vodstva, deloma pa vodstva ustanov niso pokazala dovolj razumevanja. Krivda je tudi v slabi organizaciji pri pobiranju članarine. Sicer pa je MO marsikje pridobil na članstvu. 20. oktobra 1966 je društvo priredilo prvi klubski večer na Šmarjetni gori, ki je imel sprva kar prevelik odziv. Odbor je vzel v roke stvar in uveljavil »tretji četrtak« kot dostojen klubski večer s posebnimi izkaznicami, prijeten, družaben in za društveno življenje koristen. Uvedli so tudi spored (Liparjev oktet, kvintet »Gorenjci«). Vsakih 14 dni je društvo priredilo pre-

davanje, bilo jih je 11 (dr. Ivan Gams, prof. Miran Kršelj, prof. Sime Letinič, Kambič, Šošarič, Krušič, Ciril Hubad, dr. Habe, ing. Ciglar, I. Šumljak). Povprečno se je predavanj udeležilo po 70 poslušalcev. Dve predavanji so priredili tudi za Golnik in po okoliških krajih v okviru DU. Za MO so ustanovili vodniški odsek, prvi te vrste v Sloveniji, ki naj bi vzgajal vodstveni kader za mladinske skupine. Združuje gorske vodnike (6), mladinske vodnike (15) in pripravnike za mladinske vodnike (24), skupaj 45 članov. PZS je dala UO PD za ta odsek posebno priznanje. MO je imel 33 sestankov s poučnimi predavanji, udeleževal se je prostovoljnega dela na Kališču, pohoda ob žici okupirane Ljubljane (6 ekip), Titove štafete, planinske šole v Trenti, alpskih prireditvev za oživiljanje tradicij NOB idr. MO je ponudil 40 šolam planinskega predavanja, sprejelo pa jih je le 15. Na teh je bilo 40 predavanj, ki se jih je udeležilo 2944 učencev. Ustanovili so novo skupino na Šenturski gori in na osnovni šoli Simon Jenko. AO se je sestajal vsak teden, ima 28 alpinistov in 8 pripravnikov. Obnovili so bivač na Kočni, sodelovali v UO in pridno plezali, saj so zabeležili kar 391 vzponov doma in na tujem, med tem 59 zimskih vzponov, kar je še posebej pomembno spričo dejstva, da je zadnja leta zimski alpinizem pri nas zamiral. Imajo dve navezi, ki spadata med najboljše: Ekar – Behehar in Ekar – Jamnik. Načelniku Jožetu Žvoljku je dal VOPD za delo v AO posebno priznanje. – GS šteje 82 članov in je opravila 51 akcij. Imajo tudi jamarsko sekcijo z 20 člani pod vodstvom Karla Lipovca, ki je raziskovala celo vrsto jam. Dobro se uveljavlja »gorenjska partizanska pot«, za katero skrbi tov. Andrej Brovč.

Odbor je posrečeno rešil vprašanje društvenega gospodarstva. Dom na Kališču oskrbuje planinska skupina tovarne »Sava«, sicer pa tesno sodeluje s planinsko-gostinskim podjetjem »Krvavec«. Dal je tudi priznanje Matevžu Šavcu za dolgoletno nošnjo na Kališče in Roži Zabretovi za dolgoletno zvesto delo v administraciji.

to

PD SOLČAVA je opravila občni zbor. 2. 4. t. l. v Zadržnem domu v Solčavi ob navzočnosti 71 članov, torej ob relativno sijajni udeležbi. Člani so se zbrali, tako bi sodili po predlogu predsednika tov. Antona Ikovca, zato, da bi se pogovorili o združitvi s turističnim društvom. Predsednik je predlog utemeljeval, češ da društvo nima dovolj

delavnih odbornikov, da finančno slabo stoji in da samo ne more nič opraviti. Zastopnik PD Celje in obenem PZS tov. Franc Podržaj je predlog spodbijal, češ da je treba govoriti le o tesnem sodelovanju, saj se delo in namen obeh društev vendarle razlikujejo in srečujejo. Predlog tov. Ilovca ni prišel prvič na dan. Priznati je treba, da ne samo zaradi finančnih težav in zaradi pomanjkanja vnetih odbornikov, ampak zaradi cele vrste skupnih interesov med planinstvom in turizmom v takih krajih, kot je Solčava in drugi kraji po naših alpskih dolinah, kjer PD bolj ali manj životarijo, namesto da bi prišlo do zares tesnega sodelovanja med planinstvom in turistično organizacijo, saj sta druga drugi potrebni in se vzajemno izpopolnjujeta. Tudi predlog tov. Štebete, naj bi se PD Solčava združilo s PD Celje, je nastal na isti osnovi. Zapisnik o občnem zboru govori še o vrsti zadev, ki bi jih bilo zares treba rešiti v interesu planinstva in vse Gornje Savinjske doline, torej tudi v interesu njegovega turizma in dobrih odnosov med domačini ter celjskimi in moziškimi turističnimi in planinskimi dejavniki.

PD Solčava oskrbuje dve skromni postojanki, ki sta pa obe na važnih poteh: prva na Klemenčji jami (Zavetišče pod Ojstrico), druga pri sv. Duhu, na poti k Potočki zijalki. Olševa je pozabljena, nobeno društvo je ne dene v svoj izletniški načrt, čeprav kljub meji ni težko priti na vrh in k temu paleolitskemu najdbišču, znanemu po vsem kulturnem svetu. Poleg tega je Podolševa (Sv. Duh) najvišje selišče pri nas (od 1100 m do 1321 m), edinstvena izletniška točka v Sloveniji, s pogledom na Savinjske planine, ki je za večino planincev iz »centralne« Slo-venije pravzaprav novost. Tudi ni prav, če Olševo obiskujejo samo Avstrijci, mi pa ne.

PD Solčava ima 127 članov, nekaj manj kot leta 1965. Finančno bi se začasno popravilo, če bi se mu povrnila investicije v Dom »Rinka« in Rogovilec.

to

PD MEŽICA je zborovalo 8. 4. t. l. in podalo razveseljav obračun svojega dela. V l. 1966 so kljub povišanju članarine plačali članarino 703 člani, 99 mladincev in 236 pionirjev. Občina Ravne podpira planinsko dejavnost in je s posebnim odlokom zmanjšala družbene davke na zaposlene v planinskih društvih. PD Mežica je izboljšalo sanitarne pogoje in videz postojank Pikovo in Helena, Dom na Peci pa

uspešno oskrbovalo. Dotrajalo pa je staro zavetišče na Grohatu nad Bukovnikom, planinska hišica, ki ne bi smela zlestiti v tla. Mežiški planinci so se že odločili, da bodo na Grohatu postavili lično planinsko kočjo. Dom na Peci ima dnevni penzion 2400 S din. Ker se obmejni režim sprošča, upajo, da bodo gostje na tako ceno prišli, predvsem pa, da bo vabila rudarje in topilke, ki gibanje v planinskem zraku najbolj rabijo. Društvo ima še postojanko Mihev in Puc — na vseh postojankah je zbralo 1,5 milijona S din dobička. Vsako leto prirede pustno rajanje. Letos jim je vrglo 700 000 S din čistega. Gospodarski odbor je imel na vseh postojankah dovolj dela s popravili in adaptacijami. Mladinski odsek je organiziral 7 izletov, ki se jih je udeležilo 231 pionirjev, medtem ko mladincev niso znali privabiti. Alpinisti so vključeni v koroški AO, ki združuje tudi alpiniste iz Raven in Črne. Iz tega AO je prišlo že precej dobrih, uspešnih alpinistov.

to

OBČNI ZBOR PD MOZIRJE se je vršil 20. aprila v sejni sobi Skupščine občine Mozirje. Prostorna dvorana je bila skoraj premajhna za vse navzoče planince in ljubitelje planin. Čez 70 navzočih članov je lepo število. To je tudi porok, da planinska dejavnost v Mozirju ne bo nikoli zaspala, kajti tradicija planinskega društva, ki je eno najstarejših pri nas, se prenaša iz roda v rod.

Iz izbranih poročil društvenih funkcionarjev je bilo razvidno delo društva, ki je bilo v preteklem letu zelo aktivno. Ker društvo nima svoje planinske postojanke, se je lahko posvetilo res svoji osnovni nalogi, organiziranju izletov in predvsem vzgoji mladih planincev. Društvo je v lanskem letu organiziralo pet skupinskih izletov, ki so bili vsi dobro obiskani, od teh sta bila dva po slovenski planinski transverzali. Naši člani so prehodili in prevozili celotni primorski del od Ankarana do Krna. Ostali trije izleti so združili mladino in člane. Obiskali smo tudi Kobarid, kjer smo pred Gregorčičevim spomenikom imeli slovesnost in položili venec. Ogledali smo si tudi partizansko bolnišnico Franja.

Po transverzali hodi 22 članov, nekateri bodo to pot tudi letos končali. Sodelovali smo tudi v medobčinskih Titovi štafeti, ki gre vsako leto iz Okrešlja. Odsek Gorske straže, ki je bil ustanovljen leta 1964, je bil zelo aktiven. Mladinski odsek je bil dokaj delaven, na vseh izletih je bilo mnogo mladine, ki je z veseljem stopala zra-

ven starejših članov, zavedajoč se, da je glavna skrb namenjena njej.

V načrtu za delo za naslednjo sezono so skupni izleti članov in mladine v Kamniške planine, Julijske Alpe in pa v Bohinjski kot. Transverzanci bodo opravili pot po Julijskih alpah, na Vrščicu pa jih še čakajo Jalovec, Prisojnik in Razor. Odsek Gorske straže, ki šteje 25 članov, bo tudi letos uvedel obhode tistih krajev, ki so najbogatejši s cvetjem. Na Moziški koči pa bo organiziran tečaj za nove gorske stražarje, stari člani gorske straže pa si bodo na tem tečaju osvežili znanje. Društvo namerava skupaj z Lovsko družino Mozirje in Ribiško družino Mozirje v letošnjem poletju prirediti veliko razstavo navedenih društev v osnovni šoli Mozirje. To naj bi bil tudi skromen prispevek teh društev k letošnjemu letu turizma. Seveda za vse te dejavnosti bomo potrebna znatna finančna sredstva, katerih pa društvo nima. Zopet bomo sami globoko segli v žep, posebno še zaradi ukinitve popustov na avtobusih, kar je tudi eden od vzrokov za upadanje članstva naše planinske organizacije.

PZS je na zboru zastopal predsednik Savinjskega meddruštvenega odbora iz Celja tov. Podržaj.

Na občnem zboru je bil izvoljen novi odbor, v katerem pa ni bistvenih sprememb. Na koncu je tov. ing. Šemrov iz Ljubljane imel zanimivo predavanje s preko 200 barvnimi diapozitivi o Julijskih in Savinjskih Alpah.

M. A.

PD KOBARID je zbralo svoje člane v hotelu »Zvezda« 28. 3. t. l. V odboru je bilo precej mladih članov, ki so delu na Vrsnem pri otvoritvi planinskega doma. Opravili so 900 ur. Mladinski odsek je tudi uspešno prijel za delo pri prireditvi ob 60-letnici Gregorčičeve smrti. Uredila je vas, poskrbela za mize in klopi, zaznamovala poti, ki drže na Vrsno in dala 16 članov za pomoč na dan proslave. MO je priredil tudi več izletov na Stol, Matujur, Krn, Kriške pode, Jalovec, Mangrt, Triglav. V planinskem kotičku imajo trikrat na teden sestaneke, ples in predvajanje lastnih diapozitivov. Planinski dom na Vrsnem uspešno obratuje, lani je dosegel 9 milijonov S din prometa. Dvakrat je imelo PD Kobarid v gosteh SPD Gorico, ki je na Zaročiču ob cesti v Drežnico proslavilo 20-letnico, odkar po vojni deluje, priredilo pa je tudi svoje tradicionalno martinovanje. Društvo ima 119 članov, 59 mladincev in 50 pionirjev in je lani zrastle za 26 %.

PLANINSKA ZALOŽBA

V založbi

PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

je izšla specialna planinsko-turistična karta

»BOHINJSKE IN FUŽINSKE PLANINE«

v merilu 1 : 20 000

Karta je izdelana po najnovejših geodetskih in turističnih podatkih, v šestih barvah, z najnovejšim stanjem poti in cest, s kompletno prikazanim reliefom, s plastnicami in skalovjem, gozdnimi površinami in ruševjem, obseg 90 × 65 cm.

Prodajna cena N din 13.—, trgovska prodajna mreža ima poseben popust.

Naročite jo pri

PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE,
Ljubljana, Dvorčakova 9, tel. 312-553

Tiskarna „Jože Moškrič“

LJUBLJANA

Nazorjeva 6 — Telefon 21-296

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov pečatov in knjigoveških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

Ljubitelji narave in planin, pozor!

V vseh knjigarnah ali pa neposredno pri založbi Mladinski knjigi v Ljubljani lahko kupite serije barvnih reprodukcij, ki so izdane v priročnih knjižicah žepnega formata, in sicer:

Julijske Alpe

48 čudovitih barvnih posnetkov najlepših predelov naših Julijcev spremlja zgoščeno besedilo, ki ga je napisal Tonček Strojín.

Maribor, Triglav, Koper

Podobna knjižica, kot so »Julijske Alpe«, je nepogrešljiv spremljevalec vsakemu planincu in ljubitelju narave, posebej pa popotniku, ki se je namenil po transverzali. Spremnó besedilo in pregleden zemljevid transverzale je pripravil Ivan Šumljak.

Gorsko cvetje

V isti seriji je tudi knjižica s 48 prelepimi posnetki gorskega cvetja, na drugi strani pa so zgoščena pojasnila. Knjižico je pripravil Tone Wrabel.

Vsaka knjižica stane samo 12,00 N din!